

INDEX 339202

NOTATKI

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

PŁOCKIE

Płock

4/249

2016

ISSN 0029-389X

INFORMACJA DLA AUTORÓW

Materiały do „Notatek Płockich” prosimy przysyłać w 1 egzemplarzu (wydruk komputerowy wraz z płytą CD), napisanym zgodnie z normą (tj. 30 wierszy na stronie, 65 znaków w wierszu, bez poprawek), maksymalna objętość 15 stron wraz z przypisami.

Prosimy również o krótka informację Autora o sobie: wykształcenie, tytuł lub stopień naukowy, miejsce zatrudnienia, telefon i adres e-mail do wiadomości redakcji.

Artykuły prosimy zaopatrzyć w abstrakt w języku polskim o objętości do 250 znaków oraz zestawienie słów kluczowych (nie więcej niż 5).

Prosimy o dołączenie, po przypisach, tytułu artykułu i „Summary” w języku angielskim o objętości do 300 znaków.

Informujemy, że wydrukowanie artykułu uwarunkowane jest uzyskaniem pozytywnej recenzji wydawniczej.

Redakcja „Notatek Płockich”

Na okładce: Odwach w Płocku

Rys. Paweł Tencer

Skład i druk:
Wydawnictwo i Poligrafia „IWANOWSKI”
09-407 Płock, ul. Dziewiarska 7
Tel. (0-24) 26-36-593
e-mail: wydawnictwo@iwanowski.com.pl

PŁOCK NOTICES

SCIENTIFIC SOCIETY OF PŁOCK
(published since July 1956)

4/249
OCTOBER – DECEMBER
2016

EDITORIAL BOARD

WIESŁAW KOŃSKI
(EDITOR-IN-CHIEF)

KRYSTYNA STASZEWSKA
(EDITORIAL SECRETARY)

MAŁGORZATA DUCH
(LANGUAGE EDITOR)

GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI

AGNIESZKA KRZĘTOWSKA
(STATISTICAL EDITOR)

ANDRZEJ JERZY PAPIEROWSKI

RENATA WALCZAK

SCIENTIFIC COUNCIL

PROF. DR HAB. SC. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(CHAIRMAN)

REV. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Slovakia)

PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Lithuania)

DR MARIAN CHUDZYŃSKI

REV. PROF. DR HAB. MICHAŁ M. GRZYBOWSKI

DR HAB. HENRYKA ILGIEWICZ (Lithuania)

PROF. DR HAB. SC. JANUSZ ZIELIŃSKI

PROF. DR HAB. SC. DANIELA ŻUK

EDITORIAL ADDRESS:

pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 262-26-04, 366-99-50

e-mail: notatkiplockie@gmail.com
www.tnp.org.pl

NOTATKI PŁOCKIE

KWARTALNIK TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
(ukazuje się od lipca 1956 r.)

4/249
PAŹDZIERNIK – GRUDZIEŃ
2016

KOLEGIUM REDAKCYJNE

WIESŁAW KOŃSKI
(REDAKTOR NACZELNY)

KRYSTYNA STASZEWSKA
(SEKRETARZ REDAKCJI)

MAŁGORZATA DUCH
(REDAKTOR JĘZYKOWY)

GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI

AGNIESZKA KRZĘTOWSKA
(REDAKTOR STATYSTYCZNY)

ANDRZEJ JERZY PAPIEROWSKI

RENATA WALCZAK

RADA NAUKOWA

PROF. NADZW. DR HAB. INŻ. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(PRZEWODNICZĄCY)

KS. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Słowacja)

PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Litwa)

DR MARIAN CHUDZYŃSKI

KS. PROF. DR HAB. MICHAŁ M. GRZYBOWSKI

DR HAB. HENRYKA ILGIEWICZ (Litwa)

PROF. DR HAB. INŻ. JANUSZ ZIELIŃSKI

PROF. DR HAB. INŻ. DANIELA ŻUK

ADRES REDAKCJI:

pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 262-26-04, 366-99-50

e-mail: notatkiplockie@gmail.com
www.tnp.org.pl

LIST OF CONTENTS

BARBARA KONARSKA-PABINIAK HOSPITAL UNDER THE INVOCATION OF SAINT ANTHONY IN GOSTYNIN AND ITS HISTORY	3
MAREK TADEUSZ FRANKOWSKI JADWIGA URSZULA FRANKOWSKA THE MACHINE OF SCHUTZSTAFFEL AND GERMAN POLICE AS AN ELEMENT OF TERROR AND EXTERMINATION IN CIECHANÓW DISTRICT OVER THE PERIOD OF 1939-1945	6
KRYSTYNA GROCHOWSKA-IWAŃSKA AGNIESZKA WOJCIECHOWSKA TWO AND A HALF CENTURIES OF THE ASKANAS FAMILY IN PŁOCK (PART III). STEFAN KAZIMIERZ ASKANAS	27
JAN MILNER GRAŻYNA SZUMLICKA-RYCHLIK NUMISMATICS IN „NOTATKI PŁOCKIE”	33
KONRAD PODAWCA AVAILABILITY SOCIAL OF INFRASTRUCTURE TECHNICAL IN THE RURAL DISTRICT OF PŁOCK BETWEEN 2004 AND 2014	35
REVIEW WIESŁAW ADAM KOŃSKI, <i>BIBLIOGRAPHY</i> <i>OF „NOTATKI PŁOCKIE” QUARTERLY</i> <i>OVER THE PERIOD 1956-2016</i> (Rev. Janusz Wiśniewski)	44
CHRONICAL SCIENCE CONFERENCE „MAGAZINES SCIENTIFIC SOCIETIES” Maciej Wróbel	46
ASSOCIATE PROFESSOR ADAM KOŃSKI, PHD, A HONORARY MEMBER OF THE RESEARCH SOCIETY OF PŁOCK (TNP) Andrzej Kansy	51
BIBLIOGRAPHY OF MAZOVIAN PŁOCK FOR THE PERIOD 1 X – 31 XII 2015	53
OUR AUTHORS	72

SPIS TREŚCI

BARBARA KONARSKA-PABINIAK SZPITAL PW. ŚW. ANTONIEGO W GOSTYNINIE I JEJ HISTORIA.....	3
MAREK TADEUSZ FRANKOWSKI JADWIGA URSZULA FRANKOWSKA APARAT SS I POLICJI NIEMIECKIEJ ELEMENTEM TERRORU I ZAGŁADY W REJENCJI CIECHANOWSKIEJ W LATACH 1939-1945	12
KRYSTYNA GROCHOWSKA-IWAŃSKA AGNIESZKA WOJCIECHOWSKA DWA I PÓŁ WIEKU RODZINY ASKANASÓW W PŁOCKU (CZĘŚĆ III). STEFAN KAZIMIERZ ASKANAS	27
JAN MILNER GRAŻYNA SZUMLICKA-RYCHLIK NUMIZMATYKA NA ŁAMACH „NOTATEK PŁOCKICH”	33
KONRAD PODAWCA DOSTĘPNOŚĆ SPOŁECZNA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ W GMINACH POWIATU PŁOCKIEGO W LATACH 2004-2014	35
RECENZJA WIESŁAW ADAM KOŃSKI, <i>BIBLIOGRAFIA ZAWARTOŚCI</i> <i>KWARTALNIKA „NOTATKI PŁOCKIE”</i> <i>ZA LATA 1956-2016</i> (Rec. Janusz Wiśniewski)	44
KRONIKA KONFERENCJA NAUKOWA „CZASOPISMA TOWARZYSTW NAUKOWYCH” Maciej Wróbel	46
DOCENT DOKTOR WIESŁAW ADAM KOŃSKI CZŁONKIEM HONOROWYM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO Andrzej Kansy	51
BIBLIOGRAFIA MAZOWSKA PŁOCKIEGO ZA OKRES 1 X – 31 XII 2015 R.	53
NASI AUTORZY	72

SZPITAL PW. ŚW. ANTONIEGO W GOSTYNINIE I JEGO HISTORIA

Abstrakt

W 1926 r., w pięciotysięcznym Gostyninie otwarto bardzo nowoczesny, jak na owe czasy, szpital. Zaprojektowany został w tzw. stylu polskim (swojskim) przez inż. Józefa Głowczewskiego, właściciela Biura Techniczno-Budowlanego „Sektor” w Płocku. Szpital powstał z inicjatywy starosty gostynińskiego Antoniego Pinakiewicza. Na budowę Sejmik Powiatowy wyasygnował subsydlum w kwocie ponad 4 mln marek polskich. Szpital ten służył gostynińskiej społeczności do 2003 r. Niniejszy artykuł ma na celu przypomnienie historii gostynińskiego szpitala, dzięki któremu znaczenie podniósł się poziom zdrowotności w mieście i powiecie. Wcześniej istniały w Gostyninie dwa małe szpitaliki – jeden ogólny, drugi zakaźny.

Słowa kluczowe: Gostynin, szpital, epidemie, zdrowotność, starosta, lekarze

Stan zdrowotności w Gostyninie do 1926 r.

Skąpo zachowane źródła historyczne utrudniają odtworzenie stanu higieny i służby zdrowia dawnego Gostynina. Wiadomo, że miasto było nawiedzane przez różne epidemie. Jakaś zaraza panowała w czasie potopu szwedzkiego. Potwierdza to informacja, którą zawarł Eryk Jonson Dahlbergh, kwatermistrz i rysownik Karola X Gustawa w swoich rysunkach i dziennikach. We fragmencie dziennika dotyczącym Gostynina napisał m.in.: „Dnia 16 [lipca 1656 r. poszliśmy] do miasta Gostynina (Gostenin), 4 mile. (...) Gdy miasto, zamek [w Łowiczu] zostały spalone, armia przeszła brodem koło Gostynina, gdyż panowała tam zaraza”¹. W 1831 r. – po upadku powstania listopadowego – powiat gostyniński należał do najbardziej dotkniętych epidemią cholery w całym województwie mazowieckim. Chorowało wówczas 18 636 osób, wyzdrowiało 9973, zmarło 8663, natomiast w powiecie gostynińskim zachorowało 9647 osób, wyzdrowiało 4998, a zmarło 4649. W samym Gostyninie zmarły 123 osoby, a na terenie parafii gostynińskiej było 341 zgonów². Epidemia najbardziej dotknęła wówczas ludność żydowską, ponieważ żyła ona w najgorszych warunkach higienicznych.

Po raz drugi epidemia cholery zagościła na ziemi gostynińskiej w 1837 r. Przywleczona została na teren Mazowsza przez flisaków spławiających pszenicę z Galicji do Gdańska. W porównaniu z 1831 r. miała nieco łagodniejszy przebieg. Największe spustoszenie choroba poczyniła w Gostyninie. Jej rozwojowi sprzyjało niskie położenie miasta na podmokłym gruncie. W okresie od końca lipca do końca sierpnia 1837 r. w Gostyninie, liczącym 1873 mieszkańców, zachorowały 152 osoby, a wyzdrowiało 95 osób. W 1848 r.

zatrudniono lekarza miejskiego Teofila Wojciechowskiego³.

Epidemia cholery pojawiła się w pierwszej połowie XIX w. jeszcze dwukrotnie, w 1848 r. i 1852 r. Ostatnia była najgroźniejsza. Na terenie powiatu gostynińskiego w okresie od 12 maja do 25 grudnia zachorowało 7625 osób, a zmarły 3984 osoby, w samym Gostyninie zaś odpowiednio 109 i 70 osób⁴. W walce z epidemią cholery szczególnie zasłużył się dr Wojciechowski. Duży wpływ na znaczną liczbę epidemii i zachorowań miało słabe zaopatrzenie mieszkańców powiatu gostynińskiego w wodę⁵. Pod względem zdrowotności i higieny Gostynin pozostawiał wiele do życzenia. Miasto było słabo skanalizowane. Jeszcze w okresie międzywojennym na kanalizację mogli sobie pozwolić jedynie zamożni, gdyż zakładali ją wyłącznie ze swoich pieniędzy. Utrzymaniu higieny i porządku nie sprzyjała też zwarta zabudowa miasta.

Oprócz cholery teren powiatu gostynińskiego był nawiedzany przez inne groźne w skutkach choroby, jak tyfus i panującą szczególnie wśród dzieci szkarlatynę. Na wiosnę 1849 r. przeprowadzono masowe szczepienia dzieci w 33 gminach powiatu gostynińskiego.

Na terenie ówczesnego powiatu gostynińskiego znajdował się tylko jeden szpital w Kutnie, stolicy obwodu gostynińskiego, pod wezwaniem św. Walentego⁶. Szpital ten posiadał 42 łóżka, zatem zamożniejsi mieszkańcy leczyli się w szpitalach warszawskich, głównie w szpitalu Dzieciątka Jezus oraz w szpitalu żydowskim⁷. Zwiększyła się natomiast w porównaniu z końcem XVII w. liczba aptek. Do 1844 r. były apteki: jedna w Gąbinie i dwie w Kutnie. W 1844 r. otwarto aptekę w Gostyninie należącą do Juliusza

de Johne, w domu Jana i Karoliny Schrederów przy dzisiejszej ul. 3 Maja, a w 1856 r. w Krośniewicach i w 1859 r. w Żychlinie⁸.

W drugiej połowie XIX w. ziemię gostynińską nadal nawiedzały groźne epidemie. W 1894 r. od maja do sierpnia panowała kolejna epidemia cholery. W samym Gostyninie na tę chorobę zmarło kilkadziesiąt osób. Zwalczają ją powstałe w miastach powiatu komisje sanitarne. Kilkakrotnie nawracały epidemie ospy – w 1872 i 1894 r. Starano się przeciwdziałać tej chorobie, przeprowadzając szczepienia ochronne wśród niemowląt⁹.

W końcu XIX w. korespondent prasy warszawskiej tak opisał Gostynin:

„Czystość miasta i zdrowotność jego jest tylko pozorna; dość jest przejść się po rynku i głównych ulicach, aby nabrać wręcz przeciwnego przekonania. Wszędzie wydostają się na ulicę wyziewy z zanieczyszczonych wewnątrz domów i podwórek, przepelnionych ludnością żydowską, z zajazdów i obór, gdzieś tam ścieki wprost na ulicę i kupy śmieci. Pomimo to słyszy się z dumą wypowiedane zdanie, że ostatnia epidemia niewiele tu ofiar za sobą pociągnęła. Przyczynę atoli względnego niepowodzenia epidemii przypisać należy głównie rozległości miasta, sprawiającej, że ludność tu nie mieszka w takim skupieniu, jak w innych miastach prowincjonalnych. Jednopiętrowe domy murowane stanowią tu wyjątki, jest ich w całym mieście nie więcej nad kilka, reszta – są to budynki drewniane parterowe, najwyżej z facjatką, mającą tę tylko niedogodność, że są przeważnie niskie, mieszkania więc, zwłaszcza w lecie, odznaczają się dusznym powietrzem”¹⁰.

Wygląd miasta zmieniał się powoli, dopiero pod koniec XIX wieku na ulicy Długiej (obecnie Wojska Polskiego) wyłożono bruk. Wcześniej szczególnie w deszczowe dni ulica tonęła w błocie. Po jej bokach wykopane były rowki, którymi płynęła woda. Ludzie do swoich domów dostawali się po deskach, kładkach i tym podobnie [ulica Długa widnieje na planie Gostynina od 1825 r.]. Na ulicy Glinianej zaś stał wiatrak, który rozebrano dopiero w czasie I wojny światowej.

W trosce o zdrowie mieszkańców 14 sierpnia 1898 r. zwołano posiedzenie Kuratorium Trzeźwości pod kierunkiem naczelnika powiatu. W posiedzeniu wzięli również udział: burmistrz, lekarz powiatowy, naczelnik straży ziemskiej, urzędnik akcyzy i sekretarz. Zadaniem kuratorium miało być zapobieganie alkoholizmowi. „Głos” napisał: „Sprawę kuratorium będzie miało ułatwioną, gdyż obecnie już okazała się potrzeba zamknięcia w powiecie dwóch sklepów monopolowych, jako zbytecznych”¹¹.

Od 1895 r. w budżecie miasta figurowała kwota 1130 rubli, przeznaczona na utrzymanie ambulansu i szpitalika o sześciu łóżkach. Z tej sumy do 1898 r. zaoszczędzono 2600 rubli i złożono je w banku państwa. Pieniądze te zamierzano przeznaczyć na utworzenie nowego szpitala. W warszawskim „Głosie” napisano, że „sześć łóżek, umieszczonych przy ambulansie, jest liczbą śmiesznie małą w porównaniu z ilością zgłaszających się chorych; dogorywających chorych trzeba wozić często po kilkadziesiąt wiorst do szpitala w Kutnie. Otworzenie szpitala większego w samym Gostyninie, ma się rozumieć, stało się już projektem i na ten cel poświęcono już wspomniane 2600 rubli, złożone w banku państwa, a oszczędzone na ambulansie”¹¹.

Nowy większy szpital ogólny umieszczono w domu przy obecnej ul. 3 Maja 34. Było tam kilka sal – cztery lub pięć, gdzie mogło zmieścić się około 30 łóżek. Istniał także drugi szpital – zakaźny przy ulicy Długiej. W szpitalach tych pracował felczer Władysław Zochowski, przybyły do Gostynina z Warszawy ze Szpitala Dzieciątka Jezus¹². W czasie gdy w Gostyninie stacjonowali w koszarach żołnierze rosyjscy, mieli swój szpital w nieistniejącym domu przy ulicy Długiej i Smolary nr 35 (dziś Wojska Polskiego, R. Dmowskiego i Armii Krajowej), gdzie obecnie w tym miejscu jest przychodnia „Medicus”¹⁴. W tym domu od 1924 r. felczer Marian Żandarowski prowadził gabinet lekarski¹⁵. Prawdopodobnie jeszcze przed I wojną światową mały szpital znajdował się przy ul. Stodólnej w domu Rosjanina Arzenicina. Dwa pierwsze funkcjonowały do chwili zbudowania już w wolnej Polsce nowego szpitala, trzeci do wyjazdu Rosjan z Polski¹⁶.

Po odzyskaniu niepodległości wprowadzono system uspołecznionej pomocy medycznej. W 1920 r. wydano w Polsce ustawę, mocą której utworzone zostały Kasy Chorych. Ustawa wprowadziła przymus

Pierwszy szpital powiatowy w Gostyninie przy obecnej ul. 3 Maja

Schronisko powiatowe pw. św. Edwarda przy ul. Długiej (obecnie Wojska Polskiego), dawniej szpital zakaźny

ubezpieczenia osób zatrudnionych na podstawie stosunku służbowego lub roboczego, chałupników oraz dobrowolnie ubezpieczonych¹⁷.

Kasy Chorych organizowano w poszczególnych miastach i powiatach na zasadach samorządu posiadającego osobowość prawną. Członkami byli pracownicy i pracodawcy. Składka członkowska w 2/5 obciążała pracownika, w 3/5 – pracodawcę i wynosiła 6,5 proc. zarobków. Nie wszyscy rozumieli ideę Kas Chorych. „Dziennik Płocki” 22 września 1924 r. zamieścił prośbę mieszkańców Gostynina niechętnych tworzonemu w Polsce Kasom Chorych. Oto treść listu z 14 września 1924 r.:

„W dniu dzisiejszym, za pozwoleniem zwierzchności, w sali straży ogniowej w Gostyninie odbyło się zebranie obywateli miasta Gostynina, rzemieślników i robotników wszelkich kategorii w liczbie 580 osób, dla omówienia sprawy jakie stanowisko zajmą co do wprowadzonej w mieście Gostyninie od dnia 1 września rb. „Kasy chorych” (Dziennik Ustaw Nr 44/23 r.)

(...) Przewodniczący zebrania p. Izydor Rudziński otworzył dyskusję nad poruszoną sprawą (...), wyjaśniając, że należałoby znieść przymus należenia do kasy chorych dla pewnej kategorii osób, a mianowicie: dla terminatorów rzemiosł i dla służby domowej i że przymus ten jest niezgodny z Konstytucją i nałożony nowy haracz na obywateli Państwa i tak już uginających się pod ciężarem przeróżnych podatków i danin wpłynie na zwiększenie się drożyzny, a ostatni, że kasa chorych na terenie Gostynina, co się tyczy samego miasta w ogóle jest zbyteczna, gdyż miasto Gostynin nie posiada żadnych fabryk i poważniejszych przedsiębiorstw przemysłowych, że w mieście Gostyninie od dłuższego już czasu przy szpitalach komunalnych i miejskim otwarto ambulatorium dla niezamożnych chorych, gdzie darmo otrzymują poradę lekarską i lekarstwo, z czego ludność ta jest w zupełności zadowolona, że ustawa o kasie chorych,

aczkolwiek w teorii doniósł, w praktyce jednak ma wiele braków i nie odpowiada swoim zadaniom, że leczenie w kasie chorych odbywa się szablonowo, kosztuje drogo i nie przynosi żadnej korzyści swoim członkom, chory nie ma wyboru lekarza, a z praktyki przecież wiadomo, jakie to ma skutki, że wprowadzenie ustawy kasy chorych w mieście Gostyninie wpłynie na podrożenie służby i robotnika, a co za tym idzie i na podrożenie wszelkich produktów, gdyż opłacający składkę zmuszony będzie szukać jej zwrotu przez podrożenie wytwórczości, że na ludność miejską i tak już przeciążoną nadmiernymi podatkami i świadczeniami, spadnie nowy poważny podatek w postaci przymusowych premii od służby i robotników za ubezpieczenie w kasie chorych, że drobne rzemiosło upadnie na terenie miasta, gdyż majstrowie zmuszeni będą powydalać swoich terminatorów i pracowników, aby się uwolnić od płacenia za nich składek na rzecz kasy chorych. Po wyczerpującej dyskusji i przegłosowaniu powyższego, wszyscy zebrani bez różnicy zabarwienia politycznego jednogłośnie postanowili:

1. Zwrócić się do wysokiego Sejmu Ustawodawczego za pośrednictwem Związku Ludowo-Narodowego o skreślenie z ustawy o kasie chorych przymusu w ogóle.
2. Uchwałę niniejszą ogłosić w prasie, a to w celu, aby i inne miasta poszły za naszym głosem¹⁸.

Protest nie został wzięty pod uwagę i 1 kwietnia 1924 r. – jak podaje cytowany „Dziennik Płocki” – w Gostyninie otwarta została Powiatowa Kasa Chorych. Biuro i ambulatorium mieściły się w lokalu przy ul. Płockiej nr 15, która obejmowała swym działaniem Gostynin i powiat. Obowiązki komisarza powierzono mianowanemu p.o. komisarza w Powiatowej Kasie Chorych w Płocku – Gustawowi Tułodzieckiemu.

Ubezpieczalnie Społeczne przyczyniły się do rozwoju bazy szpitalnej w kraju¹⁹.

Szpital pod wezwaniem św. Antoniego

Na początku XX w. w Gostyninie były jak wiadomo czynne dwa małe szpitale. Obydwa w latach 20. urągały już wszelkim wymogom higieny. Nowy szpital pod wezwaniem św. Antoniego przy ul. Kutnowskiej otwarto 16 grudnia 1926 r. w obecności Wojewody Warszawskiego Władysława Sołtana, Naczelnika Wydziału Zdrowia Publicznego Województwa Warszawskiego Żbikowskiego, inż. Józefa Głowczewskiego z Biura Techniczno-Budowlanego „Sektor” w Płocku i wielu innych zaproszonych gości.

Głównym inicjatorem budowy placówki był starosta gostyniński Antoni Pinakiewicz²⁰. Przeciwników tego pomysłu znalazło się wielu, ale większość

Sejmiku i Wydziału poparła wydatnie trafny projekt. Plan szpitala wykonało Biuro Techniczno-Budowlane „Sektor” spółka z o.o. w Płocku, należąca do inżyniera Józefa Głowczewskiego. Firma ta nadzorowała również jego budowę od 11 maja 1924 do końca 1926 r.²¹ Szpital wybudowany został w stylu polskim (swojskim). Subsydium w kwocie ponad 4 mln marek polskich udzielił Sejmik Powiatowy w Gostyninie. W dowód uznania dla starosty gostynińskiego Antoniego Pinakiewicza, inicjatora budowy, szpital otrzymał za patrona św. Antoniego. Postanowiono też wmurować marmurową tablicę ze stosownym napisem, kiedy i w jakich okolicznościach szpital został zbudowany.

W prasie płockiej ukazał się w 1927 r. artykuł pt. *Szpital pod wezwaniem Św. Antoniego* pióra Konstantego Bolesty Modlińskiego ilustrowany zdjęciami wykonanymi przez Jana Domba, prezentującymi nowy obiekt. Oto treść artykułu:

„Dojeżdżając czy koleją, czy szosą od strony Kutna do Gostynina rzuca się w oczy na wyniosłym terenie wzniesiony piękny, o imponujących rozmiarach gmach w stylu polskim. Jest to szpital powiatowy pod wezwaniem św. Antoniego, chluba i duma nie tylko powiatu gostynińskiego, ale także prawdziwa ozdoba starożytnego grodu Piastów Płockich.

Budynek Szpitala powiatowego pw. św. Antoniego (strona pód. zach.)

Elewacja szpitala od strony zachodniej

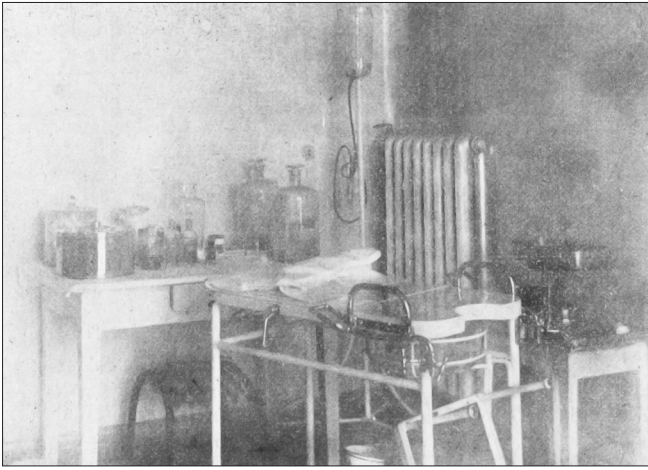

Józef Lewicki – pierwszy dyrektor Szpitala Powiatowego pw. św. Antoniego w Gostyninie

Gdy zaś się weźmie pod uwagę trudności i przeciwności, jakie towarzyszyły wzniesieniu tego monumentalnego, bądź co bądź w naszych stosunkach prowincjonalnych, gmachu – łatwo nabrać przekonania, że jest to twór wielkiego zbiorowego wysiłku, dużej inicjatywy i niezłomnej woli. Jeżeli te wartości duchowe należycie sobie uświadomimy, wówczas budowla wyda nam się więcej wspaniałą, aniżeli powierzchownie i zgoła materialnie osądzić byśmy ją mogli. Jest to, bowiem dzieło wspólnych ofiar i kompromisów z jednej, a stalowego, energicznego, zdecydowanego czynu z drugiej strony.

Że gmach ten był bardzo potrzebny, nie ulega wątpliwości. Dość spojrzeć na rycinę, przedstawiającą dawny gmach szpitala powiatowego. Ruderka ta urzągała wymogom higieny i wygody.

(...) Budowla kosztuje 415 000 zł. Dziś jednak za te pieniądze wybudować by jej nie było można i koszt wzrósłby w obecnym czasie do 700, a może nawet 800 tys. zł. Wszystkie roboty instalacyjne wykonano z przetargu i kontraktowo. Niezwykle sumiennie wywiązało się z włożonego nań zadania Pierwsze Towarzystwo Elektryczne precyzyjnym urządzeniem światła i połączeń. Starosta Pinakiewicz sam dopilnował

Sala ambulatoryjna w nowym szpitalu gostynińskim

roboty i nawet nakazał jedną ze ścian zburzyć, gdyż była źle wystawiona i nie zadowalała „Sektora”, które to biuro miało ogólny nadzór nad całą pracą.

Zwiedzający gmach szpitalny spotyka na wstępie tak zwany dział kwalifikacyjny i ambulatorium. Wyposażony jest on w parę ślicznych sal do przyjęć, matką salkę operacyjną i podręczną łazienkę.

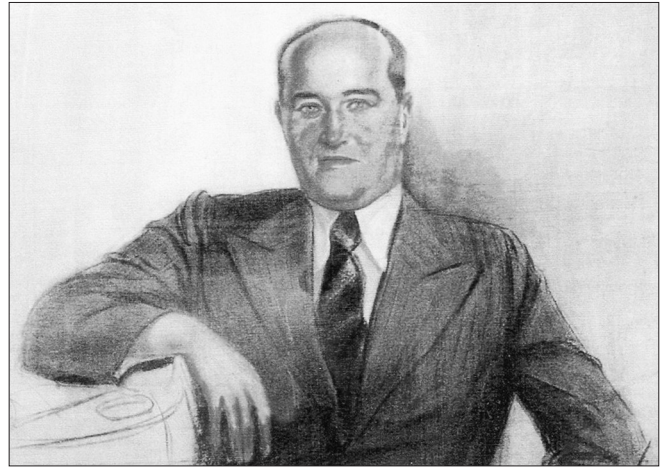
Tu przybywający chory zostaje zakwalifikowany do stosownego oddziału w szpitalu, a więc czy na oddział chorób zakaźnych, czy też chirurgiczno-położni czy lub jakiś inny.

Wszędzie czystość wzorowa – zlewy, wodociąggi, kontakty elektryczne. Po zwiedzeniu tego działu, który imponuje swą praktycznością, dochodzi się do pierwszego oddziału chorób zakaźnych. Jest on kompletnie izolowany od reszty szpitala, nawet okna oddzielające klatkę schodową, są oprawione w specjalne gumy. Znajdują się w tym oddziale sale zbiorowe i separatki, łazienki i umywalnie, specjalny dział na bieliznę zakażoną i bieliznę czystą.

Podobny rozkładem jest dział chirurgiczny, położony na I piętrze, ale znajdują się tam ponadto dwie specjalne sale operacyjne. Na II piętrze znajduje się dział chorób wewnętrznych, ubikacje, na aptekę, na Rentgen, kwarcówkę, diatermię i kaplica. Na III piętrze mamy mieszkania dla służby. W piwnicach umieszczono pralnię, kuchnię i oddział maszyn i kotłów. Całość szpitala imponuje, stojąc na poziomie tego rodzaju zakładów zagranicznych i dowodzi, że przy dobrej woli wiele da się u nas zrobić.

(...) Normalnie w szpitalu pomieścić się może 60 chorych, ale rzecz prosta, że w razie potrzeby liczba ta może być zwiększona. Lekarzem naczelnym szpitala jest zapalony szermierz lecznictwa powiatowego dr Józef Lewicki²², któremu dzielnie pomagają w pracy lekarze: Czesław Wojciechowski²³, [Adam] Wajdenfeld²⁴ oraz Władysław Żochowski.

W starym budynku szpitalnym urządzono wzorowy sierociniec.

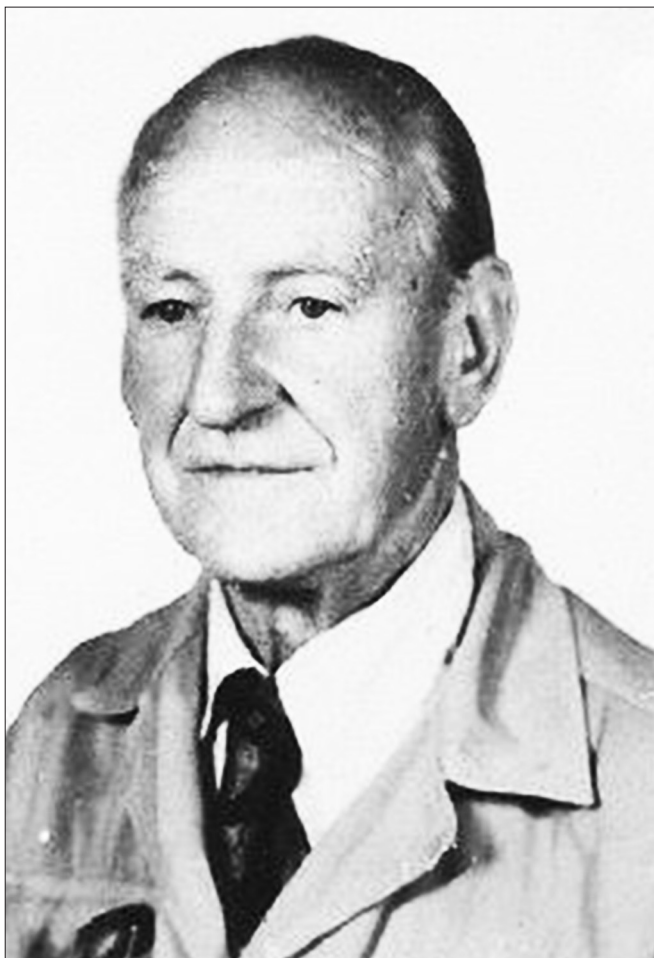

Dr Czesław Kazimierz Wojciechowski – ordynator Szpitala. Fot. ze zbiorów dr. M. Chudzyńskiego

Szpital gostyniński wiąże w całość ciekawie w tym powiecie zapoczątkowane lecznictwo powiatowe ludności, które oddaje niestłuchane usługi w ogólnym stanie zdrowia powiatu i służyć może na wzór innym powiatom. Naturalnie, urządzenie wewnętrzne szpitala nie jest jeszcze skompletowane, ale wątpić nie należy, że i ono zostanie w niedługim czasie uzupełnione. Sejmik Gostyniński, bowiem już w tym roku przeznaczył na to pewne fundusze²⁵.

Łóżka oraz pościel zakupione zostały ze środków starostwa. Ponadto zakupiono przyrządy do leczenia chorych: diatermię, lampę kwarcową i lampę solux. Przy szpitalu funkcjonował też oddział zakaźny. W 1928 r. na tym oddziale leczono 153 osoby – w tym 101 z powodu zachorowania na dur brzuszny i 52 przypadki z powodu płonicy²⁶. Pracował w nim od ok 1934 r. lekarz Tadeusz Krzemiński²⁷. W 1929 r. otwarto ośrodek zdrowia z oddziałami: gruźliczym, jagliczym i higieny szkolnej, a od 1930 r. dział opieki nad matką i dzieckiem²⁸.

W pierwszych dniach wojny do szpitala trafiali ranni polscy żołnierze, których było już około dwóch tysięcy. Oprócz budynku szpitalnego rannych umieszczano też w sąsiednich dwóch obiektach szkolnych. Główny budynek przeznaczony był dla najbardziej rannych. Wśród lekarzy pracował chirurg Albin Bandurski ze szpitala Sióstr Elżbietanek w Poznaniu, żołnierz Armii Poznań. Jego zadaniem było organizowanie szpitali polowych. Personel w Gostyninie wzmocniony został lekarzami i sanitariuszami przybytymi wraz z transportem rannych z Gąbina oraz taborem wojskowym, który przywiózł ks. Witold Kiedrowski. Na wozach znajdował się oprócz rannych, sprzęt medyczny, żywność i amunicja. Prawdziwy skarb w tej dramatycznej sytuacji. Co się działo w gostynińskim szpitalu z 19 na 20 września 1939 r. utrwalił w swych wspomnieniach kapelan Kiedrowski. Doktora Bandurskiego zapamiętał jako człowieka „niewielkiego

Dr Albin Bandurski

wzrostu, ale szczyt elegancji. Mundur na miarę szyty, oficerskie gwiazdki, eleganckie błyszczące buty oficerskie z cholewami, również na miarę robione. Szczyt oficerskiej elegancji. Tylko głowa... Włosy brzytwą ogolone. Lekarska przezorność. Jest wojna. Łatwiej opatrzeć na wypadek rany. (...) Rano przed operacją zebrał młody żeński personel i tak przemówił: »Dziękuję wam, panie, że przyszyłyście. Moje nazwisko Albin Bandurski. Jestem lekarzem chirurgiem ze szpitala Sióstr Elżbietanek w Poznaniu. Po prostu dr Albin – tak mnie nazywali w Poznaniu. Wiem. Serce macie czułe – mówił. – Tu jednak płakać nie wolno. Tu jest szpital wojskowy. Jest wojna. Nie czas na rozczulanie się. Nawet gdy wszystko będzie w was ryczało z bólu... płakać nie wolno. W razie gdyby... możecie w majtki siusiać, albo i co więcej – a ja nocniki wyniosę. (...) ale wam płakać nie wolno. A jeżeli... już naprawdę... to do kapelana...²⁹ „(...) Zawsze musicie być czyste, pachnące czystością. Włosy pod czepkiem, przewiązane. Nigdy rozczochrane. Możecie pachnąć wodą kolońską czy mydłem. Nigdy potem. Dla chorych żołnierzy promienne, pogodne jak skowronki poranne, z nieba zesłane. Z żołnierskich marzeń wzięte – anioły pocieszenia... Niech się w was zakochają wszyscy chorzy i ranni – ożywi ich

Dr Józef Lewicki (w trzecim rzędzie w czarnym płaszczu) wśród żołnierzy na tarasie szpitala od strony południowej – 1945 r. Fot. ze zbiorów M. Zapalskiej

nadzieja, łatwiej zniosą cierpienie, szybciej wyzdrowieją – dla Polski. (...) Ukojenie bólu – najukochańsze siostry i matki w jednej osobie. (...) Rękę podać temu, co na ostatnim przystanku... co odchodzi. Jak najlepsza Siostra, jak Matka, o której może myśli. Rękę mu podać, pomóc, przeprowadzić. Niech w jego oczach zostanie obraz jakby anioła z nieba, do którego się uśmiechnie na powitanie nawet nie wiedząc, że odchodzi³⁰.

Był to czas codziennych koszmarów, dramatów, gangreny, flegmony i tężca. A nie było antybiotyków i penicyliny. Najczęściej jedyną bronią w walce o życie była amputacja kończyn, bez znieczulenia. Potrzebna była do tego nie tylko sprawna ręka chirurga, a także empatia personelu. O to w tym trudnym czasie potrafił zadbać dr Bandurski.

W czasie okupacji szpital przejęli Niemcy. Doktor Lewicki został pozbawiony funkcji dyrektora, ale pozostawiono mu kierowanie działającą przy szpitalu przychodni. Gdy spodziewano się, że dni pobytu Niemców w Gostyninie są już policzone, przygotowywano się do jego ponownego przejęcia. Byli tam wówczas polscy lekarze: Józef Lewicki i Albin Bandurski³¹, którzy zostali wtajemniczeni w te plany. Personel pielęgniarski przygotowywała do przejęcia Maria Winiarska. Szpital ponownie przyjmował rannych.

Po wojnie szpital nadal podległ pod powiat, z tym, że stracił patrona. Jego stan pozostawiał wiele do życzenia. W 1955 r. dysponował 60-70 łózkami. Po likwidacji powiatów w 1975 r. szpital znalazł się w strukturze Zakładu Opieki Zdrowotnej. Sanatorium przeciwgruźlicze w Kruku zostało przekształcone w szpital ogólny, przeznaczając dwa pawilony na potrzeby szpitala. Po transformacji ustrojowej w 1999 r. władze powiatu i dyrekcji SPZ ZOZ podjęły decyzję o całkowitym przeniesieniu szpitala z Gostynina do Kruka. Spowodowane to została planowanymi oszczędnościami, nie bacząc, że w

gostynińskiej placówce dokonano już wielu remontów i wybudowano windę. Oficjalne otwarcie zmodernizowanego szpitala w Kruku nastąpiło w październiku 2003 r. W starym budynku, po generalnym remoncie, który trwał dwa lata, otwarto 25

sierpnia 2006 r. Powiatowy Dom Pomocy Społecznej dla 90 pensjonariuszy³².

I tak zakończył żywot piękny szpitalny obiekt, jeden z nowocześniejszych w kraju, na który zdobył się w 1926 r. pięcioletni wówczas Gostynin.

Przypisy

- ¹ B. Heyduk, *Dahlbergh w Polsce. Dziennik i ryciny szwedzkie z dziejów „Potopu” 1656-1657*, Wrocław 1971; B. Konarska-Pabiniak, *Żaba w zamku, czyli Dahlberg w Polsce*, „Głos Gostyniński” 2001, nr 9.
- ² W. Moszyński, *Uwagi lekarskie nad cholera...*, „Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego”, t. I, Warszawa 1837, s. 480-481.
- ³ Teofil Wojciechowski, urodził się w 1808 r. Ukończył medycynę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po krótkim stażu w Szydłowcu przybył do Gostynina. Stanowisko lekarza miejskiego w Gostyninie objął 1 XI 1840 r. Przez długie lata był w mieście jedynym lekarzem. Zyskał duże zaufanie miejscowej ludności i władz zwierzchnich. Szczególnie dało się to odczuć w czasie epidemii cholery jaka nawiedziła powiat gostyniński w 1855 r. Z Gostyninem związał się na stałe, biorąc tu ślub z córką byłego kasjera miejskiego Prowidencją Zawidzką. Zmarł 1 III 1890 r. w wieku 82 lat. Miał synów Michała i Józefa. Zob. T. Trojanowski, *Gostynin w latach 1815-1864*, praca doktorska, Wydział Historii, Uniwersytet Warszawski, 1977 r., s. 327; Archiwum Państwowe w Płocku, Akt Zgonu Parafia w Gostyninie, nr 37/1890.
- ⁴ *Wiadomości o postępie cholery w Królestwie Polskim*, „Tygodnik Lekarski” 1852, nr 33 i 49; F. Dorobek, *Epidemia cholery w Królestwie Polskim i guberni płockiej*, „Notatki Płockie” 1970, nr 1, s. 25-37.
- ⁵ E. Balcerzak, *Zaopatrzenie w wodę miast mazowieckich w II połowie XVIII*, [w:] *Studia z dziejów rzemiosła i przemysłu*, t. VII, Wrocław 1968, s. 100.
- ⁶ A. Troczewski, *Szpital św. Walentego w Kutnie*, „Czasopismo Lekarskie” 1899; A. Urbaniak, *W środku Polski. Powiaty: gostyniński, kutnowski, łęczycki i łowicki*, Rocznik Gostyniński, T. I – 2007, s. 22.
- ⁷ B. Konarska-Pabiniak, *Gostynińska służba zdrowia do 1946 r.*, [w:] teże, *Gostynin. Szkice z przeszłości*, Gostynin 2007, s. 102.
- ⁸ T. Trojanowski, *Gostynin w latach 1815-1864*, mps pracy doktorskiej Uniwersytet Warszawski Wydział Historii 1977 r., s. 328; M. Chudzyński, *Okres międzypowstaniowy (1832-1862)*, [w:] *Dzieje Gostynina i ziemi gostynińskiej*. Pod red. M. Chudzyńskiego, Warszawa 1990, s. 314.
- ⁹ J. Szczepański, *Dzieje Gąbina do roku 1945*, Warszawa 1984, s. 201.
- ¹⁰ B. Ostrowska, *Stan sanitarny i problemy zdrowia powiatu gostynińskiego w pierwszych latach II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Gostyniński”, T. II – 2008, s. 139-162.
- ¹¹ D-r W.K., *Gostynin* (kor. Głosu), „Głos, tygodnik literacko-społeczno-polityczny” 1898, nr 38, s. 907.
- ¹² *Ibidem*, s. 908.
- ¹³ Żochowski Władysław Marceli, felczer. Urodził się 18 XVIII 1883 r. w Łomży jako syn Jana i Katarzyny Lewińskiej. Do Gostynina przybył z Warszawy ze Szpitala Dzieciątka Jezus. Pracował w szpitalu, który mieścił się w budynku przy obecnej ulicy 3 Maja 34, a także w szpitaliku zakaźnym przy ul. Długiej, następnie zatrudniony został w nowym szpitalu powiatowym pw. św. Antoniego. Mieszkał najpierw w budynku szpitala, a następnie we własnym domu wybudowanym na działce obok szpitala przy ul. Kutnowskiej 1. Zmarł w Gostyninie 26 III 1975 r. Żona Praksesta z d. Dechtera, córka Halina Mikołajewska. Zob. B. Konarska-Pabiniak, *Gostynin. Szkice z przeszłości*, Gostynin 2007, s. 103, 106. Inskrypcja nagrobna na cmentarzu parafialnym w Gostyninie.
- ¹⁴ B. Konarska-Pabiniak, *Gostynin. Szkice z przeszłości*, Gostynin 2007, s. 22.
- ¹⁵ *Ibidem*, s. 309.
- ¹⁶ Rosjanie stacjonowali w gostynińskich koszarach do 1908 r. Zob. B. Konarska-Pabiniak, *Gostynin. Szkice z przeszłości*, Gostynin 2007, s. 103.
- ¹⁷ B. Konarska-Pabiniak, *Gostynin. Szkice z przeszłości*, Gostynin 2007, s. 103.
- ¹⁸ „Dziennik Płocki” 1924, nr 204.
- ¹⁹ *Ibidem*.
- ²⁰ Pinakiewicz Antoni w latach 1919-1926 był starostą powiatu gostynińskiego. Z jego inicjatywy rozpoczęto budowę szpitala powiatowego wg projektu Józefa Głowczewskiego (patrz biogram), oddanego w 1926 r. Na cześć starosty szpital otrzymał patrona św. Antoniego. Był członkiem Zarządu Spółdzielni Spożywców „Gostyniak”. Jego żona J. Pinakiewiczowa współorganizowała kolonie letnie dla dzieci polskich z Niemiec w 1925 r. Od stycznia 1927 r. do grudnia 1929 r. starosta w Płocku. Ustąpił ze stanowiska ze względu na zły stan zdrowia. Zob. B. Konarska-Pabiniak, *Gostynin. Szkice z przeszłości*, Gostynin 2007, 52,56, 105, 142, 160, 162; M. Chudzyński, *Józef Piłsudski w Gostyninie*, „Gazeta Gostynińska” 1991, nr 7, s. 5; A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznan. Słownik biograficzny*, t. II, Płock 2007, s. 481.
- ²¹ Głowczewski Józef, inżynier, architekt, działacz endecki. Funkcjonował w Płocku, udzielał się m.in. w Narodowej Demokracji, był współzałożycielem i członkiem Zarządu Związku Obrony Ojczyzny utworzonego w 1919 r. Brał czynny udział podczas wojny polsko-bolszewickiej. Miał swoje realizacje architektoniczne w Płocku. Jego biuro Techniczno-Budowlane „Sektor” spółka z o.o. w Płocku wykonało projekt szpitala powiatowego w Gostyninie. Głowczewski zaprojektował też szkołę powszechną w Gostyninie, pierwotnie w innej lokalizacji, a także stadninę koni w Łącku. Zob. B. Konarska-Pabiniak, *Szkolnictwo płockie w dwudziestolecie międzywojennym*, w: *Dzieje Płocka*, t. 2, Płock 2006, s. 697; K. Askanas, *Sztuka Płocka*, Płock 1991, s. 232, 272; A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznan. Słownik biograficzny*, t. II, Płock 2007, s. 172; „Dziennik Płocki” 1922, nr 239, 240.
- ²² Lewicki Józef, urodził się 2 III 1880 r. w Szepetówce na Wołyniu, syn Włodzimierza i Marii. Przybył do Gostynina prawdopodobnie 16 IX 1919 r. z Kijowa. Był pierwszym dyrektorem oddanego pacjentom w 1926 r. Szpitala Powiatowego pw. św. Antoniego. Współpracował z doktorem Czesławem Wojciechowskim i Adamem Wajdenfeldem. W czasie II wojny światowej pozbawiony został funkcji dyrektora szpitala, ale Niemcy pozostawili mu kierowanie działającą przy szpitalu przychodni. Po wojnie odzyskał utraconą wcześniej

funkcję. Zmarł 23 VII 1949 r. w wieku 69 lat. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Gostyninie. Żoną doktora Lewickiego była Maria Regina z Pileckich (1885–1969), którą poślubił w 1910 r. w Zastawiu. Po zamieszkaniu w Gostyninie aktywnie działała w Katolickim Związku Polek, który prowadził bibliotekę i ochronkę dla dzieci przy ul. Kutnowskiej 37. Syn Józef, aplikant sądowy ur. w 1913 r. w Szepetówce, zmarł w 1946 r. w Gostyninie. Młodszy brat doktora, prof. dr hab. Stefan Lewicki (1890-1975) położył ogromne zasługi dla rozwoju rolnictwa polskiego. Był wieloletnim kierownikiem Działu Hodowli Zbóż w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Zob. B. Konarska-Pabiniak, *Gostynin. Szkice z przeszłości*, s. 105-107; B. Konarska-Pabiniak, *70. rocznica szpitala pod wezwaniem św. Antoniego w Gostyninie*, „Głos Gostyniński” 1996, nr 24, s. 10; Relacja ustna Małgorzaty Zapalskiej; Akta Stanu Cywilnego USC w Gostyninie.

²³ Wojciechowski Czesław Kazimierz urodził się 8/20 IX 1891 r. w Suszerzu. Był najmłodszym z dzieci Józefa, właściciela części majątku w okolicach Suszerza i Wandy z Drozdowskich. Jego ojciec był organistą w suserskim kościele. W 1899 r. rozpoczął naukę w Gimnazjum Męskim w Płocku (dziś Liceum Ogólnokształcące im. S. Małachowskiego). W 1906 r. po strajku szkolnym przeniósł się do nowo otwartego Gimnazjum Polskiego (obecnie Liceum im. Władysława Jagiełły) i tam otrzymał świadectwo maturalne w 1910 r. Studia medyczne rozpoczął na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i 23 XII 1921 r. uzyskał dyplom doktora nauk medycznych. Podczas studiów wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej. Karierę wojskową zakończył w stopniu porucznika w 1923 r. W październiku 1923 r. przeniesiono go do rezerwy. Pierwszym miejscem pracy doktora Wojciechowskiego był Lwów, ale w niedługim czasie powrócił w rodzinne strony. Podjął pracę w Szpitalu Powiatowym w Gostyninie jako jeden z ordynatorów. Pełnił też odpowiedzialną funkcję lekarza powiatowego. Jego specjalnością były choroby wewnętrzne, a także weneryczne. W 1938 r. przeniósł się do Płocka i tam objął stanowisko lekarza powiatowego. Oprócz pracy zawodowej poświęcał wiele czasu na działalność polityczną, społeczną i kulturalną w mieście. Był m.in. przewodniczącym powstałego w 1925 r. Koła Związku Obrony Kresów Zachodnich, członkiem Powiatowego Komitetu WF i PW. Do 1929 r. był przewodniczącym Rady Powiatowej PSL-Piast. W 1933 r. przewodniczył Zarządowi Rady Powiatowej w Gostyninie. Po przeniesieniu do Płocka został ławnikiem Rady Miejskiej w Płocku. Tam też działał w Radzie Obwodowej Obozu Zjednoczenia Narodowego. W kwietniu 1939 r. został naczelnikiem Obywatelskiego Komitetu Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej w Płocku, a w czerwcu tego roku prezesem Zarządu Oddziału Płockiego Związku Peowiaków. W latach 30. działał w Zarządzie Obwodu Płockiego Związku Lekarzy Państwa Polskiego, a w 1938 r. został jego przewodniczącym. Uczestniczył też w pracach Zarządu Płockiego Oddziału Towarzystwa Przeciwgruźliczego, Stacji Opieki nad Matką i Dzieckiem oraz PCK. Podjął też próby badań historycznych dotyczących miasta i powiatu gostynińskiego. W lokalnej prasie gostynińskiej i płockiej drukował artykuły dotyczące spraw aktualnych i historii Gostynina, m.in. *Kazimierz Puławski, Powstanie styczniowe na terenie powiatu gostynińskiego, Nieco o Gostyninie*. Opublikował dwa przywileje dla Gostynina z 1382 r., nadany przez Siemowita IV i z 1462 r., nadany przez Kazimierza Jagiellończyka. Po wkroczeniu Niemców do Płocka we wrześniu 1939 r., czując zagrożenie wyjechał do Warszawy. Podjął pracę w szpitalu Św. Ducha przy ul. Elektoralnej, prawdopodobnie pod zmienionym

nazwiskiem. Zmarł na serce 20 IV 1940 r. w wieku 48 lat. Pochowany jest na cmentarzu parafialnym w Gostyninie (obok żony i córki). Dr Wojciechowski był dwukrotnie żonaty. Z pierwszą żoną miał syna Zbigniewa, który zmarł w dzieciństwie. Z drugą żoną Kazimierą (1900-1955) miał dwie córki: Marię, która zmarła 10 IV 1940 r. mając zaledwie 7 lat i Wandę, późniejszą farmaceutkę mieszkającą w Płocku, żonę dra Sławomira Werensa. Za działalność w służbie zdrowia i pracę społeczno-kulturalną dr Cz. Wojciechowski został przed wojną odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Zob. M. Chudzyński, *Czesław Wojciechowski – gostyniński lekarz i historyk*, „Rocznik Gostyniński”, t. I – 2007, s. 309–317.

²⁴ Wajdenfeld Abraham [Adam], lekarz, kapitan rez. Wojska Polskiego. Urodził się 15 X 1888 r. w Płocku. Tam też ukończył Żydowskie Gimnazjum Humanistyczne Koedukacyjne, studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Dyplom otrzymał w czerwcu 1913 r. Od 1 VIII 1914 r. do 1918 r. służył w Gwardyjskim Petersburskim Pułku. Od 15 III 1919 r. jako kapitan służył w 30 psk. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Po demobilizacji zamieszkał w Gostyninie. Zatrudniony został m.in. w nowym szpitalu powiatowym otwartym 16 XII 1926 r. Pracował razem z lekarzami: Józefem Lewickim i Czesławem Wojciechowskim oraz felczerem Władysławem Żochowskim. W 1938 r. wyjechał do Warszawy, gdzie pracował jako ginekolog. Zmobilizowany w 1939 r. otrzymał przydział do kadry zapasowej I Szpitala Okręgowego. Dostał się do niewoli w Kozielsku. Zamordowany w 1940 r. w Katyniu. Żona Zofia z Beckerów, córki Maria i Janina. Zob. A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznani. Słownik biograficzny*, t. II, Płock 2007, s. 618; B. Konarska-Pabiniak, *Żydzi w Gostyninie w pierwszej połowie XX w.*, „Rocznik Gostyniński”, t. IV – 2016, s. 300.

²⁵ KBM [Konstanty Bolesta Modliński], *Szpital pod wezwaniem Św. Antoniego*, „Mazowsze Płockie i Kujawy” 1927, nr 1, s. 24-26.

²⁶ B. Ostrowska, *Stan sanitarny i problemy zdrowia powiatu gostynińskiego w pierwszych latach II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Gostyniński”, T. II – 2008, s. 153.

²⁷ Krzemiński Tadeusz, urodził się 5 XI 1905 r. w Płocku. Był absolwentem Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Jagiełły w Płocku. Studia medyczne ukończył na Wydziale Ogólnolekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Dyplom doktora medycyny uzyskał 4 VII 1931 r. W latach 1931-1933 był asystentem oddziału wewnętrznego i zakaźnego szpitala w Płocku, lekarzem sejmikowym w starostwie płockim oraz lekarzem szkolnym w gimnazjum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku. Po osiedleniu się w Gostyninie ok. 1934 r. objął stanowisko lekarza powiatowego, pracował też na oddziale zakaźnym tego szpitala. Pełnił funkcję kierownika Wydziału Zdrowia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Gostyninie. W latach 1939-1941 pracował w ubezpieczalni społecznej jako lekarz domowy. Działał w Polskim Czerwonym Krzyżu. Pełnił funkcję kierownika Wydziału Zdrowia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Gostyninie. Od 22 VI 1947 r. do końca 1953 r. był członkiem Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego w Gostyninie, a także od 1948 r. jego prezesem. W 1953 r. przeniósł się do Płocka. Tam pracował jako dyrektor Lecznictwa Zespolonego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Płocku. W roku 1954 otrzymał specjalizację I stopnia w zakresie epidemiologii, a w 1959 r. został specjalistą II stopnia w zakresie ochrony zdrowia. Po śmierci żony przeniósł się do Warszawy, gdzie w 1960 r. objął stanowisko kierownika Działu Profilaktyki i Lecznictwa Wydziału Zdrowia Wojewódzkiej Rady Narodowej. W czasie pracy zawodowej

wielokrotnie był odznaczany, m.in.: Odznaką za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia, srebrnym i złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł w Warszawie 4 VII 1964 r. Pochowany został na cmentarzu arafialnym w grobie rodzinnym w Płocku. Żona Maria (1909-1959), działaczka Ligi Kobiet. Córka Hanna Maria, lekarz, absolwentka Akademii Medycznej w Warszawie. Zob. H. Empacher, *Wspomnienie o Ojcu*, [w:] *My, Gostyniacy. Wspomnienia Wychowanków i Absolwentów Gimnazjum i Liceum im. Tadeusza Kościuszki w Gostyninie*. Pod red. W. Sajkowskiego, Gostynin 2010, s. 77; B. Konarska-Pabiniak, *Gostyniński Oddział Towarzystwa Naukowego Płockiego 1947-1952*, „Rocznik Gostyniński”, t. I – 2007, s. 333; *Dzieje Gostynina i ziemi gostynińskiej*, pod red. M. Chudzyńskiego, Warszawa 1990, s. 555.

²⁸ B. Ostrowska, *Stan sanitarny i problemy zdrowia powiatu gostynińskiego w pierwszych latach II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Gostyniński”, T. II – 2008, s. 154.

²⁹ W. Kiedrowski, *Na drogach życia*, Pelplin 2009, s. 124.

³⁰ *Ibidem*, s. 125.

³¹ Bandurski Albin, urodził się w 1905 r. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu w Poznaniu w 1931 r. W latach 30. odbywał staże w Berlinie, Sztokholmie, Paryżu. Doktorat

obronił po ukończeniu studiów. Przez sześć lat do wybuchu wojny, pracował jako asystent na oddziale chirurgicznym szpitala Elżbietanek w Poznaniu. We wrześniu 1939 r. został zmobilizowany do Armii Poznań. Jego zadaniem było organizowanie szpitali polowych. Na rok trafił do obozów jenieckich w Kutnie i Ostrzeszowie. Ślub zawarł 14 XII 1940 r. z Janiną Piwnicką herbu Lubicz w Kutnie, pochodzącą z Woli Raciborowskiej. Od sierpnia 1940 r. do października 1945 r. mieszkał i pracował w szpitalu w Gostyninie jako chirurg. W Gostyninie urodziły się jego trzy córki w latach 1941-1944. W 1946 r. przeniósł się do Zielonej Góry, gdzie organizował szpital i przychodnię. Zmarł w 1994 r. Zob. T. Czyżniewski, *Albin Bandurski – doktor Elżbietanek*, „Gazeta Wyborcza”, pl; W. Kiedrowski, *Na drogach życia*, Pelplin, 2009, s. 120-130; Informacja syna dr. n. med. Jędrzeja Bandurskiego z Zielonej Góry. Akt Stanu Cywilnego USC w Gostyninie.

³² B. Konarska-Pabiniak, *Szpital w nowej siedzibie. Good-bye staruszku*, „Głos Gostyniński” 2003, nr 9, s. 2; tejsze, *Szpital XXI wieku*, „Głos Gostyniński” 2003, nr 13, s. 1; BKP, *Kontrasty*, „Głos Gostyniński” 2004, nr 3, s. 6; tejsze, *Ozdoba Gostynina po liftingu*, „Głos Gostyniński” 2006, nr 9, s. 4; D. *Dom Pomocy w starym szpitalu*, „Gazeta Gostynińska” 2006, nr 9, s. 2.

HOSPITAL UNDER THE INVOCATION OF SAINT ANTHONY IN GOSTYNIN AND ITS HISTORY

Summary

In December 1926, a modern, for those days, hospital for 60 patients was opened in Gostynin, a town with five thousand inhabitants in Warszawskie Province. It was built mainly from funds earmarked for Regional Parliament. The initiator of this project was Anton Pinakiewicz, a staroste of Gostynin. In honour of him, the hospital was named after Saint Anthony. This institution significantly improved the state of health in Gostynin. It functioned as a hospital until 2003.

**APARAT SS I POLICJI NIEMIECKIEJ
ELEMENTEM TERRORU I ZAGŁADY
W REJENCJI CIECHANOWSKIEJ
W LATACH 1939-1945**

Abstrakt

W artykule omówiono strukturę władz SS i policji w rejencji ciechanowskiej oraz przedstawiono personalia licznych funkcjonariuszy, którzy dopuścili się zbrodni na ludności polskiej i żydowskiej.

Słowa kluczowe: rejencja ciechanowska (1939-1945), aparat SS i policji, terror, zbrodniarze

Omawiając organizację administracji okupacyjnej w rejencji ciechanowskiej nie sposób nie uwzględnić struktury władz policyjnych i SS na tym terenie. Wynika to stąd, że od początku tereny zaanektowane stały się obiektem szczególnego zainteresowania aparatu SS i policji, który tworzył tu swoisty system panowania i teren doświadczeń.

Szefem policji bezpieczeństwa (Sicherheitspolizei – Sipo) i służby bezpieczeństwa (Sicherheitsdienst – SD) w Królewcu był SS-Brigadeführer dr Otto Emil Rasch, ur. 7 grudnia 1891 roku, zm. 1 listopada 1948 roku w Norymberdze, zbrodniarz wojenny, SS-Brigadeführer i dowódca Einsatzgruppe C. Pochodził z Prus Wschodnich i walczył w I wojnie światowej w niemieckiej marynarce. W latach 1918-1923 studiował na kilku uniwersytetach. Uzyskał tytuły doktora z dziedziny prawa i stosunków politycznych. Następnie Rasch pracował w zawodzie prawniczym. Do NSDAP wstąpił w 1931 roku, a do SS w 1933 r. Należał także do SD. Przed II wojną światową piastował wysokie stanowiska w hitlerowskiej policji (SiPo) i SD we Frankfurcie nad Menem, Pradze i Królewcu. Po ataku Trzeciej Rzeszy na ZSRR w czerwcu 1941 roku dowodził Einsatzgruppe C, która została przydzielona do Grupy Armii „Południe” i działała na Ukrainie. Rasch był odpowiedzialny za dokonanie masowych morderstw na ukraińskich Żydach, Cyganach i innej cywilnej ludności ZSRR. Pod jego nadzorem przeprowadzono wielką masakrę kijowskich Żydów w Babim Jarze. W sumie oblicza się, iż dowodzona przez Rascha Einsatzgruppe C zamordowała do 20 października 1941 roku około 80 tysięcy ludzi. Następnie powrócił do pracy biurowej i w latach 1942-1945 piastował stanowisko dyrektora firmy Kontinentale Öl. Po wojnie Rasch został schwytany przez aliantów i za zbrodnie wojenne oraz zbrodnie przeciw ludzkości postawiony przed

amerykańskim trybunałem wojskowym. Z powodów zdrowotnych 5 lutego 1948 roku został wyłączony z procesu. Zmarł w listopadzie tego samego roku.

Funkcję wyższego dowódcy SS i policji (Höhere SS und Polizeiführer - HSSPF) przy nadprezydencie Prus Wschodnich do 1942 roku pełnił SS-Obergruppenführer Hans Adolf Prützmann (ur. 31 sierpnia 1901 roku – popełnił samobójstwo 21 maja 1945 roku, w SS nr 3002), a następnie do końca 1943 roku SS-Brigadeführer Georg Ebrecht (ur. 24 lipca 1895 roku – zm. 26 stycznia 1977 roku, w NSDAP nr 597464, w SS od kwietnia 1935 roku, nr 268990).

Po nim objął to stanowisko i piastował je do końca wojny SS-Brigadeführer Otto Hellwig (ur. 24 lutego 1898 roku – zm. 20 sierpnia 1962 roku, od kwietnia 1933 roku, w NSDAP nr 2155 531, w SS od lipca 1935 roku, nr 272289)¹.

Nieco inną kolejność obsady tego stanowiska podaje Czesław Madajczyk. Według niego: ciechanowskie podlegało 40-letniemu SS-Gruppenführerowi Wilhelmowi Rediessowi (ur. 10 października 1900 roku – popełnił samobójstwo 8 maja 1945 roku, w NSDAP od grudnia 1925 roku, w SS od 1930 roku, HSSPF w Prusach Wschodnich). Po Rediessie, który został przeniesiony do Norwegii, stanowisko to objął SS-Gruppenführer Jakob Sporrenberg (ur. 16 września 1902 roku – powieszony 6 grudnia 1952 roku, w NSDAP od 15 grudnia 1925 roku, nr 25585, w SS od 1 października 1930 roku, nr 3809). Po nim zaś dopiero Hans Adolf Prützmann, a następnie Georg Ebrecht, wreszcie Otto Hellwig².

Funkcję inspektora policji bezpieczeństwa (Sicherheitspolizei – Sipo) i służby bezpieczeństwa (Sicherheitsdienst – SD) na Prusy Wschodnie z siedzibą w Królewcu pełnił bratanek szefa Abwehry Wilhelma Canarisa, SS-Standartenführer Constantin Canaris,

(ur. w sierpniu 1906 roku). 9 listopada 1942 roku posiadał stopień SS-Standartenführera i Oberst der Polizei. W latach 1941-1944 był inspektorem SiPo i SD w Królewcu. W 1942 roku organizował akcje pacyfikacyjne w województwie białostockim. Wiosną 1944 roku mianowano go pełnomocnikiem (Beauftragter) szefa SiPo i SD w Belgii i płn. Francji. Od września 1944 roku był oficerem łącznikowym SS przy sztabie feldmarszałka Maximiliana von Weichsa. W latach 1945-1951 przebywał w niewoli u Amerykanów. 4 sierpnia 1951 roku został skazany w Belgii za popełnione zbrodnie na 20 lat więzienia. Zwolniono go z więzienia w 1952 roku w bliżej niewyjaśnionych okolicznościach.

9 listopada 1939 roku utworzono w Ciechanowie (Zichenau) siedzibę rejencyjnego urzędu gestapo (Geheime Staatspolizei Zichenau – S I V 1 nr 818/39-151-SdbP). Na podstawie dalszych zarządzeń z 3 stycznia 1940 roku (S I V 1 nr 393/39-150) zezwolono na utworzenie filii gestapo w Płońsku, Sierpcu jak również na utworzenie komisariatów policji granicznej w Ostrołęce, Pułtusku, Modlinie (Neuhof), Nowym Dworze Mazowieckim (Bugmüde), Płocku oraz Pułtusku. W 1941 roku szef gestapo w okręgu Ciechanów–Płock (Leiter der Geheime Staatspolizei Zichenau-Schröttersburg und SD) SS-Obersturmbannführer Hartmut Pulmer przeniósł siedzibę gestapo z Ciechanowa do Płocka. Pismem okólnym szefa policji bezpieczeństwa i służby bezpieczeństwa z 17 sierpnia 1944 roku (I org. nr 332/44) posterunek policji Zichenau-Schröttersburg, z uwzględnieniem posterunku policji kryminalnej Zichenau jako wydział V, został przekształcony w urząd komendanta policji bezpieczeństwa i służby bezpieczeństwa. Ta reorganizacja wynikała stąd, że również posterunki policji kryminalnej w Mławie, Pułtusku, Płońsku, Przasnyszu i Płocku podlegały głównemu urzędowi w Płocku. Obok miejscowych więzień, w wymienionych miastach, istniało do 31 lipca 1944 roku jedno centralne więzienie w Forcie III w Pomiechówku, które podporządkowane było bezpośrednio Komisariatowi Policji Granicznej Modlin (GPK Modlin)³.

Celem lepszego przedstawienia zakresu kompetencyjnego i obszaru działania gestapo w rejencji ciechanowskiej przedstawiona jest poniżej jego struktura:

- Wydział I: Organizacja, dane osobowe, administracja.
- Wydział II: Sprawy polityczne z następującymi referatami: II A, później IV 1a – komunizm, marksizm; II B1 – kościoły, sekty, Badacze Pisma Świętego; II B2 – sprawy żydowskie; II D, później IV 6b – sprawy aresztu ochronnego; II E, później IV 1c – wykroczenia gospodarcze, zerwanie umowy o pracę; II F – kartoteka, ściganie karne.
- Wydział III: Sprawy obrony z następującymi referatami: III C – obrona Polska; III D – obrona Związek Radziecki; III F, później IVc – sabotaże; III J – mniejszości; III K, później IV 2a – kartoteka; III W, później IV 1b – narodowy polski opór; III N, później IV N – ludzie⁴.
Udało się ustalić personalia tylko niektórych funkcjonariuszy struktury terroru w rejencji ciechanowskiej. Należą do nich⁵:
- Ernst Baumann, ur. 5 listopada 1915 roku w Burg, komisarz kryminalny – kierownik wydziału III od listopada 1940 roku do 19 stycznia 1945 roku. Zmarł 9 listopada 1979 roku.
- Heinrich Baumann, ur. 19 czerwca 1905 roku w Köln-Mühlheim, sekretarz kryminalny w wydziale IV 1C, zamieszkały 5 Köln-Mühlheim, Bergisch-Gladbach-Strasse 159.
- Adolf Biegelmann, pracownik kryminalny, tłumacz, wydział III, IV 1b. Do chwili zjednoczenia Niemiec mieszkał na terenie NRD. Nie był przesłuchiwany przez tamtejsze władze.
- Kurt Delto, ur. 3 stycznia 1909 roku w Berlinie, asystent kryminalny GPK Modlin, zmarł 18 grudnia 1981 roku.
- Konrad Lange, ur. 22 stycznia 1912 roku w Dagebüll, asystent kryminalny – GPK Modlin, zam. 2202 Barmstedt, Bahnhofstr. 2.
- Johann Mayer, ur. 9 grudnia 1921 roku w Augsburgu, GFP Gruppe 724 – kierowca, od października 1944 roku w wydziale IV 6 a. Zamieszkały w 89 Augsburg, Hoeggstrasse 2.
- Reinhold Roßmann, ur. 2 listopada 1911 roku w Hindenburgu, sekretarz kryminalny – wydział II i III, GPK Scharfenwiese, zamieszkały w Unterhorn/ Hohnelohekreis, Auweg 22.
- Hermann Albert Schaper, ur. 12 sierpnia 1911 roku w Straßburgu, komisarz kryminalny, wydział II, kierownik GPK Modlin od kwietnia 1942 do stycznia 1945 roku. Zamieszkały w Bad Tölz, Alterbahnhofspl.
- Heinz Schmidt, ur. 15 stycznia 1906 roku w Rudolfstadt, starszy sekretarz kryminalny – kierownik GPK Modlin od kwietnia 1940 do grudnia 1943 roku, potem pracownik wydziału III, IV 2a. Zmarł 6 maja 1973 roku.
- Otto Schmidt, ur. 7 listopada 1908 roku w Siegen, asystent kryminalny, GPK Modlin i Pułtusk od początku 1944 roku. Zamieszkały w 4902 Bad Salzuffen, Moltkestr 38.
- Willibald Schrempf, ur. 25 maja 1914 roku w Tipperschern, starszy asystent kryminalny – GPK Modlin. Zamieszkały w Dllach/Liezen, Steiermark.
- Ottomar Unruh, ur. 14 listopada 1913 roku, komisarz kryminalny – kierownik GPK Modlin od

kwietnia 1942 roku. Zmarł 19 marca 1946 roku.

- Julius Vaitkewitsch, ur. 16 czerwca 1908 roku, pracownik kryminalny – GPK Modlin. Zamieszkały w 24 Lavoni St. Cabramatta, Sydney, NSW, 2166.
- (-) Weber, od sierpnia 1940 roku w strukturach gestapo Zichenau-Schröttersburg, sekretarz kryminalny w wydziale II F – kartoteka i ściganie karne – IIA/IV 1.
- Artur Wendt, ur. 1915 roku w Nowym Dworze, pracownik kryminalny, tłumacz, GPK Modlin. Poległ w 1945 roku w Königsberg.
- Friedrich Willenberg, ur. 9 lutego 1906 roku w Bolleinen, inspektor policji – wydział I i II D, IV 6b. Po wojnie zamieszkały w 4 Düsseldorf, Roßstr. 32⁶. Prześluchiwany przez Prokuraturę przy Sądzie Krajowym w Giessen. Niczego z okresu okupacji nie pamiętał. Stwierdził ponadto, że „nigdy nie działał z nienawiści rasowej, także nigdy nie prześladował i nie krzywdził ludzi z powodów politycznych lub religijnych”⁷.

Zbrodnicza działalność SS-Obersturmbannführera Hartmuta Pulmera (ur. 9 listopada 1908 roku w Königsbergu/Neumark), skierowana była głównie przeciwko inteligencji polskiej. Osobiście był odpowiedzialny za śmierć abp. Antoniego Juliana Nowowiejskiego, bp. Leona Wetmańskiego i wielu innych księży. Ogółem zarzucono mu 158 morderstw. Po wojnie prokuratura niemiecka w Giessen dopiero w 1971 roku wszczęła przeciwko niemu postępowanie i wniosła akt oskarżenia (23 stycznia 1974 roku). Sporządzenie aktu oskarżenia było możliwe w wyniku dostarczenia przez Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce materiałów dowodowych do Ośrodka Ścigania Zbrodniarzy Wojennych w Ludwigsburgu (Zentralstelle der Landesjustizverwaltungen, Ludwigsburg RFN). Nie objęto nim sprawy zamordowania biskupów płockich. Ze względu na zły stan zdrowia oskarżonego sąd niemiecki, postanowieniem z 15 listopada 1976 roku, ostatecznie sprawę zamknął. Zbrodniarz ten zmarł 24 kwietnia 1978 roku⁸.

Pulmerowi podlegały także rejencyjne placówki policyjne: policji kryminalnej (Kriminalpolizei – Kripo) z siedzibą w Ciechanowie, kierowane przez Schindlera oraz tajnej policji państwowej (Geheime Staatspolizei – Gestapo) z siedzibą w Płocku (Schroettersburg), kierowane przez SS-Sturmbannführera dr. Friedricha Ranga (ur. 9 kwietnia 1899 roku w Grottau). Funkcję kierownika urzędu Rang sprawował od 9 listopada 1939 do 29 stycznia 1940 roku. Zmarł 3 lutego 1982 roku⁹.

Po Hartmutcie Pulmerze, który swoją funkcję sprawował od 30 stycznia 1940 roku do 30 grudnia 1942 roku¹⁰, omawiane stanowisko piastował, od 5

stycznia 1943 roku do 19 stycznia 1945 roku, SS-Sturmbannführer Friedrich Schutz, (ur. 18 grudnia 1910 roku w Lemgo, zmarł 15 lipca 1981 roku)¹¹.

Gestapo posiadało również swoje placówki w większych miastach rejencji. Szefem gestapo w Ostrołęce (Scharfenwiese) był Wilhelm Friedrich Boger (ur. 19 grudnia 1906 roku, zmarł w szpitalu więziennym 3 kwietnia 1977 roku). 1 grudnia 1942 roku został on skierowany do obozu koncentracyjnego Auschwitz, gdzie pełnił funkcję w obozowym gestapo do stycznia 1945 roku. Sprawował m.in. funkcję zastępcy szefa Wydziału Politycznego (Politische Abteilung) Maksymiliana Grabnera¹².

Na czele pułtuskiej (Ostenburg) placówki gestapo początkowo stał prawdopodobnie Wilhelm Liedtke, wcześniej starszy sekretarz kryminalny Komisariatu Policji Granicznej Modlin – Nowy Dwór. Według źródeł niemieckich Liedtke, ur. 6 lipca 1902 roku w Hildesheim, zmarł 18 listopada 1964 roku¹³. Po Liedtke funkcję tę objął Alois Scholze.

Ponadto placówki gestapo mieściły się w: Przasnyszu (Praschnitz), Sierpcu (Sichelberg), Mławie (Mielau) i Płońsku (Ploehnen).

Obok wymienionych powyżej organów policyjnych na obszarze północnego Mazowsza działał również aparat policji porządkowej (Ordnungspolizei – Orpo), policji ochronnej (Schutzpolizei – Schupo) i żandarmeria. Placówki policji ochronnej występowały także na szczeblu gmin. Natomiast posterunki żandarmerii (Gendarmeriepolizei-posten) znajdowały się przeważnie w miastach powiatowych, takich jak: Ciechanów, Maków Mazowiecki, Mława, Ostrołęka, Płock, Płońsk, Przasnysz, Pułtusk, Sierpc, a także w większych miastach niebędącymi stolicami powiatów np: Nasielsku, Zakroczymiu, Chorzylach.

Istotną trudność sprawia ustalenie nazwisk funkcjonariuszy żandarmerii działających na terenie rejencji ciechanowskiej. Wynika to z faktu, że po zakończeniu wojny nie prowadzono w tym zakresie kompleksowych badań. Czasami w publikacjach pojawiają się strzępy informacji, które jednak trudno zweryfikować. Na przykład Ryszard Juszkiewicz podaje informację, że czołgi radzieckie jadące przez wieś Wola Kęczewska i Kęczewo w kierunku na Petrykozy zaskoczyły około 33 żandarmów, którzy transportowali dokumenty niemieckich władz administracyjnych z Mławy. Wśród zabitych byli podobno: Naujoks, Vogelahn, Voss, Nalewski¹⁴.

Na podstawie zeznań świadków ustalono w OKBZH w Warszawie skład osobowy żandarmerii niemieckiej w Mławie w końcowym okresie okupacji. Byli to: Willi Vogelahn, w wieku około 50 lat – komendant powiatowy oraz: Huhn, lat około 50, Willi Voss, Gutowski, Naujoks, Nalewski, Walter, Gut, Mazur,

Kanschtett, Bach, Hessmann, Gutschmann, Putkereit, Naguszewski, Wiemer, Wessler, Wipiech, Karczewski, Fliegert, Isemann, lat około 60, August Szymański, lat ponad 50, Franz Szymacher, lat około 60¹⁵. Zdaniem Antoniego Nehringa Walter i Nalewski byli funkcjonariuszami Kriminalpolizei¹⁶.

Obok tak silnie rozbudowanego aparatu policyjnego, w utrzymaniu porządku organy policyjne wspierał Wehrmacht. Od jesieni 1939 roku rejencja ciechanowska podlegała Okręgowi Wojskowemu nr 1. z dowództwem w Królewcu. W niektórych miastach rejencji (Płock, Sierpc) mieściły się jego komendantury powiatowe. Według niepełnych danych na terenie rejencji ciechanowskiej od drugiej połowy 1941 roku do początku 1944 roku stacjonowały: część oddziałów 461. dywizji piechoty, brygada szkolno-zapasowa „Hermann Göring” oraz 151. dywizja uzupełnień. W latach 1942-1943 na obszarze rejencji stacjonowała także 401. dywizja do zadań specjalnych, dowodzona przez gen. mjr. Siefrieda Ruffa (ur. 20 lutego 1895 roku w Kunowicach, 26 stycznia 1946 r. skazany na karę śmierci za zbrodnie wojenne, powieszony 3 lutego 1946 roku). Do zadań dowodzonej przez niego jednostki należało wspomaganie akcji policyjnych oraz udział w wysiedlaniu ludności polskiej.

We wszystkich miastach i miasteczkach rejencji rozmieszczone były posterunki policji niemieckiej. Na przykład na terenie Nasielska i gminy Nasielsk było 24 funkcjonariuszy policji niemieckiej (w tym 14 żandarmerii). Siedzibą policji był Nasielsk. Posterunek żandarmerii mieścił się przy ul. T. Kościuszki nr 9 (gmach magistratu), a dla gminy – przy ul. Browarnej nr 6 w domu (-) Chojnackiego. Ponadto na terenie gminy był posterunek żandarmerii we wsi Pieścirogi. Najokrutniejszym spośród żandarmerii był Volksdeutsch (-) Borkowski¹⁷. Prawie wszyscy funkcjonariusze miejscowej policji w Nasielsku rekrutowali się spośród Niemców zamieszkałych od dawna na tym terenie. Przed wybuchem wojny na terenie gminy było ich około 300 i już wówczas sporządzali oni listy proskrypcyjne Polaków, według których władze niemieckie dokonywały, w czasie okupacji, aresztowań. Byli oni elementem szczególnie niebezpiecznym dla miejscowych Polaków, gdyż dobrze znali miejscowe środowiska i panujące tam realia. W pow. pułuskim mieszkało około 2 tysiące kolonistów¹⁸.

W niemieckich więzieniach i aresztach policyjnych służbę pełnili szczególnie sadystyczni funkcjonariusze. Fakt ten widoczny jest na przykładzie obsady personalnej niemieckiego więzienia w Forcie III w Pomiechówku¹⁹.

Na czele więzienia karno-śledczego stał komendant, odpowiedzialny za całokształt spraw związanych

z prawidłowym działaniem więzienia. Głównym jednak jego zadaniem było zapewnienie bezpieczeństwa. Urząd komendanta, począwszy od początku 1943 roku aż do likwidacji więzienia w lipcu 1944 roku, sprawował prawdopodobnie SS-Obersturmführer Jerzy Scherfer. W tym miejscu warto wspomnieć, iż niektórzy z byłych więźniów sprawowanie funkcji komendanta przypisują Ulrichowi Pfennigowi vel Fenikowi, gestapowcowi pochodzącemu z Niemiec. Nie udało się jednak ustalić, kto kierował Forcem III w okresie od marca do jesieni 1941 roku, kiedy to pełnił on rolę obozu dla przesiedlonych Polaków, jak i getta – zbiorczego obozu dla Żydów²⁰. Według danych niemieckich Ulrich Pfennig (ur. 30 maja 1910 roku w Reichenbach), był starszym asystentem kryminalnym w wydziale I 1c – GPK Modlin i więzieniu w Forcie III. Zmarł 12 sierpnia 1948 roku²¹.

Przed wojną SS-Obersturmführer Jerzy Scherfer mieszkał w Polsce. Scherfera znał bardzo dobrze więzień Józef Olszewicz ponieważ mieszkał z nim w tej samej wsi Nowy Modlin. Rodzice Scherfera posiadali w Modlinie sklep spożywczy. Edukację zaś pobierał on w Szkole Powszechnej w Kosewie, powiat Nowy Dwór Mazowiecki. Jego szkolnym kolegą był Tadeusz Pawelski, aresztowany, wraz z ojcem Władysławem Pawelskim, 9 kwietnia 1943 roku. Scherfer rozpoznał go w więzieniu, a następnie zwierzał się, że „na froncie wschodnim stracił rękę”. Polacy znali Scherfera z bicia nawet tych, którzy nie ukłonili mu się na ulicy²².

Relacje Tadeusza Pawelskiego potwierdzają zeznania samego Scherfera. Jak wynika z akt śledztwa Prokuratury przy Sądzie Krajowym w Giessen 22 listopada 1941 roku Scherfer walcząc na froncie wschodnim został ranny. Stracił kości śródreńca i trzy środkowe palce prawej ręki²³. Charakteryzując go można powiedzieć, że był to typ zwyrodniałego sadysty. Więzień Jan Józwiak tak po latach wspominał: „(...) Przyszedłem do jednej z cel (...) zobaczyłem tam leżącego, strasznie pobitego stróża z folwarku z Jaskółkowa. Stróż ten, gdy ja przyszedłem, już konał. Po krótkim czasie (...) zmarł. Współwięźniowie powiedzieli mi, że stróża tego pobił w nieludzki sposób Scherfer (...)”. Inny więzień (?) Ciosek został zamordowany podczas przesłuchania przez Karola Wendta i Jerzego Scherfera. Oprawcy ci nakazali więźniowi położyć się na kłocu drzewa, a potem zaczęli go bić. Scherfer – bykowcem, a Wendt – kijem. Przesłuchiwany nie podniósł się już więcej. Scherfer brał udział w katowaniu Żydów przebywających w obozie – getcie w Forcie III. Fakt, o którym mowa, potwierdza zeznanie Józefa Olszewicza: „Widziałem również, że Scherfer brał udział w katowaniu Żydów,

a następnie selekcjonował poszczególne osoby, które zamordowano²⁴. Do tego należy jeszcze dodać, iż jest on współodpowiedzialny za masowe egzekucje dokonywane od wiosny 1943 do 31 lipca 1944 roku w Pomiechówku oraz wiele pojedynczych zabójstw więźniów.

Według danych niemieckich Georg Scherfer (ur. 21 stycznia 1923 roku w Łodzi) był pracownikiem kryminalnym GPK Modlin. Po wojnie osiedlił się w Republice Federalnej Niemiec, zam. 7214 Zimmer, Lindenstr. 15²⁵. Przesłuchiwany przez niemiecką prokuraturę Scherfer zaprzeczył jakoby miał coś wspólnego z mordowaniem i katowaniem więźniów w Forcie III w Pomiechówku. Stwierdził, że w Forcie III był jedynie strażnikiem i przy przesłuchaniach więźniów brał udział jako tłumacz. Ponadto oświadczył, że w akcjach zabójstw więźniów nie uczestniczył. Nigdy nie nosił bykowca (bicza) i przy przesłuchaniach nie tłukł więźniów, aby otrzymać pożądane zeznania. Do cel więziennych nie wchodził, ponieważ w Pomiechówku były specjalne pomieszczenia do przesłuchań. Z powodu jego inwalidztwa praktycznie nie był w stanie, dokonać zarzucanych mu czynów²⁶.

Z kolei z opisów w innych materiałach niemieckiej prokuratury kierownikiem więzienia w Pomiechówku od maja 1943 roku do lipca 1944 roku był SS-Obersturmführer Otto Brauer, (ur. 16 czerwca 1899 roku w Podfidlin/Danzig). Następnie do stycznia 1945 roku działał w GPK Modlin. Po zakończeniu wojny mieszkał w: 5144 Wegberg, Ludwig-Uhland-Strasse 62, pow. Heinsberg²⁷. Jeden z więźniów, któremu udało się przeżyć, opisał go w następujący sposób: „(...) Niskiego wzrostu, szczupły, lat około 55, ciemny blondyn, lekko pochyły (...)”. Przed wojną mieszkał on w Gdańsku przy ul. Langhurfstrasse 3. Więzień Jan Józwiak, trzymany w forcie od 17 stycznia do 13 czerwca 1944 roku ocenił, na podstawie relacji więźniów i własnych obserwacji, że Brauer zamordował „osobiście więcej jak 50 więźniów Polaków”²⁸.

Prawdopodobnie pionem kryminalnym w Forcie III kierował Ulrich Pfennig. Były więzień tak go opisał: „(...) Prowadził on tzw. śledztwo. Wyróżniał się szczególnym okrucieństwem w stosunku do więźniów. Bez żadnych podstaw kopał więźniów w brzuch, bił po twarzy i szczuł psami. Z całą pewnością Fenik ma na swym sumieniu wielu zamordowanych więźniów. Był to mężczyzna w wieku około 50 lat, wzrostu niskiego, otyły, twarz owalna, jasny blondyn, oczy niebieskie”²⁹.

W Forcie III służbę pełnili, oprócz funkcjonariuszy SS i gestapo wchodzących w skład komendy więzienia w Pomiechówku i przedstawiciele gestapo z Nowego Dworu Mazowieckiego, inni gestapowcy, wachmani i pracownicy administracji. Rekrutowali się oni

głównie z Volksdeutschów i kolonistów niemieckich znających zarówno język polski, jak i polskie środowiska, z którymi przed wojną utrzymywali ścisłe kontakty. Z tego też powodu byli oni szczególnie groźni dla mas więziennych.

Wykaz załogi Fortu III sporządzono na podstawie zachowanych nielicznych dokumentów i relacji świadków. Prześledzono również, w niektórych przypadkach, ich dalsze losy. Należy jednak pamiętać, iż podany poniżej materiał jest z konieczności niepełny i zawiera wiele luk oraz tzw. „białych plam”.

Czesław Bross vel Czesław Pross – ur. 6 stycznia 1923 roku w Zakroczymiu. Członek gestapo. Pracownik kryminalny GPK Modlin i Pomiechówek. Od 1945 roku zaginął³⁰. W prześladowaniu i torturowaniu Polaków wyróżniał go szczególne okrucieństwo. Brał udział w zamordowaniu 8 października 1944 roku w Pomiechówku i Nowym Dworze Mazowieckim 104 Polaków. Przyczynił się do aresztowania i osadzenia w Forcie III Zofii Krauze z Zakroczymia, która tam też została zamordowana. Brał udział w aresztowaniu Stefana Staszewskiego, który zginął w Dachau. Czesław Bross zwracał się do aresztowanych kobiet ty k... Według opinii ludzi, którzy go znali w okresie wojny „był to człowiek ohydny, który lubił pokazywać, co potrafi znęcając się nad więźniami. (...) Bił, maltretował i znęcał się osobiście nad więźniami narodowości żydowskiej (...)”. Tamara Władysława Szklennik stwierdziła, że „przez niego zginęło wiele ludzi z terenu Zakroczymia i Trzeciego Fortu”³¹.

Roman Bross vel Pross – s. Adolfa i Emmy z d. Dering, ur. 9 sierpnia 1918 roku we wsi Galach, pow. Nowy Dwór Mazowiecki. Brał udział w torturowaniu Polaków i Żydów w Zakroczymiu 12 stycznia 1940 roku w tzw. „Krwawy Piątek” oraz w październiku 1944 roku. Był on członkiem załogi więzienia prawdopodobnie od wiosny 1943 roku. Więziony od 5 maja 1943 do 4 listopada 1943 roku Bolesław Kacprzak, był katowany przez Zygmunta Studzińskiego i Romana Brossa. „Badanie odbywało się w ten sposób, że bito mnie pałkami brzoźowymi i kiedy mdlałem przykładano mi do brzucha zapalone gazety. Przetnącono mi prawe przedramię i złamano trzy żebra”³².

Edward Bross vel Edward Pross – ur. 1 listopada 1913 roku w Gałachach, s. Franciszki Bross z d. Starczewskiej. Należał do załogi więzienia prawdopodobnie od końca 1942 roku albo wczesnej wiosny 1943 roku. Po wojnie osiedlił się w Republice Federalnej Niemiec. W 1969 roku mieszkał w Niederbach, Cereonstasse 4³³.

Ernst Blechschmidt, ur. 25 maja 1912 roku w Bermsgrür, asystent kryminalny – GPK Modlin, później Wydział II E, IV 1c. Zmarł 14 września 1948

roku³⁴. Przez więźniów nazywany był Bleischmidtem vel Blauschmidtem – prawdopodobnie podoficer gestapo. Prowadził przesłuchania więźniów. Był także członkiem nowodworskiego gestapo. Władysław Jendzor widział zdarzenie, nie będące wyjątkiem, jak Bleischmidt w sposób sadystyczny traktował więźniów. Zamęczył on, wraz z dwoma innymi gestapowcami, kelnera z Włocławka. „(...) po pobiciu kijami, mężczyźnie temu wybijał wszystkie zęby, a z głowy ciekła duża ilość krwi. Po tym pobiciu mężczyzna ten natychmiast zmarł”. Inny Polak, Aleksander Suwiński, tak scharakteryzował osobnika, o którym mowa: „(...) Zastępcą komendanta więzienia w Pomiechówku był oficer lub podoficer gestapo o nazwisku Blauschmidt popularnie nazywany przez więźniów «Blajszmitem». (...) Cechował się szczególną okrutnością wobec więźniów. Niejednokrotnie widziałem, jak bił on więźniów kijem i również szczuł więźniów psami. Szereg razy i ja byłem przez niego bity. Więźniowie mówili mi, że on również uczestniczył w egzekucjach na więźniach, odbywających się na zapleczu fortu na tzw. «górcie». Jadwiga Dąbrowska podała następujący rysopis zbrodniarza: „Podoficer gestapo Bleischmidt „był wysokiego wzrostu mężczyzną, szczupły, ale był dobrze zbudowanym i mógł mieć on około 30 lat”³⁵.

Edward Borow vel Edward Borau, członek załogi więzienia w Forcie III. Brak bliższych danych na jego temat³⁶.

Aleksander Bodach, Volksdeutsch pochodzący z cegielni Kosewo³⁷.

Józef Ciborowski – s. Ludwika i Anny z d. Bołotow, ur. 9 stycznia 1922 roku w Bronisławce koło Starego Modlina. Podczas okupacji mieszkał w Stanisławowie nieopodal Pomiechówka. Należał do SA. W 1942 roku powrócił z frontu i służył w gestapo. Do grona oprawców wszedł na początku 1943 roku i działał do końca lipca 1944 roku. W nieludzki sposób znęcał się nad więźniami. Maltretował ich, bił grubym drągami. Był on wyrafinowanym sadystą, mordującym swoje ofiary powoli, systematycznie. Ze spokojną twarzą, bez zmrużenia oka, obserwował do końca, jak gaśnie życie torturowanego. Współuczestniczył w większości masowych egzekucji. Nadieżda Leszczyńska tak go określiła: „(...) znajdował szczególnie wewnętrzne zadowolenie wtedy, gdy zabijał więźniów masowo (...)”. Warto dodać, że Józef Ciborowski bił więźniów drewnianym trzonkiem od szpadla zakończonym żelaznym okuciem. Józef Bargieł, opowiadając o swym pobycie w Forcie III, tak wspominał swego oprawcę: „Pewnego razu Ciborowski zaczął bić mnie trzonkiem od szpadla po plecach tak silnie, że złamał mi dwa żebra”. Stanisławowi Kościńskiemu podczas przesłuchania „poprzetrzącał ręce trzonkiem od szpadla” i do

chwili obecnej ma je bezwładne. W czerwcu lub też w lipcu 1967 roku Ciborowski, wraz z żoną, mieszkał u swego krewnego w Bronisławce pod Pomiechówkiem³⁸.

Wilhelm Claußen, ur. 30 kwietnia 1906 roku w Hamburgu, starszy asystent kryminalny – GPK Modlin i więzienia w Forcie III. Zamieszkały w 2 Hamburg 76, Schenkendorffstrasse 79³⁹.

Drużyński vel Drożdżyński, Volksdeutsch, pełnił w więzieniu funkcję strażnika⁴⁰.

Fiaske, brak bliższych danych⁴¹.

Grunberg, brak bliższych informacji⁴².

Grosiek, brak danych⁴³.

Wilhelm Hadelar, ur. 26 stycznia 1899 roku w Hannoverze, sekretarz policji – wydział I C 3. Działał w Forcie III. Zmarł 22 maja 1980 roku⁴⁴.

Robert Heigel – pochodził z Nowego Modlina lub Nowego Dworu Mazowieckiego. Volksdeutsch. Brał udział w tzw. „Krwawym Piątku” 12 stycznia 1940 roku w Zakrocymiu. Od wiosny 1941 roku, aż do likwidacji więzienia, pełnił funkcję wachmana. Był on typem patologicznego mordercy i sadysty. „(...) Widziałam osobiście – mówiła Nadieżda Leszczyńska – jak Robert Heigel w sposób nieludzki i bestialski znęcał się nad Żydami bijąc ich kolbą karabinu po całym ciele «gdzie popadło». Wielokrotnie widziałam osobiście, jak pobitych do nieprzytomności przez Heigla Żydów kładziono na beczkowóz i nieprzytomnych wieziono do obozu. Nie wykluczam tego, że na skutek pobicia Żydów do nieprzytomności przez Heigla niektórzy Żydzi mogli umrzeć (...)”. Według niepotwierdzonych informacji w latach 60. Heigel mieszkał w Warszawie, gdzie pracował jako kierownik jednej z piekarni⁴⁵.

(-) Hinc – prawdopodobnie pochodził z Woli Płaciszewskiej. Od wiosny 1941 roku był strażnikiem w obozie. Zamordował siedemnastoletnią Halinę Bocian⁴⁶.

(-) Hochman, brak danych⁴⁷.

(-) Klupka vel (-) Chlupka – wachman, pełnił obowiązki magazyniera. Wśród więźniów krążyła opinia, że jest on niebezpieczny dla więźniów⁴⁸.

Wilhelm Kelm – Volksdeutsch, pochodzący z Nowego Dworu Mazowieckiego. Był funkcjonariuszem gestapo. W więzieniu prowadził on przesłuchania. Nie udało się jednak dokładnie ustalić pełnionej przez niego funkcji⁴⁹.

Ludwik lub Władysław Langer – przed wojną mieszkał w Nowym Dworze Mazowieckim. Był wachmanem w Forcie III. Edward Judzewicz obserwował wielokrotnie, jak Szulc, Ludwik (inni więźniowie podają imię Władysław) Langer, Zygmunt Studziński i Edward Bross wiązali więźniom ręce drutem kolczastym, a następnie przywiązywali ich do kótek

przytwierdzonych do muru. Był on również świadkiem następującego zdarzenia: „Widziałem też w czasie wypuszczania nas z cel na obiad, jak jeden z ludzi miał (...) przez obie wargi i język (...) przeciągnięty drut, który był następnie przywiązany do muru, tzn. ogrodzenia obozu”. Po wyzwoleniu – jak podaje Piotr Tadeusz Rączka – Langer został rozpoznany i dokonano na nim samosądu. Przez rozjuszony tłum został on załuczony szpadlami. Według innych informacji w 1945 roku przed Sądem Powiatowym w Nowym Dworze Mazowieckim odbył się jego proces⁵⁰.

Konstanty Lewandowski – Volksdeutsch, urodzony w Stanisławowie koło Pomiechówka. W kazamatach Fortu III pełnił służbę od wiosny 1941 roku. Władysław Matros widział Lewandowskiego w forcie w czerwcu 1941 roku. „(...) Jeden z więźniów Polak, w czasie sprzątnięcia podwórza zabrał z planeki rozstawionej na murawie jeden bochenek chleba. Chleb ten był przeznaczony dla załogi. Za to przez sześć dni każda zmiana wartownicza, w szarych mundurach, biła tego więźnia kolbami karabinów. Między innymi bił również Konstanty Lewandowski. Na szósty dzień tego bicia więźniów ten zmarł”⁵¹.

Eduard Manz (w materiałach OKBZH w Warszawie funkcjonują dane: Edwin Mencz vel Edwin Menc – Reichsdeutsch). Funkcjonariusz gestapo w Nowym Dworze Mazowieckim. Brat bezpośredni udział w mordowaniu więźniów⁵². Wspomniany wyżej Eduard Manz, ur. 5 lipca 1902 roku w Augustenhof, sekretarz kryminalny GPK Modlin, zmarł 18 listopada 1964 roku⁵³.

(-) Meyer, prawdopodobnie strażnik w Forcie III. Brak bliższych danych⁵⁴.

Adolf Minklein – był prawdopodobnie funkcjonariuszem gestapo. Osobnik o wyraźnych skłonnościach sadystycznych. Zimny, wyrafinowany morderca. Z kamienną twarzą obserwował śmierć torturowanych ofiar. Szczególną zaciekleść i bezwzględność przejawiał on w stosunku do inteligencji polskiej. Minklein osobiście zamordował dr. Michała Łojewskiego z Mławy⁵⁵.

Konstanty Mudrow – s. Mikołaja i Wandy z d. Flaum, ur. w 1921 roku we wsi Stanisławowo koło Pomiechówka. Prawdopodobnie funkcjonariusz gestapo w Nowym Dworze Mazowieckim. Z relacji byłych więźniów wynika, że był on szczególnie podłym i okrutnym oprawcą. Z satysfakcją mordował więźniów słabych i chorych. Jan Józwiak tak o tym mówił: „z relacji współwięźniów dowiedziałem się, że Konstanty Mudrow osobiście zamordował wielu więźniów”. Brat bezpośredni udział w egzekucji Polaków 24 czerwca lub 24 lipca 1944 roku. Z materiałów OKBZH w Warszawie wynika, że został skazany przez sąd w ZSRR na 25 lat więzienia, lecz nie za zbrodnie

popelnione w Polsce. W więzieniu siedział około 3-5 lat, a następnie został zwolniony. W latach 1947-1948 mieszkał w Słonimiu w rejonie Baranowic⁵⁶.

Grzegorz Mudrow – ur. 8 stycznia 1915 roku w Stanisławowie. Brat Konstantego. Funkcjonariusz katowni w Pomiechówku. Od 1940 lub 1941 roku należał do SA. Brat udział w rewizjach, łapaniach oraz w pacyfikacjach wsi. W 1958 roku był w Pomiechówku lub w Stanisławowie. Ponownie przyjechał tam około 1964 roku. W 1968 roku mieszkał w Dobiegniewie ul. Mariana Buczka 2. Zatrudniony był w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w Strzelcach Krajeńskich. O dalszych losach brak danych⁵⁷.

Helena Mudrow – c. Mikołaja i Wandy z d. Flaum, ur. 1 maja 1924 roku w Stanisławowie. Prawdopodobnie od początku 1944 roku wchodziła w skład obsługi więzienia. Była sekretarką i tłumaczką w gestapo. Z zeznań byłych więźniów Fortu III wynika, że Helena Mudrow wyróżniała się podłością i sadyzmem. Nadieżda Leszczyńska tak o niej mówiła: „(...) Z relacji innych więźniów i więźniarek dowiedziałam się (...), że Helena Mudrow między innymi rewidowała kobiety więźniarki szukając złota nawet w narządach rodnych kobiet, (...) w sposób szczególnie okrutny znęcała się nad więźniami – szczyła ona więźniów psami oraz biła ich kijami. Mówił mi o tym również mój rodzony brat Piotr Nikitin, który już nie żyje. Opowiadał mi on, że będąc w obozie w Pomiechówku jako więzień, widział osobiście, jak Helena Mudrow w sposób szczególnie sadystyczny i okrutny biła więźniów kijami oraz jak szczyła ich psami. Brat mówił mi, że trudno jest w słowach określić sadystyczne, podłe i nieludzkie metody znęcania się nad więźniami”. O zachowaniu się Heleny Mudrow w stosunku do więzionych Polaków opowiadał również Władysław Piątkowski: „(...) Helena Mudrow prowadziła rewizje osobiste u więźniarek przywiezionych do obozu w Pomiechówku. W czasie wykonywania tych czynności biła więźniarki, gdzie popadło, ażeby zmusić je do oddania kosztowności. Nawet przeprowadzała rewizję w narządach rodnych więźniarek”.

Helena Mudrow chodziła od 1942 do sierpnia 1944 roku w mundurze gestapo z pistoletem przy boku. O innych wyczynach Heleny Mudrow świadczy następujące zdarzenie: „Podczas rozstrzelania został ciężko ranny więzień Gawryszewski, który krzyczał, aby go dobić. Krzyk Gawryszewskiego (Władysław Gawryszewski – M.T.F.) słyszała Lena Mudrow, która podeszła do niego, kopnęła go, a następnie osobiście zastrzeliła go z broni krótkiej”. Wyłudzała ona również łapówki od osób, których bliscy zostali aresztowani i osadzeni w Forcie III obiecując im ich zwolnienie. W 1968 roku mieszkała w Dobiegniewie przy ul. Obrońców Stalingradu 3/4. Z badań autora

wynika, że prawdopodobnie w latach 1963-1971 pracowała jako nauczycielka w tamtejszej szkole podstawowej⁵⁸.

Fiodor Mudrow – s. Mikołaja i Wandy z d. Flaum, ur. w 1918 lub 1919 roku w Stanisławowie pod Pomiechówkiem. Od 1940 lub 1941 roku należał do SA. Brał udział w łapaniach oraz akcjach pacyfikacyjnych. Od 1949 roku zamieszkał w ZSRR w Motłaczcu w rejonie Horodyszcz. Według niepotwierdzonych danych był w Polsce w 1965 lub 1966 roku⁵⁹.

Wilhelm Netzel – s. Karola i Albertyny z d. Werner, ur. 31 stycznia 1920 roku w Nowym Dworze Mazowieckim. Volksdeutsch. Prawdopodobnie od 1940 roku członek formacji SA. Był on funkcjonariuszem załogi Fortu III od początku istnienia w nim katowni. W sposób szczególnie nieludzki pastwił się nad Żydami, których nadzorował. „(...) Bił on ich kolbą od karabinu po całym ciele i podobnie jak w przypadku Heigla bici Żydzi przez Netzela tracili przytomność. Potem kładziono ich na beczkowsy i nieprzytomnych zawożono do obozu”. O dalszych jego losach brak jest danych⁶⁰.

(-) Piątkowski – prawdopodobnie od wiosny 1943 roku wachman w Forcie III w Pomiechówku. Więźniowie nazywali go „Kostuchą”. Piątkowski był typem pospolitego łotra i mordercy o skłonnościach sadystycznych. Jan Stańczak widział, jak Piątkowski katował jednego z więźniów. „(...) Bił znanego mi więźnia (?) Kalinowskiego z Cekanowa za to, że wziął drugą porcję zupy. Patrzyłem na to z odległości około 10 metrów. Bił go kołkiem grubości ręki. Kalinowski ten musiał się położyć na takim drzewie i jęczał nieludzkim głosem, a ten Piątkowski bił go”. O Piątkowskim wspominał także Józef Smyczyński: „Był to klucznik, który zawsze przy sobie nosił klucze dł. 15 cm i tymi kluczami bił po głowach więźniów”. O biciu przez Piątkowskiego więźniów wspominał także Czesław Skierski: „Widziałem jak Piątkowski bił więźniów kluczami, a mnie kopnął w czasie śledztwa”⁶¹.

Byli więźniowie Fortu III w Pomiechówku podają w swych zeznaniach nazwisko Józefa Plewko vel Johana Brawko funkcjonariusza gestapo w Nowym Dworze Mazowieckim Według danych niemieckich opisywanym tym funkcjonariuszem był Hermann Plewka (ur. 31 sierpnia 1905 roku w Borchersdorf, pracownik kryminalny, tłumacz, wydział III. Zmarł 19 marca 1974 roku)⁶². Działał w Forcie III przypuszczalnie od wiosny 1943 roku. Był on typem pospolitego łotra i mordercy. Podczas przesłuchiwania więźniów odznaczał się szczególną podłością i okrucieństwem. Więźniów bił kijem okutym żelazem. Więźniowie najczęściej umierali na skutek obrażeń odniesionych w trakcie jego przesłuchań. Na jego sumieniu znajduje się wiele ofiar. Między innymi: w maju 1943 roku

zakatował Jana Chądzińskiego. Jan Makowski wspominał: „(...) Dwaj więźniowie (...) przyciągnęli z «górkę» do celi, w której ja przebywałem, nieprzytomnego i strasznie pobitego Jana Chądzińskiego (...) gdy odzyskał przytomność opowiadał mi dokładnie, że na «górcę» był przesłuchiwany przez Plewkę (...). Na plecach, na piersiach, na brzuchu, na twarzy i na głowie miał bardzo duże i rozległe siniaki. W wielu miejscach miał poprzecinane ciało. Jan Chądziński miał tak okropne obrażenia na całym ciele, że trudno mi w tej chwili w słowach opisać te wielkie obrażenia (...). Chądziński po upływie dwóch lub trzech godzin od chwili, gdy go przyciągnięto z «górkę» zmarł w naszej celi w mojej obecności”⁶³. Władysław Grylak tak scharakteryzował mordercę: „(...) Pamiętam, że Plewko doskonale mówił po polsku i przy badaniach innych więźniów występował jako tłumacz. Był to mężczyzna o silnej budowie ciała, wysoki, dość tęgi. On przy badaniach w straszliwy sposób bił więźniów kijem zakończonym metalową tulejką”. Plewka bił Władysława Mejera, który na skutek pobicia zmarł, zamordował Jana Seroczyńskiego z Nowych Bud, Adama Kowalewskiego i Stanisława Łażewskiego. W czerwcu 1943 roku we wsi Zamość zastrzelił Bronisława Wesołowskiego, Władysława Wesołowskiego, Edwarda Mikulskiego oraz Edwarda Piotrowskiego. Po zlikwidowaniu ostatnich więźniów, w końcu lipca 1944 roku, zbiegł do Ciechanowa. Pełnił on jednak dalej swoją misję mordercy i oprawcy gnębiąc Polaków w ciechanowskich kazamatach. Brał także bezpośredni udział w wymordowaniu w Ciechanowie, w nocy z 16 na 17 stycznia 1945 roku, ostatnich więźniów z więzienia policyjnego⁶⁴. Niestety nie potwierdziła się informacja, iż Plewka zginął, gdy kolumna pojazdów, którymi uciekali gestapowcy z Ciechanowa natknęła się na radzieckie czołgi. Ostrzelały one niemieckie pojazdy i zmiażdżyły je gąsienicami.

(-) Prokop, wachman, działał w Forcie III prawdopodobnie od początku 1943 roku⁶⁵.

Aleksander Repsch – s. Roberta i Leokadii z d. Dej, ur. 20 stycznia 1920 roku w Nowym Modlinie. Volksdeutsch. Od 1941 roku należał do SA. Działał w Forcie III od chwili istnienia getta-obozu. Szczególną przyjemność znajdował w sadystycznym katowaniu i dręczeniu Żydów. Podobnie jak Wilhelm Netzel i Robert Heigel „(...) Systematycznie bił on Żydów kolbą od karabinu po całym ciele do nieprzytomności”⁶⁶.

(-) Resche vel (-) Reschke – prawdopodobnie od 1943 roku strażnik w więzieniu karno-śledczym w Forcie III⁶⁷.

Wincenty Roszkowski – s. Jana, ur. 4 stycznia 1920 roku w Nowym Dworze Mazowieckim. Funkcjonariusz policji niemieckiej w Nowym Dworze

Mazowieckim. Wyróżniał się okrucieństwem w mordowaniu więźniów⁶⁸.

Zygmunt Studziński – s. Michała i Leokadii, ur. 2 listopada 1898 roku. Pochodził ze wsi Liberadz, Volksdeutsch, funkcjonariusz Sipo. Od 1941 roku członek załogi w Pomiechówku. Wachman. Był typem zwyrodniałego sadysty i bezwzględnego mordercy. Zastąpił jako morderca dzieci żydowskich. Józef Woźniak wspominał: „(...) do celi naszej przychodził volksdeutsch Studziński, który wywoływał po nazwisku, a jak zapamiętałem najczęściej Henryka Stańczaka i bił do do utraty przytomności po całym ciele kijem brzoźowym o grubości 30 mm”. Inny więziona w Forcie III Polak Józef Smyczyński opowiadał: „(...) Zapamiętałem jedynie nazwisko Volksdeutscha Studzińskiego. (...) On bił najbardziej, najwięcej bił wtedy, gdy wychodziliśmy po jedzenie. Miał kij grubości jak ręka i bez żadnego powodu bił poszczególnych więźniów. Najczęściej ustawiał się wraz z drugim volksdeutschem przy wejściu i kiedy bieглиśmy do celi, kołkiem tym uderzał kolejno przebiegających więźniów. Uderzył mnie raz w głowę, wskutek czego straciłem przytomność. Gdy leżałem czułem, że jeszcze byłem bity przez niego. Gdy koledzy mnie wnosili do celi, to bił ich również tym kijem”. Jego nazwisko figuruje na liście członków załogi obozów koncentracyjnych w Polsce internowanych w 7-CIC Neumunster. Dochodzenie przeciwko Studzińskiemu prowadził Sąd Grodzki w Pułtusku (Nr Okt Kpr 51/47). Wniosek o ekstradycję wystawiono 5 czerwca 1946 roku. Brał bezpośredni udział w zabiciu 30 lipca 1944 roku 281 więźniów. Skazany wyrokiem Sądu Powiatowego w Ciechanowie w 1949 roku na karę śmierci⁶⁹.

Ernest Schade – s. Ernesta i Zuzanny z d. Tajz, ur. 3 listopada 1899 roku. we wsi Sady w gminie Cząstków. W więzieniu pełnił funkcję wachmana⁷⁰.

Bruno Schulz, ur. 19 kwietnia 1903 roku w Braunschweig, asystent kryminalny, wydział III F, zmarł 9 listopada 1972 roku⁷¹. W zeznaniach więźniów występował on pod nazwiskiem (-) Schultz vel (-) Szulc.

Od marca 1941 roku członek załogi Fortu III. Był to osobnik pozbawiony wszelkich ludzkich uczuć, do tego prymitywny morderca zabijający dla samej przyjemności oglądania śmierci innych. Szczególną satysfakcję sprawiło mu zabijanie bezbronnych dzieci żydowskich. Antoni Kurkowski, więziona od 1 marca do 13 maja 1941 roku, mówiąc o wachmanach podał o nim jednoznaczny opinię. „(...) Znałem jednego z wachmanów załogi obozu Schulza – był bodaj najgorszym. Znęcał się, bił, odbierał paczki żywnościowe”. Schulz brał także czynny udział w katowaniu więźniów. Albin Brześkiewicz, który przeszedł przez pasmo tortur, wspominał to indywiduum: „(...) Schulc i inni hitlerowcy wieszali mnie za ręce na hakach.

Kiedy traciłem przytomność polewano mnie wodą, a następnie po odzyskaniu przytomności wieszano mnie na tych hakach za nogi”. Inny więziona – Władysław Jendor – relacjonował po latach zdarzenie, którego był naocznym świadkiem: „(...) Gdy Szulc (pisownia oryginalna z protokołu zeznań – przyp. M.T.F.) przyjechał do obozu pobił tak bardzo jakiegoś mężczyznę, że ciało w wyniku tego pobicia odchodziło od kości. Po pobiciu (...) nieprzytomnego mężczyznę zaniecono na noszach pod szubienicę i tam go powieszono”.

W czerwcu 1941 roku Schulz poszczuła wilczurem wyczerpanego więźnia. Wskutek czego więziona został zagryziony przez psa. Władysław Pruszyński opowiada o śmierci więźnia (?) Bachmana z Nowego Dworu Mazowieckiego: „(...) Tłumaczem był Zems Ryszard, a bili go dwaj gestapowcy z Niemiec, jeden o nazwisku Schulc, drugiego nazwiska nie znam. W czasie pierwszego przesłuchania Bachman nie przyznał się, do stawianych mu zarzutów, a po drugim przesłuchaniu odpadały mu kawałki ciała i po trzech dniach zmarł”. Jadwiga Dąbrowska stwierdziła, że Schulz miał być rzekomo „kierownikiem placówki gestapo w Nowym Dworze Mazowieckim. Był to mężczyzna w wieku około 30 lat, wysoki, bardzo szczupły o ciemnych włosach”⁷².

(-) Sołowiew – brak bliższych danych⁷³.

Kazimierz Szewczyk – pochodził z Warszawy, mieszkał przy ul. Siennej 34. Według informacji Stefana Piotrowskiego, Szewczyk pochodził z Krakowa i był kierownikiem łaźni. „On właśnie już po śledztwie – zeznawał Stefan Piotrowski – zlecał nam rozbiierać się do naga i czekać na mrozie na wejście do odwieszalni. Po kąpeli w tej łaźni na polecenie Szewczyka czekaliśmy nie raz około jednej godziny czasu, stojąc nago na śniegu, na mrozie. Funkcjonariusze więzienia bili nas kołkami i grubości, i długości trzonka od łopaty. Takim kołkiem bił nas w czasie kąpeli również i Szewczyk”.

W więzieniu Szewczyk był fryzjerem, a jednocześnie agentem gestapo. Nadieżda Leszczyńska opowiadała, że kiedyś podczas okupacji przyszła do niej Feliksa Łabęda i oświadczyła, że pijany Szewczyk przechwalając się swoimi wyczynami w więzieniu powiedział pokazując brzytwę: „Ta brzytwa ma już wiele ofiar na swoim koncie”. O innych wyczynach tego zwyrodnialca może świadczyć epizod zapamiętany przez byłego więźnia Bolesława Skorupskiego. Wiedział on jak Szewczyk w łaźni więziennej, która służyła za miejsce przesłuchań, pastwił się nad starym człowiekiem. Aby wymusić na nim zeznania nacierał starcowi rany proszkiem do prania⁷⁴.

Otto Szymański, wachman w więzieniu w Forcie III⁷⁵.

(-) Szubert, brak bliższych danych⁷⁶.

Fritz Schuler, (byli więźniowie podają nazwisko (-) Schuller vel Szuler), Volksdeutsch pochodzący z Matej Wsi, gmina Leoncin. Strażnik w Forcie III. Fritz Schuler, ur. 10 maja 1908 roku w Brenz, asystent kryminalny GPK Schwarfenwiese, zm. 7 września 1971 roku⁷⁷.

Stanisław Olszewski – s. Władystawa ur. 2 maja 1901 roku. Był agentem gestapo w Mławie. Od 25 sierpnia 1942 roku był również wachmanem w Pomiechówku. Zmarł w Działdowie w 1945 roku.

Otto Tober – prawdopodobnie SS-Oberscharführer, funkcjonariusz nowodworskiego gestapo. Volksdeutsch. Pochodził ze wsi Wilków. Były więzień Ignacy Kownacki zapamiętał takie zdarzenie: „(...) jesienią 1943 r. gestapowiec sierżant Otto Tober uderzył kołem mojego brata Jana Kownackiego w ręce, które miał wówczas skute kajdankami. Brat mój Jan z tymi złamanymi rękami przebywał jeszcze w celi przez trzy tygodnie, a następnie go powieszono”. Więzień Jan Józwiak tak mówił o Toberze: „(...) Bardzo często, osobiście widziałem jak bił on wielu więźniów kijami po całym ciele, kopał ich nogami oraz szczał psami (...). Zbrodniarz ten ma na swym sumieniu wiele pomordowanych przez siebie ofiar spośród więźniów obozu w Pomiechówku”. Tober działał jeszcze po likwidacji więzienia w Forcie III w Ciechanowie, gdzie pełnił służbę w gmachu gestapo⁷⁸.

Antoni Wendt – pracownik placówki gestapo w Nowym Dworze Mazowieckim. W więzieniu był tłumaczem⁷⁹.

Beniamin Wendt – burmistrz Nowego Dworu Mazowieckiego, rezydent gestapo⁸⁰.

Edward Wendt – brat Antoniego i Beniamina, służył w żandarmerii hitlerowskiej w pobliżu Nowego Dworu Mazowieckiego⁸¹.

Karol Wendt – członek gestapo w Nowym Dworze Mazowieckim⁸².

Lidia Wendt – c. Beniamina, sekretarka w nowodworskim gestapo⁸³.

Prawdopodobnie jeden z członków rodziny Wendtów kierował akcją rozstrzeliwania więźniów 30 lipca 1944 roku.

Otto Werman, Volksdeutsch, pochodził ze wsi Gniewniewice, gmina Leoncin. Z dostępnych informacji wynika, że był strażnikiem w Forcie III⁸⁴.

(-) Wobał, członek załogi więzienia. Brak bliższych informacji o tym osobniku⁸⁵.

Ryszard Edmund Zems – ur. 1 listopada 1911 roku. Był gestapowcem w Nowym Dworze Mazowieckim. Jego rodzina mieszkała w Grabiu w powiecie płońskim. Przed wojną służył on w wojsku w Modlinie w stopniu sierżanta. Natomiast według innych danych, rzekomo miał on ukończyć przed wojną, szkołę podchorążych, a w gestapo miał stopień

SS-Untersturmführera. Jest jednak pewne, że w latach 1940-1944 znęcał się w Nowym Dworze Mazowieckim nad aresztowanymi, bijąc ich i wiążąc drutem kolczastym. Wykonywał on również wyroki śmierci⁸⁶.

(-) Zychacz, funkcjonariusz więzienia w Forcie III. Brak bliższych informacji⁸⁷.

W pomiechowskiej katowni więźnia miał prawo bić, a nawet zabić każdy z funkcjonariuszy. Dlatego też stosunek strażników i gestapowców wobec więźniów cechował skrajny sadyzm i okrucieństwo. Oprawcy wymyślali więc najróżniejsze kary, często także za wymaginowane przewinienia. Najczęstszą ze stosowanych w więzieniu kar była „stójka”. Polegała ona na związaniu w przegubie rąk, które więzień miał złożone na plecach. Następnie podciągano go do takiej wysokości, na wmurowanych w ścianę kółkach, aby jego stopy nie dotykały ziemi. Kara ta była niestychanie bolesna, stąd też w jej trakcie więźniowie tracili z bólu przytomność. Ze względu na konsekwencje, jakie niosła ze sobą była ona także bardzo niebezpieczna. Na skutek bowiem długotrwałego wiszenia na „kółkach”, zrywały się u więźniów ścięgna ramion. W wyniku tego następowała utrata władzy w rękach. Do „kółek” przykuwano też więźniów w celu zagłodzenia ich. Stanisław Walicki, więziony od 17 listopada 1943 do 16 marca 1944 roku opowiadał: „Widziałem jak czternastoletnią dziewczynkę przykuto do kółka w ścianie. (...) Widziałem, że stała ona czternaście dni, aż zmarła”. Władysław Pruszyński był natomiast świadkiem znęcania się nad bezbronną kobietą. Strażnicy przykuli ją do ściany, a do tego nieludzko katowali. Po tych bestialstwach kobieta postradała zmysły⁸⁸.

Antonina Brzezińska, więziona w forcie od 22 maja do 22 lipca 1943 roku widziała powracających z przesłuchania: „Widziałam z celi trzech Polaków, których przywieziono z Serocka, byli bardzo pobici, że o własnych siłach nie mogli wejść do celi. Czołgali się na łokciach i kolanach, krew sączyła się przez ich ubrania. Tych trzech pobitych szarpały psy na korytarzu”. W tej kwestii znamienne są również słowa Władysława Pruszyńskiego: „Więźniowie wracali z przesłuchań z połamanymi rękami, nogami i żebrami”⁸⁹.

Natomiast Antoni Dybicz tak opowiadał: „Widziałem również, jak pobili gestapowcy (?) Liśkiewicza z okolic Serocka. Miał poodbijane ciało, leżał nieprzytomny, był cały pokrwawiony, leżał na naszej celi. Po kilku tygodniach wzięli go znowu na przesłuchanie. Został ponownie skatowany do nieprzytomności, rany w ciele z powrotem zostały otwarte. Przywłókł się do celi, gdzie następnie powieszono go na korytarzu za ręce i na drugi dzień zmarł”⁹⁰.

Były więzień Józef Bargieł również opisywał stan więźniów znoszonych po katowaniu na górcę do cel: „Niektórzy byli tak strasznie skatowani, że nie szli o własnych siłach, a znosili ich do celi inni więźniowie. Jest mi wiadomo, że szereg więźniów bardzo zbitych podczas przesłuchań, wkrótce po powrocie do celi kończyło życie (...). Takich przypadków zakopywania zwłok więźniów, którzy kończyli życie po powrocie przesłuchań na skutek straszego ich tam pobicia było dużo (...)”⁹¹.

Uzupełnieniem powyższej relacji jest zeznanie Władysława Grylaka: „(...) Część z wyprowadzanych więźniów była przez hitlerowców mordowana na «górcę», a część wracała do celi. Spośród tych więźniów, którzy żyli i wracali z «górci» wszyscy byli zawsze w straszny sposób pobici. Większość z tych więźniów (...) umierała na skutek ran i licznych obrażeń odniesionych w czasie bicia ich przez hitlerowców na «górcę». (...) Wielu z tych więźniów miało wybite oczy, połamane żebra, połamane ręce, powybijane zęby, połamane nosy, połamane nogi i inne obrażenia ciała. Hitlerowcy bili również więźniów gumami w pięty, co powodowało straszny ból”⁹².

Większość funkcjonariuszy z Fortu III brała udział w rozstrzelaniu 8 września 1944 roku w lesie między Henrysinem a Duchowizną, nie opodal Zakroczymia, ponad 100 kobiet, mężczyzn i dzieci narodowości cygańskiej. Jak twierdzi Tomasz Kotowski ze Stowarzyszenia Miłośników Pomiechówka „w 1944 roku w Zakroczymiu w Forcie I Niemcy przetrzymywali ludzi, którzy byli podejrzani o to, że mogą brać udział w Powstaniu Warszawskim”⁹³.

W tym samym czasie z Puszczy Kampinoskiej przyprawiono tabor Cyganów, liczący kilkanaście wozów. Moment prowadzenia Cyganów na stracenie widziała Henryka Wiśniewska, której dom stał około 50 metrów od miejsca kaźni. W grupie, o której mowa, zaobserwowała ona kobiety niosące tobołki z dobytkiem, a także dużą liczbę dzieci. Dzieci zaś zbierały po drodze marchew. Natomiast konwojujący ich Niemcy, naigrywając się z nich mówili, aby nie zbierały, bo im to nie będzie potrzebne. Prowadzonych na rozstrzelanie widziała także Marianna Młotkowska: „(...) Widziałam, jak wprowadzili tych Cyganów do lasu, ze strychu swojego budynku. Zatrzymali ich nad jednym wykopanym dołem (...). Najpierw usłyszałam krzyki, a następnie przez okres dwóch godzin słyhać było strzały”⁹⁴. Inny Polak, wówczas dziewięcioletni chłopiec, Wojciech Sadowski był również świadkiem tej masakry: „(...) Wszystkich Cyganów było 105. Jeden z nich uciekł, zabili go jeszcze w odległości pół kilometra i dziś jest tam jego grób (...). Po doprowadzeniu Cyganów na tę polanę, na której był wykopany dół, trwały strzały. Potem

przez okno widziałem, jak zaprowadzili do lasu kobiety i małe dzieci. Po ich doprowadzeniu również słyszałem strzały”⁹⁵. W pobliżu prowadzonych na egzekucję, znalazł się Antoni Wójcikowski. Zachowanie kobiet cygańskich, które wiedziały, że Niemcy prowadzą je na śmierć charakteryzował on w następujący sposób: „Cyganki widocznie z dziećmi przeczuwały, bo zrobiły lament i krzyk. Po godzinie zaprowadzono Cyganki na to miejsce, one krzyczały okropnie, a Niemcy strzelali”⁹⁶.

Tomasz Kotowski w audycji „Zagłada Romów w Zakroczymiu” relacjonuje, że egzekucja trwała bardzo długo, ponieważ kobiety i dzieci lamentowały, krzyczały, próbowały uciekać. W trakcie mordowania zastrzelone kobiety padając przykryły swoimi ciałami, matką 8-letnią dziewczynkę, która uciekła (tą dziewczynką była późniejsza matka znanego piosenkarza romskiego – Don Wasyla)⁹⁷.

Po kilku dniach, jakie upłynęły od tej zbrodni hitlerowcy przystąpili do zacierania jej śladów. Z dołu wydobywano zwłoki, a następnie szczątki przeglądano, usuwając z uzębienia złote protezy; w poszukiwaniu pieniędzy i kosztowności przetrząsano im kieszenie. Po tym procederze zwłoki palono na stosach wzniesionych na polanie nie opodal miejsca zbrodni. Płonęły one przez parę dni i nocy.

W tej sprawie znamienymi są słowa Stanisława Kołodziejskiego: „(...) Po tej egzekucji przez okres czterech dni z tego lasu widać było ogień. Miejsce to musiało być jakimś płynem polewane, ponieważ ponad lasem przebijał się gęsty, czarny dym. W dwa czy też trzy tygodnie potem byłem na tym miejscu. Widać było świeżo rozkopaną ziemię. W tym miejscu odnosiło się wrażenie, że musiał być wykopany dół i następnie zasypany. Widać było jeszcze resztki ubrań nadpalonych i pozostałości jakichś szmat”⁹⁸. O zacieraniu śladów zbrodni mówiła także Henryka Wiśniewska: „(...) Po kilku dniach przyjechali Niemcy do tego miejsca. Nikomu nie wolno było zbliżyć się. Jedynie przez kilka dni unosił się nad lasem dym i czuć było straszny swąd (...)”⁹⁹.

Jedynym chyba człowiekiem, który znalazł się na miejscu zbrodni natychmiast po egzekucji był szesnastoletni wówczas Marian Sałkiewicz. Jego zeznanie znajduje się w archiwach GKBZH w Polsce – w Instytucie Pamięci Narodowej. A oto jego wstrząsająca opowieść: „(...) Gdy już wszystko ucichło, poszedł na pole jeden z funkcjonariuszy niemieckich, wręczył mi postronek i wskazując na pobliską stertę słomy, nakazał mi, abym przyniósł dużą naręcz słomy do lasu. Polecenie jego wykonałem. Gdy przyniosłem tę słomę związaną sznurem, zrzuciłem ją z pleców w miejscu wskazanym przez tego Niemca, który mnie nadzorował. Zobaczyłem tam chyba dwa samochody

ciężarowe oraz cztery czy pięć czarnych, dużych samochodów osobowych. (...) Na jednym z samochodów ciężarowych leżało kilkanaście szczap drewna. Na ziemi leżały trupy ludzkie, częściowo przysypane po wierzchu piaskiem oraz gałkami, poszyciem leśnym. Na ziemi stała kratownica z żelaznych prętów. (...) W mojej obecności funkcjonariusze niemieccy oraz mężczyźni ubrani po cywilnemu, jak też w mundury koloru żółtego podpalili słomę, którą przyniosłem, nałożywszy na nią kilka szczap drewna. Funkcjonariusze i cywile mówili między sobą po niemiecku. Ten, który nadzorował moją pracę, kazał mi udać się do domu. Zakazał oglądania się i opowiadania komukolwiek o tym, co tam widziałem. Kazał biec prędko. Nie mogłem uciekać. Upadłem na ziemię i coś podniosłem. Funkcjonariusz ten nadal na mnie krzyczał. Zauważyłem, że biegnie w moją stronę. Postanowiłem uciekać i biegłem szybko w stronę gospodarstwa, gdzie przebywaliśmy w czasie ewakuacji z Borowej Góry. Ukryłem się na podwórzu. Za mną wpadł ten sam funkcjonariusz. Wyciągnął mnie za kołnierz marynarki na podwórze, rzucił o ziemię i kopnął nogami po całym ciele, a szczególnie klatce piersiowej. Gdy ochłonął kazał mi iść za sobą w stronę lasu. Gdy doszliśmy do miejsca, gdzie zostawiłem słomę, tam już resztkami płonął duży ogień. Funkcjonariusze niemieccy między sobą coś rozmawiali. Oglądali mnie. Zostałem umieszczony w jednym z samochodów osobowych. Pod wieczór funkcjonariusze niemieccy odjechali wraz ze mną do Pomiechówka¹⁰⁰.

W jednej ze swych prac, poświęconych dziejom Ziemi Zakroczymskiej, Kazimierz Szczerbatko przytacza relację burmistrza Zakroczymia Franciszka Kurpiewskiego napisaną w 1949 roku relacjonującą wymordowanie Cyganów w Duchowiznie: „Cyganów zamordowano w lesie miejskim w Duchowiznie. Niemcy przypędzili grupę Cyganów z Puszczy Kampinoskiej na I Fort w Zakroczymiu gdzie przebywali 2 lub 3 dni, oprócz nich na forcie przebywała bardzo duża grupa mężczyzn z Warszawy i okolic. W dniu 8 października 1944 r., ustawiono jak gdyby tabor cygański i ruszył w kierunku lasu miejskiego w Duchowiznie. Obok lasu zatrzymano całą grupę, z grupy wydzielono około 10 mężczyzn. Zebrano ich do lasu, oni to kopali duży dół. Pozostałym kazano usiąść na rowie, gdzie komu było wygodnie i posilać się bo czeka ich długa dalsza droga – tak oznajmił im jeden z Niemców. Gdy dół był już wykopany podprowadzono wszystkich blisko, najpierw rozstrzelano mężczyzn, później kobiety i dzieci. Do dołu trafiali mocno zranieni. Kiedy dokonywano tego strasznego mordu, dwóch mężczyzn zaczęło uciekać, jeden został zastrzelony, drugiemu udało się uciec. Próbowano palić

zwłoki, lecz nie ukończono, zasypano dół, z którego przez pewien czas okoliczni mieszkańcy słyszeli wydobywające się jęki. Mienie, które przedstawiało pewną wartość, zostało zabrane przez Niemców, a reszta zniszczona i wrzucona do dołu. Rozstrzelano 104 osoby. Znano tylko dwa nazwiska rozstrzelanych: Stefan Zieliński lat 26 oraz Bronisław Majewski lat 32. Egzekucję przeprowadziło gestapo. W lesie na Duchowiznie znajduje się grób w miejscu rozstrzelania¹⁰¹.

Z ustaleń Marka T. Frankowskiego wynika, że w egzekucji Cyganów brali udział m.in.: Jerzy Scherfer, Czesław Bross, Roman Bross, Edward Bross, Józef Ciborowski, Konstanty Mudrow, Grzegorz Mudrow, Józef Plewko, Zygmunt Studziński¹⁰².

Na miejscu kaźni Tomasz Kotowski odnalazł 84 łuski od niemieckiej broni. Zaproponował, aby z nich wytopić dzwoneczek i umieścić go w wybudowanej małej kapliczce¹⁰³.

Większość zbrodniarzy niemieckich nigdy nie zostało ukaranych za zbrodnie popełnione na ludności polskiej i żydowskiej w rejencji ciechanowskiej. Należeli do nich: Friedrich Schulz – zabił 37 osób, Rudolf Renner – zamordował 13 osób, Ernst Baumann – zabił 28 ludzi, Otto Röhr – pozbawił życia 33 osoby, Ernest Schardt – zabił jednego człowieka. Tych niemiecki Sąd Przysięgłych w Giessen, 15 listopada 1976 roku, uniewinnił „z braku dostatecznych dowodów winy”. Inni otrzymali niewielkie wyroki: Hans Dörhage za zabicie 5 osób skazany został na 4 lata i 3 miesiące więzienia; Hermann Schaper, który zamordował 181 osób otrzymał wyrok 6 lat więzienia; Erich Bartels za zamordowanie 9 osób skazany został na 6 lat więzienia; Franz Hartman za zabicie 3 osób skazany został na 4 lata i 3 miesiące więzienia¹⁰⁴.

Deklaracja moskiewska o okrucieństwach z 1 listopada 1943 roku złożona przez prezydenta USA Franklina Delano Roosevelta, premiera Wielkiej Brytanii Winstona Leonarda Spencera Churchilla i premiera ZSRR Józefa Wisarianowicza Stalina, stwierdzała, że: „Z chwilą zawarcia jakiegokolwiek rozejmu z jakimkolwiek rządem, który będzie wówczas w Niemczech, ci niemieccy oficerowie i żołnierze, a także członkowie partii nazistowskiej, którzy są odpowiedzialni lub brali udział we wspomnianych okrucieństwach, masakrach i egzekucjach, zostaną wydani państwu, w których dopuścili się swoich ohydnych zbrodni, w celu osądzenia i ukarania zgodnie z prawami tych państw i ich wolnych rządów. (...) Niemcy, którzy brali udział w masowym rozstrzelaniu (...) albo, którzy byli uczestnikami rzezi dokonywanych w Polsce (...), będą wiedzieli, że czeka ich odesłanie na miejsce zbrodni i osądzenie tam przez tych, których skrzywdzili (...)”¹⁰⁵.

Z kolei w uchwale konferencji poczdamskiej w ustępie 5 głoszono, że: „Przestępcy wojenni i te osoby, które brały udział w planowaniu lub wykonywaniu zamierzeń hitlerowskich, obejmujących przestępstwa wojenne i zbrodnie lub do nich zmierzających, mają być ujęci i stawieni przed sądem. Czołowe osobistości nazistowskie i wpływowi zwolennicy nazizmu, wysocy urzędnicy organizacji i instytucji hitlerowskich oraz inne osoby zagrażające okupacji i jej celom winny być ujęte i internowane”¹⁰⁶.

Polska wpisała 7405 zbrodniarzy hitlerowskich na międzynarodową listę zbrodniarzy wojennych, sporządzoną przez Komisję Narodów Zjednoczonych do Spraw Zbrodni Wojennych (United Nations War Crimes Commission – UNWCC) w Londynie oraz Centralnego Rejestru Przestępców Wojennych (Central Registry of War Criminals and Security Suspect – CROWCASS) w Paryżu. Od kwietnia 1946 roku do grudnia 1950 roku Polska Komisja Wojskowa do Badania Niemieckich Zbrodni Wojennych uzyskała ekstradycję 1803 zbrodniarzy. Na skutek negatywnego stanowiska okupacyjnych władz w strefach zachodnich Niemiec, polskie wnioski ekstradycyjne przeciwko 5600 zbrodniarzom hitlerowskim, wpisanym na listę UNWCC, nie zostały przez władze amerykańskie i brytyjskie zrealizowane. Tym samym zbrodniarzom wojennym udało się uniknąć odpowiedzialności.

Do 31 grudnia 1976 roku skazano ogółem na terenie RFN i Berlina Zachodniego tylko 6425 zbrodniarzy, tzn. 7,6% w stosunku do 82 667 podejrzanych, w Austrii – 13 624 zbrodniarzy, tzn. 10,2% w stosunku do 134 547 podejrzanych. Natomiast w NRD skazano 12 852 zbrodniarzy, czyli 77,4% w stosunku do 16 572 podejrzanych o popełnione zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości¹⁰⁷.

Analiza wniosków i procesów w RFN wskazuje, że na 332 sprawy prowadzone w latach 1958-1975 przeciwko 835 oskarżonym skazano 492 osoby; 178 spraw dotyczyło zbrodni w obozach koncentracyjnych i ośrodkach zagłady, 343 – zbrodni formacji policyjnych, SS i Einsatzgruppen, zbrodni Selbstschutzu – 24, eutanazji – 33, Änderungskommando 1005 – 11, eksterminacji Żydów – 156, zbrodni popełnionych na

robotnikach przymusowych – 13, Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy (RSHA) – 13, innych – 28 oskarżonych. Oskarżonymi w tych procesach byli tylko tzw. bezpośredni sprawcy (Exzestäter). Byli to w ponad 50% funkcjonariusze stopnia niższego, w ponad 40% – średniego i tylko 5% – stopnia wyższego¹⁰⁸.

Na ustalonych 4680 nazwisk funkcjonariuszy SS, którzy zamieszkiwali w RFN i podczas wojny działali w obozach koncentracyjnych i ośrodkach zagłady w Auschwitz-Birkenau, Treblince, Sobiborze, Majdaniku, Stutthoff, Gross-Rosen, pociągnięto do odpowiedzialności tylko 285 zbrodniarzy. Z obozów koncentracyjnych i ośrodków zagłady znajdujących się poza Polską: Bergen-Belsen, Buchenwald, Dachau, Mittelbau-Dora, Flossenbürg, Hinzerit, Mauthausen-Gusen, Natzweiler, Neuengamme, Ravensbrück, Sachsenhausen-Oranienburg, na 2684 podejrzanych – według stanu na 1 stycznia 1965 roku – ukarano w RFN tylko 183 zbrodniarzy, tzn. 7%. Ponadto zawieszono lub zakończono dochodzenie bez rozprawy sądowej przeciwko 1861 podejrzanych, tzn. 70%. Sytuacja ta niewiele zmieniła się pod koniec 1975 roku, ponieważ w wyniku procesów w RFN przeciwko 178 oskarżonym, skazano w latach 1958-1975 jedynie 130 oskarżonych¹⁰⁹.

W Austrii na ogółem 134 547 podejrzanych, skazano 13 624 zbrodniarzy¹¹⁰.

Spośród ponad 6 tysięcy funkcjonariuszy załogi Auschwitz-Birkenau odpowiadało za zbrodnie jedynie około 750. Na około 3 tysięcy funkcjonariuszy KL Stutthof stanęło przed sądem zaledwie 95 zbrodniarzy. Spośród 1037 znanych funkcjonariuszy załogi SS, którzy popełnili zbrodnie w KL Majdanek, tylko 115 przestępców poniosło odpowiedzialność. Niemal wszyscy zbrodniarze z KL Gross-Rosen uniknęli kary.

Spośród około 40-osobowej grupy SS-manów i ponad 100 strażników, którzy stanowili załogę ośrodka zagłady w Treblince, tylko 11 odpowiedziało za popełnione zbrodnie. W Sobiborze załogę stanowiło około trzydziestu SS-manów i 100 strażników, spośród których 14 zostało skazanych. Pozostali uniknęli odpowiedzialności za popełnione zbrodnie¹¹¹.

Przypisy

¹ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady. Zagrożenia personalne i strukturalne wobec Polaków i Żydów (pod okupacją niemiecką w rejonie ciechanowskiej w latach 1939-1945)*, Warszawa 2015, s. 450.

² Cz. Madajczyk, *Polityka III Rzeszy w okupowanej Polsce*, Warszawa 1970, t. 1, s. 81.

³ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 451.

⁴ *Ibidem*.

⁵ W przypadku zbrodniczej działalności w Forcie III w Pomiechówku działalność tych funkcjonariuszy omówiono w dalszej

części opracowania.

⁶ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 452.

⁷ Tamże, s. 452.

⁸ A. J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznan*, Płock 2002, t.1, s. 196.

⁹ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 453.

¹⁰ *Ibidem*, s. 453.

¹¹ *Ibidem*, s. 453.

¹² *Oświęcim w oczach SS. Rudolf Höss, Pery Broad, Johann*

- Paul Kremer, *Oświęcim* 2006, s. 217-218.
- ¹³ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 453.
- ¹⁴ R. Juskiewicz, *Mławskie Mazowsze w walce (1939-1945)*, Warszawa 1968, s. 302. Jednak jak wynika z akt Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Warszawie (dalej w tekście – OK. W-wa) Ds. 32/72/OK. W-wa, Pismo z 28 grudnia 1972 r. do GKBZH w Polsce, materiałów, na których oparł się R. Juskiewicz, nie znaleziono u Autora, a wskazani przez niego świadkowie nie potwierdzili informacji z książki.
- ¹⁵ Akta OK. W-wa, Pismo OK. W-wa do GKBZH w Polsce z 28 grudnia 1972 r., s. 9.
- ¹⁶ OK. W-wa, Ds. 32/72, zeznanie Antoniego Nehringa z 22 sierpnia 1972 r. Antoni Nehring, s. Konstantego i Anny, ur. 12 czerwca 1900 r. w Beśnicy, pow. Brodnica. Nauczyciel z Płońscy. Zmuszony do podpisania DVL. Od 1 marca 1940 r. funkcjonariusz Schutzpolizei w Mławie. 20 lipca 1944 r. aresztowany za współpracę z podziemiem AK. Więziony w Królewcu i KL Stutthof. Cała rodzina Nehryngów współpracowała z AK. W ich domu ukrywali się przez długi czas poszukiwani przez gestapo żołnierze podziemia. Antoni Nehring został aresztowany w wyniku donosu agenta Ludwika Wiśniewskiego. (Por. R. Juskiewicz, *Mławskie Mazowsze...*, op. cit., s. 267).
- ¹⁷ A. Sokolnicki, *Miasto Nasielsk i jego najbliższa okolica w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, [w:] *Szkice z dziejów Nasielska i dawnej Ziemi Zakroczymskiej*, praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Pazyry, Warszawa 1970, s. 70.
- ¹⁸ *Ibidem*, s. 67, 70. Koloniści niemieccy zamieszkiwali zwartą masą następujące wioski: Chlebotki, Łyczno (100% Niemców), Konary (tylko 3 rodziny polskie), Mogowo, Stojęc, Dębinki (50% ludności niemieckiej), Pieścirogi Nowe, Studzianki oraz Wągrodno.
- ¹⁹ Na ten temat pisał M. T. Frankowski: *Zbrodnie niemieckie wobec ludności polskiej na Północnym Mazowszu 1939-1945 (w wybranych więzieniach i obozach)*, Warszawa 2009, s. 283-297; *Tajemnice Fortu III w Pomiechówku*, Warszawa 2002, s. 136-155; *Mazowiecka Katownia. Dzieje Fortu III w Pomiechówku*, Warszawa 2006, s. 144-156.
- ²⁰ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 144, 145.
- ²¹ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 455.
- ²² M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 145.
- ²³ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 455.
- ²⁴ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 145.
- ²⁵ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 455-456.
- ²⁶ *Ibidem*, s. 456.
- ²⁷ *Ibidem*, s. 456.
- ²⁸ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 146.
- ²⁹ *Ibidem*, s. 146.
- ³⁰ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 456.
- ³¹ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 146, 147.
- ³² *Ibidem*, s. 147.
- ³³ *Ibidem*.
- ³⁴ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 457.
- ³⁵ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 147, 148.
- ³⁶ *Ibidem*, s. 148.
- ³⁷ *Ibidem*.
- ³⁸ *Ibidem*.
- ³⁹ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 458.
- ⁴⁰ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 148.
- ⁴¹ *Ibidem*.
- ⁴² *Ibidem*.
- ⁴³ *Ibidem*.
- ⁴⁴ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 458.
- ⁴⁵ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 148, 149.
- ⁴⁶ *Ibidem*, s. 149.
- ⁴⁷ *Ibidem*.
- ⁴⁸ *Ibidem*.
- ⁴⁹ *Ibidem*.
- ⁵⁰ *Ibidem*.
- ⁵¹ *Ibidem*.
- ⁵² *Ibidem*.
- ⁵³ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 459.
- ⁵⁴ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 150.
- ⁵⁵ *Ibidem*, s. 149.
- ⁵⁶ *Ibidem*, s. 150.
- ⁵⁷ *Ibidem*.
- ⁵⁸ *Ibidem*, s. 150, 151.
- ⁵⁹ *Ibidem*, s. 151.
- ⁶⁰ *Ibidem*.
- ⁶¹ *Ibidem*.
- ⁶² M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 461.
- ⁶³ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 151.
- ⁶⁴ *Ibidem*, s. 151, 152.
- ⁶⁵ *Ibidem*, s. 152.
- ⁶⁶ *Ibidem*.
- ⁶⁷ *Ibidem*.
- ⁶⁸ *Ibidem*.
- ⁶⁹ *Ibidem*, s. 152, 153.
- ⁷⁰ *Ibidem*, s. 153.
- ⁷¹ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 462.
- ⁷² M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 153.
- ⁷³ *Ibidem*, s. 154.
- ⁷⁴ *Ibidem*, s. 153.
- ⁷⁵ *Ibidem*.
- ⁷⁶ *Ibidem*, s. 154.
- ⁷⁷ M. T. Frankowski, *Socjologia terroru i zagłady...*, op. cit., s. 464.
- ⁷⁸ M. T. Frankowski, *Mazowiecka katownia...*, op. cit., s. 154.
- ⁷⁹ *Ibidem*.
- ⁸⁰ *Ibidem*.
- ⁸¹ *Ibidem*.
- ⁸² *Ibidem*.
- ⁸³ *Ibidem*.
- ⁸⁴ *Ibidem*.
- ⁸⁵ *Ibidem*.
- ⁸⁶ *Ibidem*, s. 155.
- ⁸⁷ *Ibidem*.
- ⁸⁸ *Ibidem*, s. 135.
- ⁸⁹ *Ibidem*, s. 134.
- ⁹⁰ *Ibidem*.
- ⁹¹ *Ibidem*.
- ⁹² *Ibidem*, s. 135.
- ⁹³ Magazyn Historyczny „Portal”, *Zagłada Romów w Zakrocymiu*; <http://www.pomiechowek-tmp.pl/index.plp> (dostęp na dzień 30.08.2015 r.).

- ⁹⁴ M. T. Frankowski, *Duchowizna*, „Tygodnik Ciechanowski”, nr 41 (409), 9 październik 1987 r., s. 5.
- ⁹⁵ *Ibidem*.
- ⁹⁶ *Ibidem*.
- ⁹⁷ Magazyn Historyczny „Portal”, *Zagłada Romów*, op. cit.
- ⁹⁸ M.T. Frankowski, *Duchowizna*, op. cit., s. 5.
- ⁹⁹ *Ibidem*.
- ¹⁰⁰ *Ibidem*.
- ¹⁰¹ K. Szczepatko, *Za życie oddane w ofierze*, Zakroczym 2002, s. 80.
- ¹⁰² M.T. Frankowski, *Duchowizna*, op. cit., s. 5.
- ¹⁰³ Magazyn Historyczny „Portal”, *Zagłada Romów*, op. cit.
- ¹⁰⁴ Instytut Pamięci Narodowej – Ds. 179/69, s. 5-6. Akt oskarżenia przeciwko Pulmerowi i innym.
- ¹⁰⁵ Cyt. za T. Cyprian, J. Sawicki, *Siedem procesów przed Najwyższym Trybunałem Narodowym*, Poznań 1962, s. IX.
- ¹⁰⁶ *Tamże*, s. X.
- ¹⁰⁷ Cz. Pilichowski, *Hitlerowskie obozy i ośrodki przymusowego odosobnienia oraz ich rola w realizacji programu ludobójstwa i zagłady narodu polskiego*, [w:] *Obozy hitlerowskie na ziemiach polskich 1939-1945. Informator encyklopedyczny*, Warszawa 1979, s. 73, 77.
- ¹⁰⁸ *Ibidem*, s. 77,78.
- ¹⁰⁹ *Ibidem*, s. 78.
- ¹¹⁰ *Ibidem*.
- ¹¹¹ *Ibidem*, s. 79-80.

THE MACHINE OF SCHUTZSTAFFEL AND GERMAN POLICE AS AN ELEMENT OF TERROR AND EXTERMINATION IN CIECHANÓW DISTRICT OVER THE PERIOD OF 1939-1945

Summary

The article discusses the structure of the SS and police in Ciechanów District and presents the personal details of many officers who have committed crimes against the Polish and Jewish population.

**DWA I PÓŁ WIEKU RODZINY ASKANASÓW
W PŁOCKU (CZĘŚĆ III).
STEFAN KAZIMIERZ ASKANAS**

Kazimierz Askanas jako prawnik

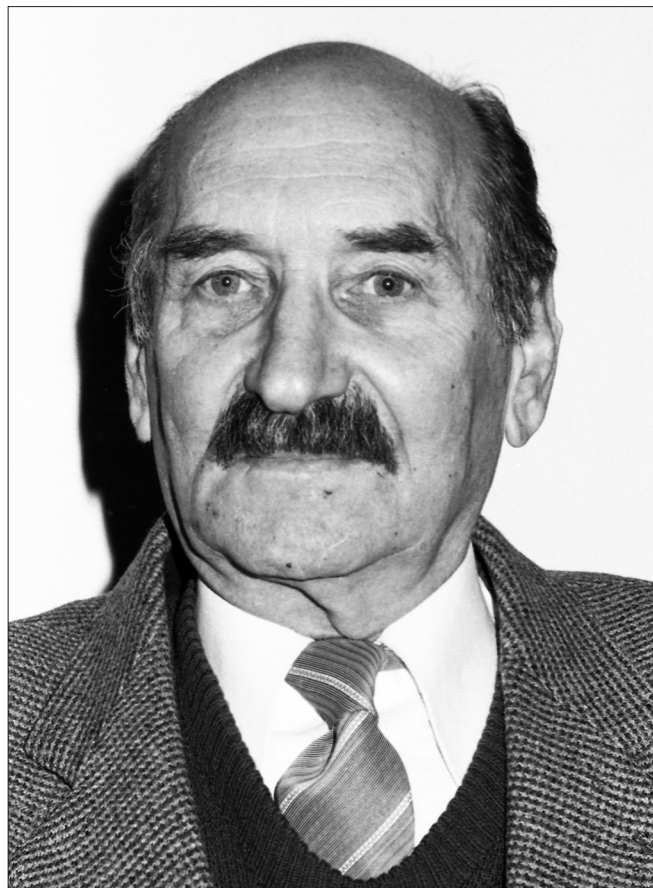
Po ukończeniu studiów w 1931 r., Kazimierz Askanas rozpoczął pracę w Sądzie Okręgowym w Płocku jako aplikant (od lipca 1931 r. do października 1933 r.). Aplikację odbywał u Władysława Szczycińskiego, ówczesnego prokuratora Sądu Okręgowego w Płocku, który w 1971 r. bardzo dobrze ocenił jego pracę, stwierdzając: „(...) zwróciłem moją uwagę na przebieg aplikacji kol. Askanasa, jako na aplikanta bardzo zdolnego. Dlatego też po zdaniu przez niego egzaminu sędziowskiego zaproponowałem mu podjęcie pracy w powierzonyj mnie Prokuraturze, jako podprokuratorowi (...)”¹.

W 1933 r. złożył egzamin sądowy uzyskując wynik celujący, po czym został asesorem Sądu Okręgowego w Płocku, pracując najpierw w Sądzie Grodzkim, a następnie na stanowisku podprokuratora w Płocku i w Mławie (od grudnia 1933 r. do maja 1937 r.). Ostatecznie zdecydował się jednak na zawód adwokata, który wykonywał do czasu przejścia na emeryturę 31 grudnia 1983 r.

Na listę Rady Adwokackiej w Warszawie został wpisany 24 maja 1937 r. i od tego miesiąca pracował jako adwokat w Gąbinie do wybuchu II wojny światowej. W niektórych dokumentach Kazimierz Askanas podaje, że w tym czasie był radcą prawnym w Zarządzie Miasta Gąbina². Oprócz spraw Zarządu Miejskiego w Gąbinie prowadził również sprawy Towarzystwa Kredytowego Miejskiego w Płocku³.

W okresie okupacji hitlerowskiej zmuszony był przerwać praktykę adwokacką. Do Płocka powrócił już w lutym 1945 r. i podjął pracę jako radca prawny w Zarządzie Miejskim w Płocku, a także Powiatowym Urzędzie Ziemskim w Płocku (tutaj pracował do 1946 r.). W marcu 1945 r. zatrudniony został również w Liceum Handlowym w Płocku jako nauczyciel prawa, zaś od 4 lipca 1945 r. został delegatem Rady Adwokackiej w Warszawie na okręg Sądu Okręgowego w Płocku⁴.

W okresie 1945-1946 Kazimierz Askanas był też Radnym Miejskiej Rady Narodowej w Płocku⁵ biorąc tym samym udział w organizowaniu samorządu Miejskiego po zakończeniu okupacji hitlerowskiej.

Dr Kazimierz Askanas

Płockcy prawnicy - pośrodku w jasnym płaszczu stoi Kazimierz Askanas. Fot. ze zbioru prywatnego Anny Chmielewskiej

Obok wymienionych wyżej zajęć Kazimierz Askanas prowadził prywatną kancelarię adwokacką w Płocku w latach 1945-1952⁶.

W sierpniu 1950 r. Minister Sprawiedliwości wydał Kazimierzowi Askanasowi zezwolenie do brania udziału w sprawach należących do Sądu Apelacyjnego w I Instancji. Tego samego roku zawarł też umowę o pracę z Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Płocku na stanowisko radcy prawnego dla przedsiębiorstw miejskich miasta Płocka⁷.

Ponadto w latach 1952-1953 był radcą prawnym w Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Zgoda” w Płocku⁸.

Z dniem 1 lipca 1952 r. Kazimierz Askanas został powołany na kierownika nowo utworzonego Zespołu Adwokackiego nr 1 w Płocku, który mieścił się wówczas w Sądzie Powiatowym w Płocku przy Pl. Narutowicza 6. Pod jego przewodnictwem Zespół cały czas się rozwijał przyjmując nowych członków czy uruchamiając w 1956 r. Punkt Konsultacyjny w Wyszogrodzie. Askanas dbał również o rozwój kulturalny członków Zespołu. W październiku 1967 r. wspólnie z Towarzystwem Naukowym Płockim, Zespół Adwokacki nr 1 zorganizował I Konferencję Regionalną Adwokatury w Płocku, której towarzyszyła okolicznościowa wystawa *Prawo i prawnicy Płocka i Mazowsza*⁹. Doświadczenie zawodowe Kazimierza Askanasa powodowało, że wielokrotnie był członkiem różnych Komisji powoływanych przez Naczelną Radę Adwokacką w Warszawie. W 1972 r. został członkiem Komisji Doskonalenia Zawodowego przy Radzie Adwokackiej w Warszawie¹⁰, zaś w 1974 r. powołany został na Kierownika Ośrodka Zamiejscowego Komisji Doskonalenia Zawodowego w Płocku¹¹.

Za zasługi na polu adwokatury w 1973 r. Naczelna Rada Adwokacka odznaczyła Kazimierza Askanasa złotą odznaką „Adwokatura PRL”¹².

Kolejnym ważnym zadaniem jakie stanęło przed Kazimierzem Askanasem, wymagającym dużych umiejętności, było zorganizowanie Izby Adwokackiej w Płocku, która swym zasięgiem miała obejmować Ciechanów, Działdowo, Gostynin, Kutno, Łęczycę, Mławę, Sierpc, Płock, Płońsk i Pułtusk. W czerwcu 1975 r. Naczelna Rada Adwokacka ustanowiła Askanasa pełnomocnikiem ds. jej organizacji. Najważniejszą kwestią było znalezienie siedziby dla nowej Rady Adwokackiej, umeblowanie i wyposażenie biura oraz dobór i przeszkolenie personelu. Pierwsze próby pozyskania na siedzibę budynku przy ul. Sienkiewicza 31 nie powiodły się. Rada działająca od początku 1976 r. znalazła jednak lokal w budynku przy ul. Kolegialnej 34¹³.

Tego samego roku Kazimierz Askanas otrzymał stopień doktora nauk prawnych nadany przez Radę

Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Tematem rozprawy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem prof. Śliwowskiego, była *Przestępczość w uprzemysławianym mieście Płock – przemiany w dynamice i strukturze przestępczości dorosłych w latach 1959-1968*. Praca dotyczyła zmian w przestępczości, jakie zachodziły we wskazanym okresie w powiązaniu z dynamicznym rozwojem przemysłowym Płocka.

Liczne zajęcia Kazimierza Askanasa nie zawsze pozwalały mu zaangażować się w każdą działalność. Nie zgodził się np. zostać członkiem Rady Adwokackiej w Płocku w 1978 r. Swą decyzję uzasadniał brakiem czasu¹⁴. Jednak już w listopadzie tego roku wszedł w skład członków Delegatury Terenowej w Płocku Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Łodzi¹⁵.

Zespołem Adwokackim nr 1 w Płocku Kazimierz Askanas kierował ponad 30 lat. Pracę zakończył z dniem 31 grudnia 1983 r. przechodząc na emeryturę¹⁶.

Kazimierz Askanas jako historyk sztuki

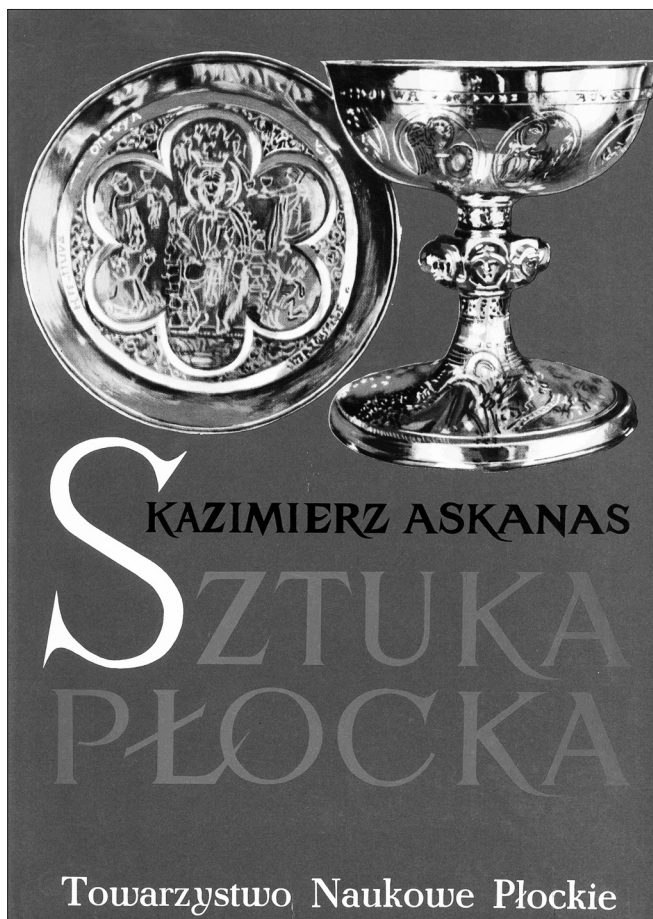
Osobom, które znały Kazimierza Askanasa z sal sądowych, gdzie „rozgrywał erudycyjno-teatralne pojedynki”, trudno jest uwierzyć, że był on również historykiem sztuki¹⁷. Studia prawnicze, zawód prawnika, który wykonywał ponad czterdzieści lat, doktorat z nauk prawnych – to jakby awers. Rewersem zaś była Sztuka, która była jego życiową pasją. W największym skrócie można by rzec, że Kazimierz Askanas rozum oddał prawu, a serce Sztuce.

Na to, że sztuka stała się jego drugą naturą złożyło się co najmniej kilka czynników, które warto poznać bliżej.

Na ukształtowanie się osobowości przyszłego historyka sztuki istotny wpływ miała rodzina i jego wychowanie domowe. Kazimierz Askanas urodził się w rodzinie artystów. Matka – Apolonia Askanasowa z Sachsów była bardzo uzdolnioną violinistką, uczennicą Władysława Żeleńskiego w Krakowie, gdzie zetknęła się z nowymi prądami w sztuce, którymi się zaraziła, a następnie starała się przenieść na grunt płocki¹⁸.

Ojciec – Alfons również studiował za granicą: w Lipsku poznawał tajniki buchalterii i finansów, a w Dreźnie tajniki malarstwa i rzeźby¹⁹.

Po niespodziewanej śmierci ojca Samuela w roku 1903 musiał zająć się finansami rodzinnymi, ale w wolnym czasie komponował, grał na fortepianie, malował, rzeźbił, a przede wszystkim kolekcjonował dzieła sztuki, reprodukcje i wartościowe książki. Prenumerował również gazety i czasopisma, w tym pisma o sztuce (np. *Sztuki Piękne*)²⁰.

Syn Apolonii i Alfonsa Askanasów nie musiał studiować historii sztuki, gdyż mógł to robić w wolnym czasie w domu, gdzie pod ręką miał domową bibliotekę z księgozbiorem liczącym około sześć tysięcy woluminów w języku polskim oraz w językach obcych. Poczesne miejsca w księgozbiornie zajmowały książki z takich dziedzin, jak: prawo, historia, sztuka, muzykologia, encyklopedie i słowniki. Odrębny dział w liczbie kilku tysięcy stanowiły reprodukcje dzieł sztuki²¹.

Z przypisów bibliograficznych zamieszczonych w *Sztuce Płocka* łatwo wyekscerpować opracowania dotyczące historii, sztuki europejskiej, krajowej, a przede wszystkim zabytków sztuki płockiej w okresie tysiącletniej historii miasta. Powoływanie się autora na autorytety w dziedzinie sztuki potwierdza tezę o tym, że Autor dogłębnie przestudiował dziesiątki prac badaczy, którzy mieli jakikolwiek związek z zabytkami sztuki płockiej. Autor chylił czoło przede wszystkim przed arcybiskupem Antonim Julianem Nowowiejskim i jego *Monografią Płocka*. Pierwsze jej wydanie ukazało się w roku 1917, drugie w 1932²². Nie ma wątpliwości, że była ona w księgozbiornie Askanasów. We wprowadzeniu do swojej monografii Kazimierz Askanas podkreśla jej ważność i znaczenie oraz konieczność aktualizacji z jednej strony i weryfikacji naukowej z drugiej²³. Wspomniane przypisy bibliograficzne świadczą o wielkiej znajomości

literatury przedmiotu, które Kazimierz Askanas posiadał m.in. dzięki książkom z domowej biblioteki. W rozmowie z Markiem Grałą, z zalem wspominał jej utratę w 1939 r.²⁴ Po powrocie do Płocka w 1945 r. Kazimierz Askanas zaczął od nowa kompletować księgozbiór. Zawartość domowej biblioteki stanowiła podstawę warsztatu naukowego jako badacza.

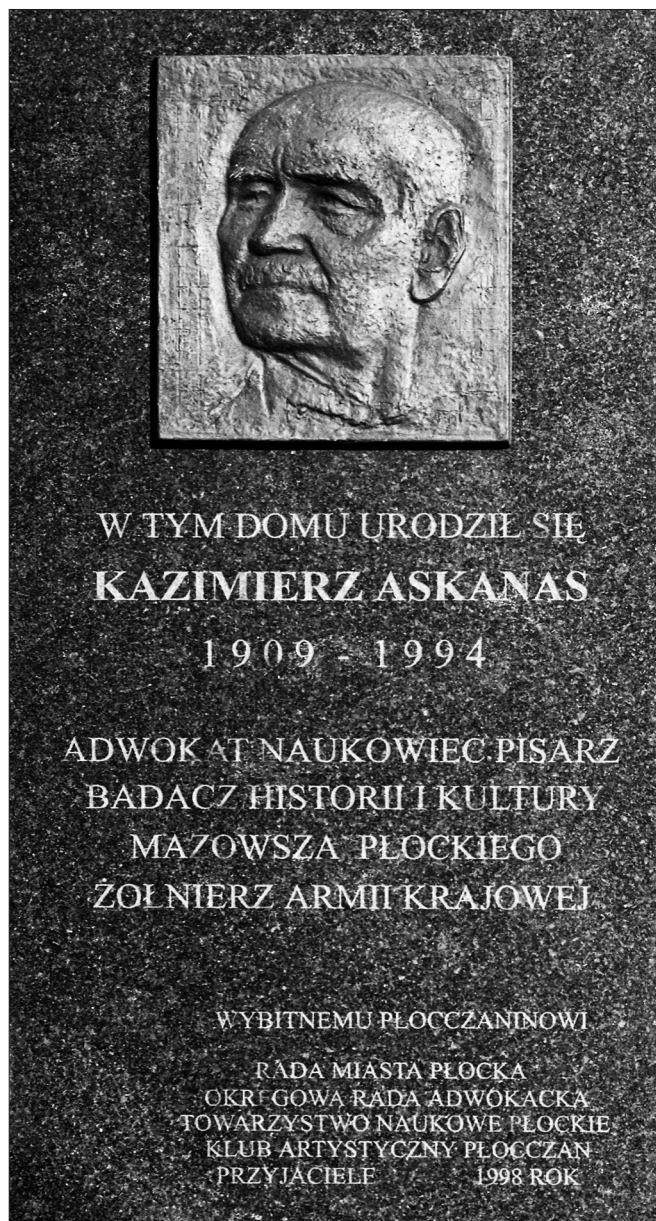
Mieszkanie przy ul. Tumskiej 4, do którego przeniósł się w 1946 r. i w którym mieszkał do końca życia, szybko zapełniało się nowymi książkami kupowanymi w antykwariatach polskich i zagranicznych oraz księgarniach. Pod koniec życia liczba woluminów była prawie taka sama jak przed wojną w mieszkaniu przy ul. Grodzkiej 5. Dział sztuki liczył 1200 pozycji oraz ponad tysiąc barwnych reprodukcji. Oprócz tego gromadził katalogi z wystaw, druki ulotne, recenzje, artykuły prasowe, listy od przyjaciół twórców ze zdjęciami itp.²⁵ Miał więc z czego czerpać wiedzę o sztuce i życiu artystycznym Płocka. Nieobojętne było również to, że w wielu wydarzeniach kulturalnych Kazimierz Askanas sam uczestniczył.

Wiedza czerpana z książek to nie jedyne źródło kształtujące osobowość młodego badacza sztuki. Ważni byli ludzie, wśród których przebywał, z którymi łączyły go stosunki towarzyskie, a często przyjaźnie po kres życia. Przyjaźnie z ludźmi sztuki, artystami, profesorami, mistrzami pędzla, batuty, aparatu fotograficznego, dłuta, pióra (byli wśród nich m.in. Kazimierz Mayzner, ks. Lech Grabowski, Jan Betley, Stefan Themerson, Alfred Jesion, Roman Woźniak, Leon Śliwiński, Władysław Broniewski)²⁶.

Przełomowe znaczenie w życiu Kazimierza Askanasa miało zawiązanie się w roku 1931 stowarzyszenia pod nazwą „Klub Artystyczny Płocczan”. Inicjatorem i duszą KAP-u był adwokat, erudyta, znawca sztuki, główny organizator życia artystycznego w Płocku Kazimierz Mayzner. Członkowie KAP-u, do którego należał Kazimierz Askanas, stawiali sobie ambitne cele: estetykę życia codziennego, mecenat nad artystami, popularyzację sztuki, badanie historii kultury i sztuki w Płocku, integrację środowiska twórczego artystów, troska o wysoki poziom sztuki²⁷.

Czołowymi organizatorami Klubu obok Kazimierza Mayznera byli:

- Witold Kuczewski-Poraj – podpułkownik rezerwy Wojska Polskiego, artysta-malarz-amator, świetny karykaturzysta, autor albumu *Typy płockie w karykaturze*, wiceprezes i skarbnik Klubu, autor kukiełek do Szopek, dekorator, projektant okładek, itd.²⁸;
- Helena Jawniszko-Poraj – nauczycielka, autorka obrazów o tematyce płockiej, jej pierwsza wystawa odbyła się w 1931 r. w TNP, wystawiła również w następnych wystawach KAP-u²⁹;

Tablica pamiątkowa na budynku Urzędu Stanu Cywilnego w Płocku. Fot. ze zbiorów Archiwum Państwowego w Płocku, Zbiór fotografii Tomasza Jacka Gałązki z Płocka

- Eugenia Godlewska – nauczycielka rysunków, uczestniczka wystawy *Sztuka Płocczan*³⁰;
- Adam Nowiński – wielbiciel Cezanne’a – współzałożyciel KAP-u, jego żona Janina Grabowska, pianistka, czołowa organizatorka KAP-u³¹;
- Wanda Szrajberówna – sprawująca opiekę nad uzdolnioną młodzieżą³².

W okresie działalności KAP-u, głównego motoru życia kulturalnego, dojrzało następne pokolenie artystów i działaczy, m. in. Jan Betley, maturzysta z tego samego roku co Kazimierz Askanas, następnie student Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, a po II wojnie światowej wykładowca, pejzażysta i batalista, zamiłowany malarz koni³³; jego bliska krewna Jadwiga Betley, uczestniczka kursów dla uzdolnionej młodzieży, prowadzonych przez

W. Szrajberównę, a w latach 30. jej pomocnica, pejzażyстка i portrecistka³⁴; Natan Korzeń, absolwent ASP w Warszawie, wystawiający w Paryżu, w Warszawie i w Płocku³⁵; Fiszel Zylberberg, rówieśnik Kazimierza Askanasa, absolwent ASP w Warszawie, drzeworytnik i grafik³⁶; Dawid Tuszyński, miniaturzysta, uczeń Stanisława Lentza, portrecista i dekorator³⁷; Alfred Jesion, jeden z debiutantów w okresie KAP-u, syn Hermana Jesiona, rzeźbiarza, dożgonny przyjaciel Kazimierza Askanasa³⁸; Stefan Themerson artysta multimedialny, utrzymujący z Kazimierzem Askanasem i Płockiem do końca życia bliskie kontakty³⁹, czy Jan Śliwiński, absolwent ASP w Krakowie, dekorator, witrażysta i wielu innych, w tym Kazimierz Askanas, aktywny członek KAP-u, jego entuzjasta i „rzecznik” oraz kronikarz. KAP wyznaczył Kazimierzowi Askanasowi kierunkowskaz na dalszą działalność tzn. badanie kultury Płocka oraz jej propagowanie.

Prawdopodobnie już wówczas zrodziła się myśl napisania nowej uaktualnionej i szerszej sztuki Płocka. Miał już wiele notatek, z których większość zaginęła podczas wojny. Myśl ta odżyła na nowo w latach 50. i 60., gdy w Płocku były prowadzone badania archeologiczne pod kierunkiem prof. Włodzimierza Szafrąńskiego, które wniosły wiele nowych wiadomości o średniowiecznej kulturze Płocka. Niemal na bieżąco były one publikowane w założonych w 1956 r., m. in. z inicjatywy Kazimierza Askanasa, „Notatkach Płockich”, kwartalniku Towarzystwa Naukowego Płockiego. Kolejnym impulsem było sensacyjne odkrycie romańskich Drzwi Płockich w Nowogrodzie Wielkim, które stały się swoistą uwerturą do „Sztuki Płocka”. Kazimierz Askanas poświęcił im oddzielne opracowanie.

Brązowe Drzwi płockie według Kazimierza Askanaasa związane są z osobą biskupa płockiego Aleksandra z Malonne, człowieka o zachodniej kulturze, przybyłego z terenów, na których kwitła sztuka

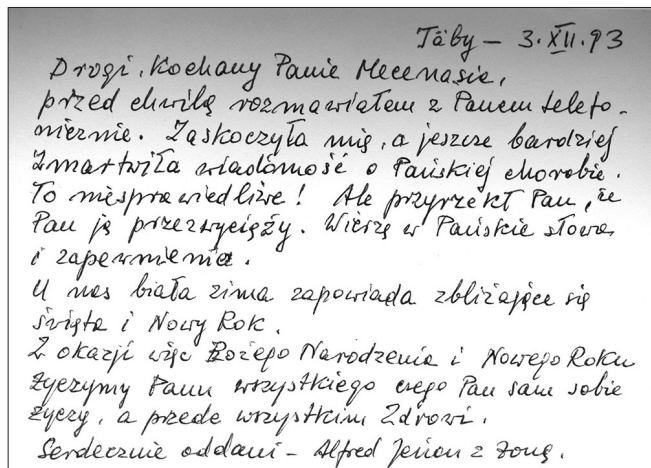
Kazimierz Askanas prawdopodobnie podczas prelekcji na temat Drzwi Płockich Fotografia ze zbiorów Archiwum Państwowego w Płocku, Zbiór fotografii Tomasza Jacka Gałązki z Płocka

mozańska. Podjął on jeszcze za życia Bolesława Krzywoustego budowę katedry, konsekrowanej w 1144 r. Kazimierz Askanas przedstawił zarówno historię ich nazwy, przebytej drogi z Magdeburga (gdzie były wykonane) przez Płock (gdzie były zawieszane) do Nowogrodu (gdzie się do tej pory znajdują). Autor dokonał analizy wszystkich 26 pól, pokrytych 48 płytami z brązu, z figurami biblijnymi, alegorycznymi, mitologicznymi, z figurami biskupa Aleksandra, biskupa magdeburskiego Wichmana oraz wykonawców.

Na końcu opracowania Autor umieścił przypisy bibliograficzne oraz 30 ilustracji.

Sztuka Płocka ukazała się po raz pierwszy w roku 1974 w nakładzie 1500 egzemplarzy, wydana przez Towarzystwo Naukowe Płockie. Wydanie jej okazało się hitem i wywołało szeroki odzew historyków sztuki w całym kraju oraz w Płocku. Autor bardzo poważnie odniósł się do opinii uczonych i kilka następnych lat pracował nad uzupełnieniem i poprawieniem wydania.

Po jedenastu latach (w 1985 r.) ukazało się II wydanie *Sztuki Płocka* w nakładzie 3000 egzemplarzy. Do tego wydania prof. Adam Miłobędzki, autorytet w dziedzinie historii architektury, dołączył *Słowo wstępne*. Wysoko ocenił w nim pracę Kazimierza Askanasa słowami: „W dobie atomizowania wiedzy na coraz węższe specjalizacje rzadko spotyka się opracowania przekraczające bariery zamkniętych okresów historycznych, czy wybranych gatunków działalności artystycznej, a syntezę taką oferuje nam właśnie praca Kazimierza Askanasa”. Prof. A. Miłobędzki docenił kompleksowe opracowanie *Sztuki Płocka*, co współcześnie jest rzadkością. Podkreślił również uwzględnienie przez Autora najmłodszej gałęzi artystycznej – fotografii. W nocie od Autora do III wydania z 1991 r. Kazimierz Askanas złożył wyrazy podziękowania ludziom nauki, którzy przestali mu swoje opinie i zachętę do ponownego wydania (z imienia i nazwiska wymienia ich we Wprowadzeniu do III wydania *Sztuki Płocka*), a szczególnie prof. Włodzimierzowi Szafranowskiemu (za uwagi o średniowieczu) i Kazimierzowi Czarneckiemu (za uwagi o malarstwie XIX w.). We wspomnianym Wprowadzeniu Autor uzasadnia kolejne wydanie książki oraz pewną dysproporcję w opracowaniach, w niektórych dziedzinach sztuki płockiej. Najwięcej miejsca Kazimierz Askanas poświęca sztuce nowoczesnej, bo aż 133 strony, co nie budzi zdziwienia, gdyż fakty i twórców znał z autopsji, a w większości wydarzeń artystycznych brał udział. Mimo usilnych starań o obiektywność, widać wyraźnie, że Autor miał sentyment do płockiej sztuki okresu przedromańskiego i romańskiego (strony od 12 do 75), uważał, że Płock

Fotografia ze zbioru prywatnego p. Anny Chmielewskiej

dorównywał wówczas Krakowowi. Dlatego z wielką wnikliwością omawiał zabytki z tego okresu, w tym brązowe Drzwi Płockie, których kopia została umieszczona w Katedrze Płockiej w 1981 r., a także inne arcydzieła rzemiosła artystycznego, porównywane z francuskimi czy mozańskimi, jak np. pieczęcie książąt, biskupów, z głowami władców lub książąt na denarach, patena do kielicha Konrada Mazowieckiego, srebrna oprawa do Ewangeliarza Anasazji, złoty Kodeks Płocki, Biblia Płocka ze znakomitymi inicjałami i ilustracjami, Graduał Bolesława Mazowieckiego. Na wyróżnienie zasługuje materiał ikonograficzny z okresu romańskiego, a przede wszystkim do sztuki Płocka XX w., który jest zilustrowany przykładami ze wszystkich dziedzin, z fotografią włącznie (strony od 673 do 832).

Kazimierz Askanas widział nie tylko obiekty sztuki, ale także ich twórców, zwłaszcza znanych mu osobiście.

Każdy rozdział *Sztuki Płocka* zawiera uwagi ogólne, wprowadzające do danego okresu. Sześć kolejnych rozdziałów monografii opracowanych jest według następującego schematu: Autor omawia poszczególne dziedziny: architekturę, rzeźbę, malarstwo i rzemiosło artystyczne. Rozdział VII opracowany jest trochę inaczej, mianowicie każda dziedzina sztuki podzielona jest na trzy okresy: okres I – Młoda Polska, II – okres międzywojenny, III – w Polsce Ludowej.

Rozdział VIII zawiera: uwagi o upowszechnieniu sztuki w życiu artystycznym w dzisiejszego Płocka, tzn. w końcu lat 80., zakończenie, przypisy bibliograficzne, indeks nazwisk i indeks nazw geograficznych. Są również streszczenia w języku polskim, angielskim, niemieckim, francuskim i rosyjskim – bardzo potrzebne czytelnikom obcojęzycznym.

Oddzielnego potraktowania wymaga odniesienie się do przypisów bibliograficznych, których jest 1108! I zajmują kilkadziesiąt stron (od 339 do 375). Wyłączone są w nich wszystkie opracowania,

którymi posłużył się Autor przy pisaniu monografii. Odwoływał się w nich do znawców danej dziedziny sztuki, architektów, historyków sztuki polskich oraz zagranicznych, dawnych (najczęściej dziewiętnastowiecznych) lub współczesnych, a często i do jednych i do drugich, by dać w miarę pełny opis zabytku, jego donatora, autora projektu, jego wykonawcę, powinowactwo z innymi dziełami sztuki w kraju lub zagranicą. Kazimierz Askanas wykazywał się rzetelnością badacza, dociekliwością, świetną znajomością opracowań, poczynszony od historii sztuki europejskiej, polskiej, wreszcie mazowieckiej. Niektórzy badacze lub ich opracowania przywoływani byli wielokrotnie, jak A.J. Nowowiejski, Włodzimierz Szafrąński, Aleksander Gieysztor, Adam Miłobędzki, Kazimierz Czarniecki, S. Kostanecki, T. Dobrowolski, L. Grabowski, T. Kowalewski, S. Szyller, M. Walicki, F. Kopera, M. Morelowski, M. Gębarowicz, Z. Świerkowski, L. Lepszy, A. Bochnak, Andre Michel, T. Szydłowski i wielu innych.

Kiedy Kazimierz Askanas omawiał sztukę współczesną (ściślej dwudziestowieczną) i jej twórców, odwoływał się do artykułów prasowych (krajowych i płockich), bardzo często do artykułów zamieszczonych w kwartalniku „Notatki Płockie”. Autor wykorzystywał również różne formy wypowiedzi, m.in. katalogi, foldery, kalendarze, przewodniki, informacje pisemne i ustne, notatki, relacje, listy prywatne do Autora itp.

Sztukę Płocka Kazimierza Askanasa można w pełni nazwać dziełem Jego życia, w którym autor najpełniej wyraził swój stosunek do sztuki, do ludzi, którzy ją stworzyli i do miasta Płocka, które było Mu najbliższe.

Na łamach „Notatek Płockich” Kazimierz Askanas również zamieszczał artykuły poświęcone zagadnieniom sztuki oraz jej twórcom (m.in. H. Jońcy, H. Głównzewskiej)⁴¹, wystawom⁴², zabytkom romańskiego rzemiosła artystycznego (w tym srebrnej oprawie Ewangeliarza księżnej Anastazji)⁴³, zbiorom Muzeum Mazowieckiego. Są one uzupełnieniem „Sztuki Płocka”.

Przypisy

- ¹ Archiwum prywatne córki Kazimierza Askanasa; oświadczenie Władysława Szczucińskiego z dnia 5 maja 1971 r., dotyczące pracy Kazimierza Askanasa w Prokuraturze Okręgowej w Płocku.
- ² Okręgowa Rada Adwokacka w Płocku (dalej: ORA), Akta personalne Kazimierza Askanasa (dalej: Akta...), k. 40.
- ³ Urząd Miasta Płocka (dalej: UMP), Wydział Kadr, Akta osobowe Kazimierza Askanasa (Akta...), k. 1.
- ⁴ ORA w Płocku, Akta...
- ⁵ *Ibidem*.
- ⁶ *Ibidem*.
- ⁷ UMP, Wydział Kadr, Akta..., k. 4.
- ⁸ UMP, Wydział Kadr, Akta...
- ⁹ ORA w Płocku, Akta...; patrz również: *40-lecie Izby Adwokackiej w Płocku 1975-2015*, red. W. Grzegorzczak, J. Tymińska-Góralczyk, H. Żółtowska-Szostek, s. 136-140.
- ¹⁰ ORA w Płocku, Akta..., k. 45.
- ¹¹ *Ibidem*, k. 56.
- ¹² *Ibidem*, k. 54, 83.
- ¹³ *40-lecie...*, s. 12-14.
- ¹⁴ ORA w Płocku, Akta..., k. 90-91.
- ¹⁵ *Ibidem*, k. 134.
- ¹⁶ *Ibidem*, k. 180.
- ¹⁷ Cytat użyty przez reżysera T. Bystrama; M. Grala, *op. cit.*, s. 29.
- ¹⁸ K. Askanas, *Fragmenty wspomnień z dzieciństwa*, [w:] *Gościńiec Sztuki*, nr 1/1, rok I, Płock 1997 s. 54-57.
- ¹⁹ *Ibidem*, s. 57-59.
- ²⁰ *Ibidem*.
- ²¹ M. Grala, Kazimierz Askanas, *Szkice do portretu*, Płock 1993, s. 18.

- ²² A.J. Nowowiejski, *Płock. Monografia*, Wydanie I, Płock 1917, Wydanie II, Płock, 1932.
- ²³ K. Askanas, *Sztuka Płocka*, Wydanie III, Płock 1991 r., s. 9-10.
- ²⁴ M. Grala, *op. cit.*, s. 18-19 oraz Protokół szkód wojennych, APP, Starostwo Powiatowe w Płocku, sygn. 457, k. 171-176.
- ²⁵ M. Grala, *op. cit.*, s. 19.
- ²⁶ Kazimierz Askanas wielokrotnie wymienia przyjaciół ze szkoły, KAP-u, prokuratury i sądu, TNP, m. in. w rozmowach z M. Gralą, *Szkice...*, s. 10, 13, 21-23, 25, 26, 31. Listy od S. Themersona, A. Jesiona, L. i J. Śliwińskich w posiadaniu córki Anny.
- ²⁷ M. Grala, *op. cit.*, s. 21 oraz K. Askanas, *Sztuka Płocka*, s. 263, 266.
- ²⁸ K. Askanas, *Sztuka Płocka*, s. 266, 274.
- ²⁹ *Ibidem*, s. 268.
- ³⁰ *Ibidem*, s. 273.
- ³¹ *Ibidem*, s. 270.
- ³² *Ibidem*, s. 264.
- ³³ M. Grala, *op. cit.*, s. 21.
- ³⁴ K. Askanas, *Sztuka Płocka*, s. 273.
- ³⁵ *Ibidem*, s. 269-270.
- ³⁶ *Ibidem*, s. 271.
- ³⁷ M. Grala, *op. cit.*, s. 22.
- ³⁸ *Ibidem*, s. 23-24.
- ³⁹ *Ibidem*, s. 25 oraz „Notatki Płockie” nr 4/137, 1988 r.
- ⁴⁰ M. Grala, *op. cit.*, s. 22 oraz K. Askanas, *Sztuka Płocka*, s. 274.
- ⁴¹ „Notatki Płockie”, numery w Bibliografii W. Końskiego: 260, 249, 2512, 2741.
- ⁴² *Ibidem*.
- ⁴³ *Ibidem*.

TWO AND A HALF CENTURIES
OF THE ASKANAS FAMILY IN PŁOCK (PART III).
STEFAN KAZIMIERZ ASKANAS

NUMIZMATYKA NA ŁAMACH „NOTATEK PŁOCKICH”

Abstrakt

W artykule przedstawiono wszystkie opracowania dotyczące numizmatyki, jakie ukazały się w okresie 60 lat wydawania „Notatek Płockich”.

Słowa kluczowe: „Notatki Płockie”, numizmatyka, kolekcjonerzy, monety, bony, medale

Numizmatyka (poch. od numizmat¹, gr. nomisma² – moneta) jest nauką pomocniczą historii badającą, opisującą i systematyzującą monety oraz inne formy pieniądza, rozpoznającą przyczyny i warunki ich powstawania oraz użytkowania, a także przenoszone przez nie treści³. Jest wykorzystywana przy datowaniu zabytków archeologicznych, jak również w badaniu historii gospodarki, nauki, kultury oraz w innych naukach historycznych.

Historia numizmatyki rozpoczęła się we Włoszech w okresie renesansu. XIV-wieczny poeta włoski Petrarca zbierał – podobnie jak wielu z jego współczesnych – starożytne monety rzymskie i greckie. W XVIII w. nauka ta była wykładana na niektórych uniwersytetach, zaś w XIX w. rozbudowała własne metody badawcze i warsztaty naukowe⁴.

Pierwszym zagranicznym czasopiśmie numizmatycznym był „Historische Münzbelustigungen” z 1729 r., zaś polskim – powstałe w 1884 r. „Zapiski Numizmatyczne”. Od tego czasu na rynku wydawniczym zaczęły pojawiać się także inne periodyki zajmujące się tym zagadnieniem. Kwartalnik „Notatki Płockie”, publikujący artykuły z zakresu szeroko pojętej humanistyki, zamieszcza również takie, które dotyczą numizmatyki. W okresie 1956-2016 na jego łamach ukazało się kilkanaście tego typu opracowań. Można je podzielić na kilka kategorii: te związane z monetami, z papierami wartościowymi, z medalami oraz z kolekcjonerami numizmatów.

Najstarszy artykuł z zakresu numizmatyki, zatytułowany *Importy rzymskie na nizinie mazowiecko-podlaskiej* ukazał się w 1958 r. Autor Andrzej Niewęglowski omówił w nim znaleziska rzymskich monet, których dokonano w ramach prac archeologicznych prowadzonych na 113 stanowiskach niziny mazowiecko-podlaskiej. Odkryto wówczas skarb 6 000 monet rzymskich w Grodówku koło Sierpca oraz siedem skarbów liczących ponad 100 sztuk denarów. Autor na podstawie znalezisk sformułował tezy o rozmieszczeniu szlaków handlowych i kontaktach zewnętrznych Polski w okresie środkoworzymskim⁵.

Monetom poświęcony jest również artykuł *Znaleziska zabytkowych monet w Muzeum Mazowieckim, Janusza Kisielewskiego*⁶. Autor opisał w nim zespoły monet, które zostały przekazane przez Wojewódzkiego Konserwatora do Muzeum Mazowieckiego. Są to cenne znaleziska

numizmatyczne odkryte w Warce, Górze, k. Nowego Dworu i Jadowie. Każde z nich zawierało inne gatunki pieniądza kruszcowego, reprezentując emisje monetarne, jakie były użytkowane w czasie gdy chowano w ziemi poszczególne depozyty. Skarb z Warki ukryto w XIV w., znacznie późniejszy skarb z Góry zawierał monety z XVII i XVIII w., zaś znalezisko z Jodowa składało się z monet wcześniejszych o ponad 50 lat od najpóźniejszych emisji skarbu z Góry. Autor szczegółowo przeanalizował rodzaj materiału z jakiego zostały wykonane, pochodzenie monet oraz motywy na nich zamieszczone.

Pewnej odrębnej kategorii monet „mających po obu stronach wyobrażenie krzyża” i „silnie wywinięte brzegi”, zwanej denarami krzyżowymi poświęcony jest materiał w numerze 1 z 1995 r. „Notatek Płockich”⁷. Autor Janusz Pysiak przedstawił w nim teorie wybitnych numizmatyków na temat pochodzenia tychże monet, techniki ich wytwarzania oraz przykłady tzw. „krzyżówek”.

Numizmatyka zajmuje się także przedmiotami o podobnej formie i przeznaczeniu, co monety, a więc m.in. badaniem medali (falerystyka), którym poświęcona jest kolejna część artykułów. W 1974 r. miała miejsce ciekawa wystawa w Zamku Książąt Mazowieckich w Płocku. Zaprezentowano wówczas 200 eksponatów w aranżacji ukazującej dzieje medalierstwa polskiego na przestrzeni dziejów. Najbardziej interesujące obiekty zostały opisane w artykule Elżbiety Jędrysek-Migdalskiej⁸.

Obszerny artykuł pt. *Pierwsze płockie medale w latach 1903-1939* opracował Andrzej Ciesiulski⁹, którego zamiarem było przede wszystkim wypełnienie luki w historii płockich medali. Na początku omówił dzieje medalierstwa polskiego, wymienił jego twórców, by następnie przejść do historii pierwszych płockich reliefów i szerzej scharakteryzować ich poczet z pierwszej połowy XX w. Na zakończenie autor zaapelował o podniesienie poziomu artystycznego medali współcześnie wybijanych. Jego zdaniem, w związku z powszechnie ugruntowaną funkcją „nagrodową” medali, obniżył się ich poziom artystyczny.

Tradycja utrwalania na „małych krążkach” ważnych wydarzeń w dziejach miasta, a także postaci wybitnych płoczan ma długoletnią historię. Okres obejmujący lata 1980-1987 znalazł także swój wyraz w licznych pozycjach medalierskich, które opisał Jerzy Stefański¹⁰. Wykonane w tym

okresie medale powstawały głównie z inicjatywy zakładów przemysłowych, organizacji społecznych i politycznych, a także administracji miejskiej.

W artykule możemy poznać nazwiska twórców oraz inicjatorów poszczególnych artefaktów. Ze względu na dużą ilość medali, scharakteryzowane zostały najbardziej reprezentatywne obiekty dla omawianego okresu. Autor artykułu uważa, że medalierstwo obok innych nośników informacji jest „ścisłym rejestratorem” zachodzących zmian w Płocku i regionie.

Czasami artykuły, nie związane bezpośrednio z numizmatyką, zawierały również treści numizmatyczne. Przykładem może być informacja o medalu ufundowanym w 1902 r. przez Towarzystwo Rolnicze w Płocku, w artykule Andrzeja Papierowskiego¹¹ bądź wzmianka o papierach wartościowych, zwanych także obligami lub tzw. listami zastawnymi, sprzedawanymi przez Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Płocku, którego działalność opisali Andrzej Papierowski i Konrad Jerzy Papierowski¹².

Numizmatyka zajmuje się także badaniem pieniędzy papierowych i obiektów o podobnym przeznaczeniu, którym poświęconych jest kilka kolejnych artykułów. W związku z 40. rocznicą powstania Oddziału Narodowego Banku Polskiego w Płocku, Władysław Krysiak¹³ przedstawił jego historię oraz podsumował działalność. Jednym z wielu zadań Oddziału było również przyjmowanie na przechowanie papierów wartościowych.

Jerzy Koziczyński aktywnie udzielający się na polu numizmatyki¹⁴ przedstawił podłoże historyczne do emisji w Płocku zastępczych pieniędzy papierowych, zwanych potocznie

bonami. Szereg przyczyn wpłynęło na pojawienie się tego rodzaju pieniądza. Autor wyodrębnił trzy okresy emisyjne bonów. Niektóre z nich należą do niezwykle rzadkich i są prawdopodobnie pierwszymi banknotami w mieście. W artykule wymienieni są emitenci, którymi oprócz magistratu miasta, organizacji i komitetów, były też osoby prywatne.

Do grona najznakomitszych miłośników sztuki menniczej należy Józef Zieliński, powszechnie znany jako darczyńca bezcennego księgozbioru przekazanego w 1904 r. do Płocka. Oprócz książek zbior zawierał także inne wspaniałe pamiątki, a wśród nich cenne medale i monety, które obecnie znajdują się w zbiorach Muzeum Mazowieckiego. Postaci jednego z największych kolekcjonerów XX w. poświęcił swój artykuł Andrzej Ciesiulski¹⁵. Autor wyraził opinię, iż numizmatyczny przekaz Zielińskiego, składający się głównie z medali polskich i z Polską związanych, nie jest należycie doceniony. Dlatego też zaproponował, aby Józef Zieliński stał się patronem płockich numizmatyków.

Zwieńczenie artykułów dotyczących numizmatyki na łamach „Notatek Płockich” stanowi wypowiedź Prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego prof. Zbigniewa Kruszewskiego zamieszczona w numerze 2. kwartalnika z 2007 r. w związku z promocją monety „Płock” z serii „32 Historyczne Miasta w Polsce”¹⁶. Prof. Z. Kruszewski przedstawił historyczny rys miasta, wymienił najważniejsze wydarzenia i ludzi, którzy wpisali się w jego dzieje, podkreślając, iż uhonorowanie Płocka okolicznością monetą z wizerunkiem płockiej katedry jest w pełni uzasadnione.

Przypisy

- ¹ Praktyczny Słownik Współczesnej Polszczyzny, t. 24, pod red. H. Zgótkowej, Poznań 1999, s. 403.
- ² R. Kiersnowski, *Numizmatyka*, Wielka Encyklopedia PWN, t. 19, Warszawa 2003, s. 222.
- ³ Ibidem.
- ⁴ Tenże, *Numizmatyka*, Nowa Encyklopedia Powszechna PWN, t. 4, Warszawa 1998, s. 554.
- ⁵ A. Niewęglowski, *Importy rzymskie na nizinie mazowiecko-podlaskiej*, „Notatki Płockie” (dalej „NP.”) 1958, nr 8, s. 28-35.
- ⁶ J. Kisielewski, *Znaleziska zabytkowych monet w Muzeum Mazowieckim*, „NP.” 1970, nr 1, s. 28-30.
- ⁷ J. Pysiak, *Denary krzyżowe*, „NP.” 1995, nr 1, s. 3-4.
- ⁸ E. Jędrysek-Migdalska, *Ciekawa wystawa medali polskich w Muzeum Mazowieckim w Płocku*, „NP.” 1975, nr 1, s. 33-36.
- ⁹ A. Ciesiulski, *Pierwsze płockie medale w latach 1903-1939*,

- „NP.” 1986, nr 3, s. 11-17.
- ¹⁰ J. Stefański, *Medalierstwo płockie w latach 1980-1987*, „NP.” 1987, nr 4, s. 43-56.
- ¹¹ A. Papierowski, *Zarys działalności Towarzystwa Rolniczego w Płocku w latach 1901-1914*, „NP.” 2005, nr 1, s. 35-44.
- ¹² A. Papierowski, K.J. Papierowski, *Dyrekcja szczegółowa Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Płocku i jej oddziaływanie na region płocki*, „NP.” 2002, nr 1, s. 21-33.
- ¹³ W. Krysiak, *40-lecie Oddziału Narodowego Banku Polskiego w Płocku*, „NP.” 1984, nr 3, s. 47-51.
- ¹⁴ J. Koziczyński, *Zastępczy pieniądź papierowy /bony/ miasta Płocka*, „NP.” 1993, nr 1, s. 9-11.
- ¹⁵ A. Ciesiulski, *Józef Zieliński – patron płockich numizmatyków*, „NP.” 1990, nr 4, s. 41-44.
- ¹⁶ Z. Kruszewski, *Dlaczego Płock zasługuje na monetę ze swoim wizerunkiem?*, „NP.” 2007, nr 2, s. 49-51.

NUMISMATICS ON THE PAGES OF „PŁOCK NOTES”

Summary

The article presents all the studies on numismatics that appeared during fifty years of the publishing of „Płock Notes”.

DOSTĘPNOŚĆ SPOŁECZNA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ W GMINACH POWIATU PŁOCKIEGO W LATACH 2004-2014

Abstrakt

Właściwe wyposażenie gmin w obiekty i urządzenia infrastruktury stanowi podstawowy element w ich rozwoju oraz warunkuje poziom życia społeczności lokalnych. W artykule scharakteryzowano zmiany, jakie zaszły na przestrzeni 11 lat w odniesieniu do rozwoju infrastruktury technicznej w gminach powiatu płockiego. Analizę wielowskaźnikową wykonano dla lat 2004-2014 ze skokiem 5-letnim, tj. dla roku 2004, 2009, 2014 z wykorzystaniem danych statystycznych GUS, zawartych w BDL-u. Ocenę dostępności społeczno-przestrzennej oparto na miernikach ukazujących dany wskaźnik odniesiony do liczby zamieszkującej ludności. Przeprowadzona analiza pozwoliła ukazać różnice i podobieństwa pomiędzy jednostkami administracyjnymi wraz z dynamiką zmian na płaszczyźnie obsługi mieszkańców infrastrukturą techniczną, co stanowi podstawę zrównoważonego rozwoju.

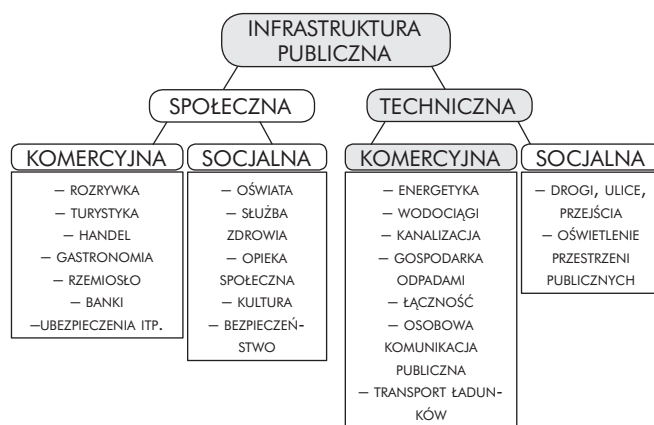
Słowa kluczowe: infrastruktura sanitarna, powiat płocki, gmina, zrównoważony rozwój

Wstęp

Zapewnienie odpowiedniego poziomu równowagi między dużym miastem a obszarami wiejskimi z procesami marginalizacji, wynikającymi z istniejących problemów infrastrukturalnych oraz zmian struktury społecznej i przestrzennej jest zadaniem bardzo trudnym. Takie wyzwanie czeka przed Obszarem Funkcjonalnym Aglomeracji Płockiej. W Zintegrowanej Strategii Rozwoju OFAP zauważono, że „niski poziom dostępności mieszkańców szczególnie obszarów wiejskich do dóbr i usług publicznych stanowi trwałą przeszkodę w absorpcji procesów rozwojowych. Niska jakość życia spowodowana utrudnionym dostępem do usług publicznych (w tym dot. infrastruktury wodno-kanalizacyjnej czy gospodarki odpadami) lub ich niewystarczająca jakość jest głównym powodem zachodzących procesów depopulacyjnych na obszarach wiejskich, powstawaniem problemów społecznych na dużą skalę (bezrobocie) oraz marginalizacją gospodarczą i społeczną”¹.

Powyższe problemy stały się inspiracją do podjęcia analizy czasowej zmian jakie zachodzą w gminach będących bezpośrednio w oddziaływaniu Płocka pod kątem dostępności do infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej. Dodatkowym argumentem są prognozy demograficzne, które przewidują wzrost ludności z 111 tys. w 2015 r. do ponad 114 tys. w 2030 r. (dane z Banku Danych Lokalnych).

Rys. 1. Kryteria podziału infrastruktury społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przypisu 2

Infrastruktura techniczna a poziom życia mieszkańców

Infrastruktura techniczna stanowi jeden z podstawowych elementów składających się na system obiektów i instytucji zapewniających godziwe warunki życia w środowisku zamieszkania². Jednocześnie jej rozwój jest jedną z endogenicznych funkcji gminy, a więc głównym jej zadaniem, z którego powinna wywodzić się jak najlepiej.

Sam poziom infrastruktury technicznej, szczególnie w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, przyjmowany jest jako bardzo ważny czynnik aktywizacji

obszarów wiejskich pod kątem wielofunkcyjnego rozwoju. W literaturze przedmiotu, jak i ekspertyzach, analizach itp. uznano, że wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną jest warunkiem koniecznym do osiągnięcia sukcesu gospodarczego. „Rozbudowa podstawowych elementów sieci infrastruktury w ostatniej dekadzie powoduje stopniowe wyrównywanie różnic przestrzennych w tym zakresie. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna z nowoczesnym systemem oczyszczania ścieków jest już standardem”³.

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju w wymiarze lokalnym umożliwiają określenie stopnia tego rozwoju w gminie. Wskaźniki te najczęściej oparte są na zapewnieniu prawidłowego rozwoju w trzech wymiarach (ładach): środowiskowym z elementami ładu przestrzennego, gospodarczym i społecznym z elementami ładu instytucjonalno-politycznego.

Wskaźniki dotyczące infrastruktury technicznej znajdują się najczęściej w dwóch grupach:

- w wymiarze środowiskowym z elementami przestrzennymi, w dziedzinie jakości wód, w postaci: ludności korzystającej z sieci wodociągowej do ludności zamieszkałej ogółem i ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej do ludności zamieszkałej ogółem;
- w wymiarze gospodarczym, w dziedzinie infrastruktura, w postaci długości czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej na 1 km² i długości czynnej sieci kanalizacyjnej rozdzielczej na 1 km²⁴.

Powiat płocki jako obiekt badań

Do analizy wytypowano gminy powiatu płockiego. Jest to 15 jednostek administracyjnych: 3 gminy miejsko-wiejskie: Drobin, Gąbin, Wyszogród, 12 gmin

Rys. 2. Powiat płocki

Źródło: <http://www.pojezierzegostyninskie.pl>

wiejskich: Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Łąck, Mała Wieś, Nowy Duninów, Radzanowo, Słubice, Słupno, Stara Biała, Staroźreby. W gminach tych na stan 31 grudnia 2015 r. zamieszkiwało ponad 111 tys. osób (Drobin 8157 osób z czego w mieście 2945, a na wsi 5212, Bielsk 9113 osób, Bodzanów 8319 osób, Brudzeń Duży 8216 osób, Bulkowo 5756 osób, Gąbin 11096 osób z czego w mieście 4146, a na wsi 6950, Łąck 5365 osób, Mała Wieś 6177 osób, Nowy Duninów 3964 osób, Radzanowo 8324 osób, Słubice 4542 osób, Słupno 7259 osób, Stara Biała 11611 osób, Staroźreby 7432 osób, Wyszogród 5707 osób z czego w mieście 2697, a na wsi 3010) (dane z BDL).

Powiat płocki, o powierzchni 1797 km², położony jest w zachodniej części województwa mazowieckiego. Oczywiście zmiany wynikające z reform administracyjnych powodowały, że powiat płocki jako forma podziału kraju funkcjonował okresowo. Wcześniej jako część województwa warszawskiego, a obecnie jako fragment województwa mazowieckiego. Obecne granice zostały określone w 1999 roku w ramach ostatniej reformy administracyjnej.

Sam Płock, jak i powiat płocki jest i był obszarem badań naukowych, pod szerokim kątem, głównie społecznym^{5,6}, ale również przestrzennym^{7,8}, czy ochrony środowiska⁹.

Cel, zakres i metoda badań

Celem analizy było ukazanie zmian, jakie nastąpiły na przestrzeni 11 lat w dostępie mieszkańców powiatu płockiego do infrastruktury technicznej.

Z punktu widzenia naukowego oparto się o podstawy analizy wielowskaźnikowej, która obecnie odgrywa specyficzną rolę w systemie informacji gospodarczej i przestrzennej, stanowiąc powszechnie wykorzystywane narzędzie¹⁰. Ocena gmin według wskaźników zrównoważonego rozwoju nie jest zagadnieniem nowym. W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele publikacji pod kątem metodycznym, jak i badawczym^{11,12}.

W trakcie analizy oraz interpretowania wyników problemu badawczego postępowano zgodnie z poniższymi etapami:

- filtrowanie danych zgromadzonych w Banku Danych Lokalnych (BDL-u), a opartej o cechy zawarte w kategorii gospodarka mieszkaniowa i komunalna, grupie urzędzenia sieciowe;
- agregacji danych dla poszczególnych podzbiorów;
- analizie danych w ujęciu dynamicznym (ze skokiem 5-letnim) ukazując trend korzystnych lub niekorzystnych zmian.

Wybór zmiennych diagnostycznych był podyktowany ich uniwersalnością, mierzalnością, dostępnością, jakością danych. Dane te powinny również

dawać możliwość porównania i obiektywnej interpretacji. Punktem wyjścia było określenie zbioru właściwych cech diagnostycznych i reprezentujących je mierników, poprawnych z punktu widzenia teoretycznego i możliwych do zastosowania w zamierzonym postępowaniu badawczym¹³.

Przyjęto, że cechami branymi pod uwagę będą zawarte w Banku Danych Lokalnych (BDL): długość sieci kanalizacyjnej, długość sieci wodociągowej, liczba ludności korzystająca z sieci kanalizacyjnej, liczba ludności korzystająca z sieci wodociągowej, ogólna liczba ludności, powierzchnia gminy.

Z wykorzystaniem powyższych cech przetworzono je we wskaźniki zrównoważonego rozwoju w ujęciu jak najbardziej prospołecznym, w postaci następujących mierników porównawczych:

- dostępności względnej sieci wodociągowej/kanalizacyjnej w czasie, wyrażonej wskaźnikiem gęstości powierzchniowej:

$$w_{gw(k)t} = (d_{sw(k)} / L_{mg}) * G_1$$

gdzie:

$w_{gw(k)t}$ – wskaźnik gęstości powierzchniowej sieci wodociągowej/kanalizacyjnej w roku statystycznym [km/km²];

$d_{sw(k)}$ – długość sieci wodociągowej/kanalizacyjnej [km];

L_{mg} – całkowita liczba zamieszkującej ludności gminy na 31 grudnia roku statystycznego [osoby];

G_1 – gęstość zaludnienia [os/km²];

- dostępności bezwzględnej sieci wodociągowej/kanalizacyjnej w czasie, wyrażona wskaźnikiem obsługi ludności:

$$w_{dsw(k)t} = I_{mow(k)} / L_{mg}$$

gdzie:

$w_{dsw(k)t}$ – wskaźnik dostępności sieci wodociągowej/kanalizacyjnej w roku statystycznym [-];

$I_{mow(k)}$ – liczba mieszkańców korzystająca z sieci wodociągowej/kanalizacyjną [osoby];

L_{mg} – całkowita liczba zamieszkującej ludności gminy na 31 grudnia roku statystycznego [osoby];

- sprawdzeniu trendu zmian w celu sformułowania mocnych i słabych stron pod kątem rozwoju infrastruktury technicznej.

Liczba kilometrów sieci przypadająca na mieszkańca przy uwzględnieniu gęstości zaludnienia pokazuje potencjalnie ilość inwestycji infrastrukturalnych. Jednak nie zawsze długość sieci przekłada się na bezpośrednią obsługę ludności czyli podłączenia budynków do tych sieci. Dodatkowo ilość mieszkańców korzystająca z sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej może wskazywać na stopień dbałości ludności i władz lokalnych o środowisko naturalne.

Opracowanie danych liczbowych w ujęciu przestrzennym wykonano z wykorzystaniem danych z BDL-u oraz oprogramowania ArcGis.

Tabela 1. Zmiany długości i dostępności infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej w gminach powiatu plockiego

Gmina	P _{cg}	Rok	L _{mg} [os]	Trend	d _{skt} [km]	W _{gkt} [km/km ²]	Trend	I _{mowt} [os.]	W _{dskt} [-]	Trend	d _{swt} [km]	W _{gwkt} [km/km ²]	Trend	I _{mowt} [os.]	W _{dswt} [-]	Trend
Bielsk	125,17	2004	8920	58	11,2	0,089	0,014	1973	0,221	0,02	174,1	1,391	0,248	6340	0,711	0,025
		2009	8978		13	0,104		2165	0,241		205,2	1,639		6607	0,736	
		2014	9143	165	13,9	0,111	0,007	2336	0,255	0,014	206,5	1,65	0,01	6854	0,75	0,014
Bodzanów	136,35	2004	8394	-100	2,8	0,021	0,04	318	0,038	0,073	179,4	1,316	0,145	6500	0,774	0,035
		2009	8294		8,2	0,06		918	0,111		199,2	1,461		6711	0,809	
		2014	8361	67	19,4	0,142	0,082	1666	0,199	0,089	200,3	1,469	0,008	6827	0,817	0,007
Brudzeń Duży	159,84	2004	7868	81	9,3	0,058	0,006	1145	0,146	0,012	243,1	1,521	0,041	5870	0,746	0,011
		2009	7949		10,2	0,064		1250	0,157		249,6	1,562		6014	0,757	
		2014	8237	288	21,9	0,137	0,073	1895	0,23	0,073	250,5	1,567	0,006	7180	0,872	0,115
Bulkowo	116,93	2004	5983	-196	6,4	0,055	0,01	819	0,137	0,005	159,9	1,367	0,037	5526	0,924	0,003
		2009	5787		7,6	0,065		823	0,142		164,2	1,404		5360	0,926	
		2014	5779	-8	10,3	0,088	0,023	867	0,15	0,008	169,8	1,452	0,048	5378	0,931	0,004

Tabela 1. Zmiany długości i dostępności infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej w gminach powiatu płockiego (cd.)

Drobin	143,50	2004	8614	-263	8,7	0,061	0,022	1558	0,181	0,032	182,1	1,269	0,093	7003	0,813	0,005
		2009	8351		11,9	0,083		1778	0,213		195,5	1,362		6827	0,818	
		2014	8219	-132	12,6	0,088	0,005	2614	0,318	0,105	199,6	1,391	0,029	7070	0,860	0,043
Gąbin	146,21	2004	10810	-35	10	0,068	0,032	2197	0,203	0,014	147,6	1,010	0,26	7218	0,668	0,051
		2009	10775		14,7	0,101		2340	0,217		185,6	1,269		7741	0,718	
		2014	11141	366	19,6	0,134	0,034	2587	0,232	0,015	210,6	1,440	0,171	9659	0,867	0,149
Łąck	93,99	2004	4877	173	13,2	0,140	0,005	1427	0,293	0,016	86,6	0,921	0,098	4263	0,874	0,045
		2009	5050		13,7	0,146		1558	0,309		95,8	1,019		4639	0,919	
		2014	5359	309	30	0,319	0,173	1933	0,361	0,052	100	1,064	0,045	4956	0,925	0,006
Mała Wieś	108,78	2004	6397	-216	9,3	0,085	-0,012	1126	0,176	0,004	135,4	1,245	0,253	4664	0,729	0,028
		2009	6181		8	0,074		1110	0,18		162,9	1,498		4680	0,757	
		2014	6211	30	8	0,074	0	1171	0,189	0,009	163	1,498	0,001	4755	0,766	0,008
Nowy Dulinów	146,23	2004	3899	-14	4,6	0,031	0,161	311	0,08	0,154	72,9	0,499	0,109	2942	0,755	0,06
		2009	3885		28,2	0,193		909	0,234		88,8	0,607		3163	0,814	
		2014	3981	96	41,4	0,283	0,09	1680	0,422	0,188	93,5	0,639	0,032	3641	0,915	0,1
Radzanowo	104,45	2004	7168	513	2,9	0,028	0,008	487	0,068	0,023	145,2	1,39	0,352	5414	0,755	0,093
		2009	7681		3,7	0,035		701	0,091		182	1,742		6516	0,848	
		2014	8275	594	11,4	0,109	0,074	999	0,121	0,029	191	1,829	0,086	7710	0,932	0,083
Słubice	95,82	2004	4617	-91	6,8	0,071	0	647	0,14	0	117,5	1,226	0,192	3647	0,79	0,012
		2009	4526		6,8	0,071		635	0,14		135,9	1,418		3629	0,802	
		2014	4582	56	12,4	0,129	0,058	773	0,169	0,028	137,5	1,435	0,017	3957	0,864	0,062
Słupno	74,93	2004	4991	1149	34,6	0,462	0,157	1066	0,214	0,259	107,3	1,432	0,448	4181	0,838	0,061
		2009	6140		46,4	0,619		2899	0,472		140,9	1,880		5520	0,899	
		2014	7145	1005	98,2	1,311	0,691	3607	0,505	0,033	161	2,149	0,268	6547	0,916	0,017
Stara Biała	111,12	2004	9706	852	37,4	0,337	0,14	2728	0,281	0,099	174	1,566	0,053	7354	0,758	0,051
		2009	10558		53	0,477		4009	0,380		179,9	1,619		8535	0,808	
		2014	11461	903	63,1	0,568	0,091	6443	0,562	0,182	189,3	1,704	0,085	11109	0,969	0,161
Staroźreby	137,66	2004	7563	-158	13,7	0,1	0,009	1464	0,194	0,023	180,5	1,311	0,084	5998	0,793	0,017
		2009	7405		14,9	0,108		1604	0,217		192	1,395		6001	0,81	
		2014	7500	95	30,9	0,224	0,116	2158	0,288	0,071	192,1	1,395	0,001	7221	0,963	0,152
Wyszogród	95,65	2004	6048	-137	9,3	0,097	0,015	2019	0,334	0,005	97,5	1,019	0,438	4272	0,706	0,097
		2009	5911		10,7	0,112		2001	0,339		139,4	1,457		4749	0,803	
		2014	5755	-156	11	0,115	0,003	2706	0,470	0,132	140,6	1,470	0,013	5311	0,923	0,119

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

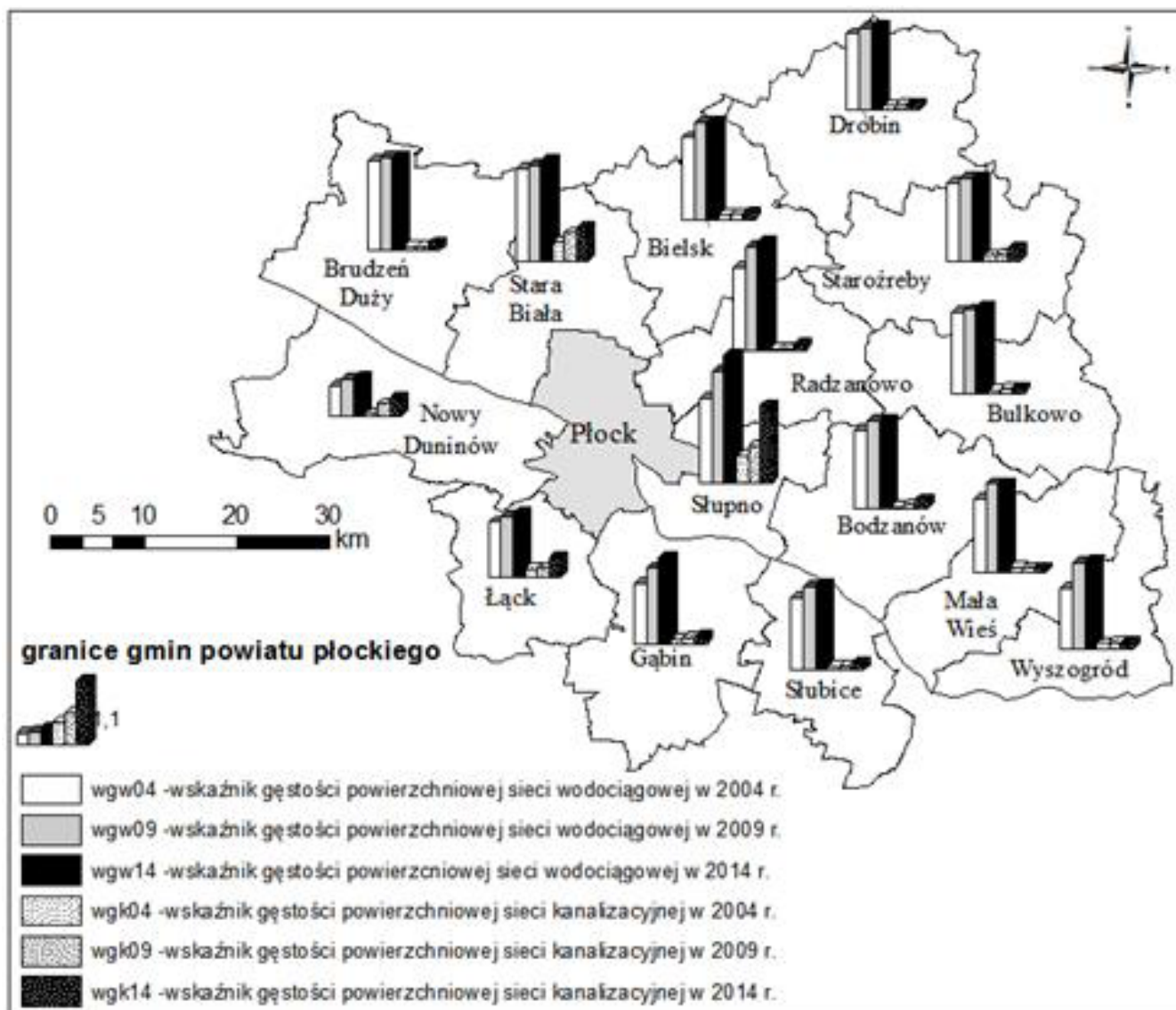
Analiza porównawcza gmin powiatu plockiego

Analizując uzyskane wyniki można stwierdzić, że pod względem realizacji inwestycji sieci kanalizacyjnej jest ona dość niewielka. W ujęciu długości kanalizacji odniesionej do gęstości zaludnienia, a tym samym do powierzchni gminy w większości gmin nie przekracza ona 150 m na 1 km² (Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Drobin, Gąbin, Mała Wieś, Radzanowo, Słubice, Wyszogród). Dodatkowo należy podkreślić, że w gminach miejsko-wiejskich powiatu plockiego praktycznie sieć kanalizacyjna w granicach obszarów wiejskich nie występuje. Największa długość sieci kanalizacyjnej, również w ujęciu gęstości powierzchniowej występuje w Słupnie, Starej Białej, Łącku, Nowym Duninowie i Staroźrebach. Zdecydowanie gminą, w której nastąpił największy progres

tego rodzaju inwestycji jest Słupno i Łąck w latach 2009-2014, a w latach 2004-2009 Nowy Duninów i Stara Biała. Ma to jednoznaczne przełożenie w dostępności bezpośredniej mieszkańców do kanalizacji. W gminach, w których sieć ta jest krótka, procent ludności przez nią obsługiwanej nie przekracza 30%. Taka sytuacja występuje w gminach: Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Gąbin, Mała Wieś, Radzanowo, Słubice, Staroźreby. Dodatkowo należy podkreślić stagnację tej sytuacji w ostatnich 10 latach tzn. poprawę sytuacji nie więcej niż o 5%, co ma miejsce w gminach: Bielsk, Bulkowo, Gąbin, Mała Wieś, Słubice.

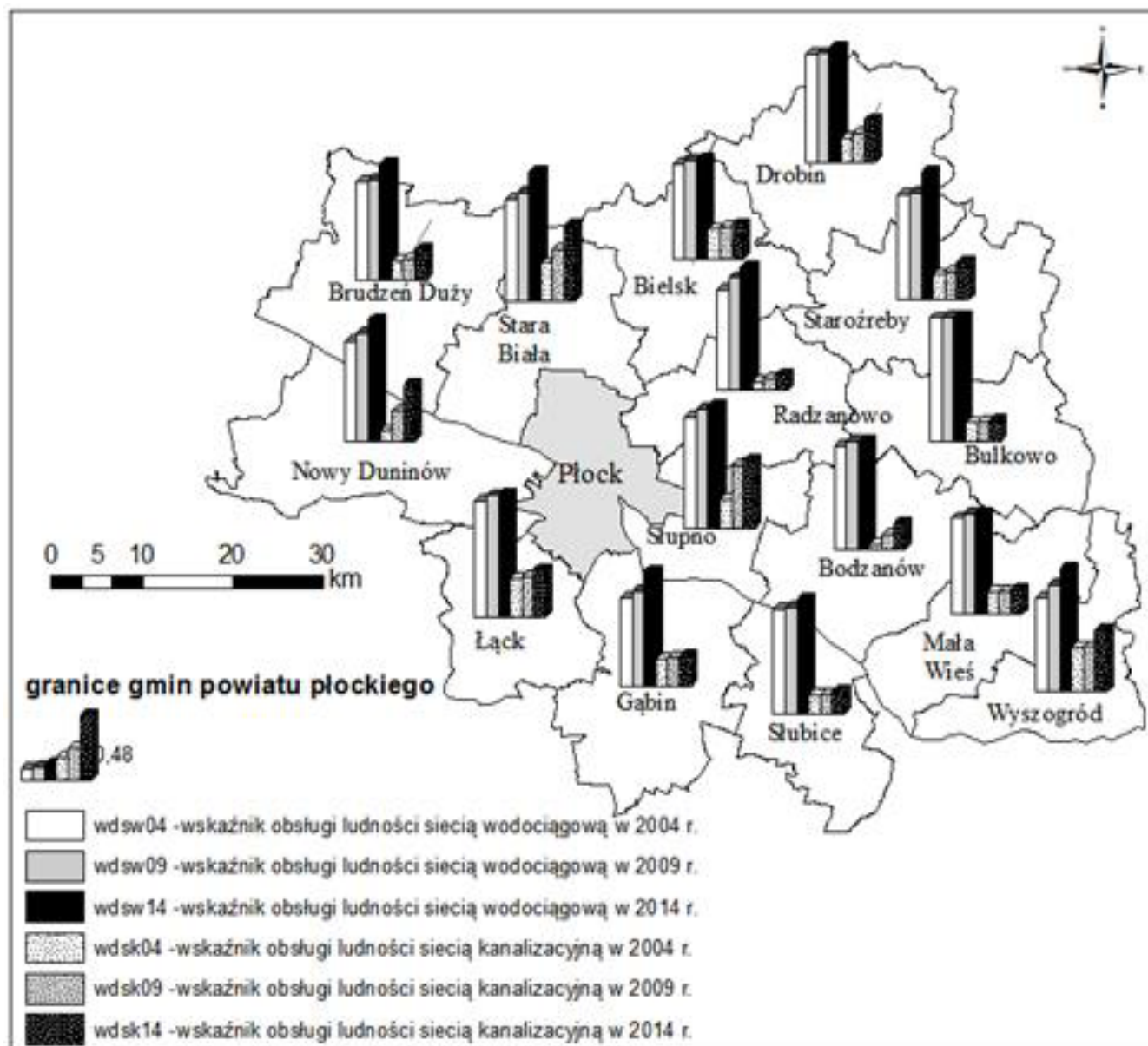
Diametralnie inaczej wygląda sytuacja z wodociągami. W większości gmin powiatu plockiego gęstość powierzchniowa sieci wodociągowej jest w granicach 1-1,5 km na kilometr kwadratowy. Najdłuższa sieć

Rys. 3. Zmiany dostępności względnej infrastruktury sanitarnej w gminach powiatu plockiego w latach 2004, 2009, 2014

Źródło: Opracowanie własne

Rys. 4. Zmiany dostępności bezwzględnej infrastruktury sanitarnej w gminach powiatu plockiego w latach 2004, 2009, 2014

Źródło: opracowanie własne

wodociągowa występuje w gminie Sępólno i Radzanów, a najkrótsza w Nowym Duninowie. Zdecydowanie bardziej dynamiczny rozwój sieci wodociągowej następował w latach 2004-2009. Od 2009 roku do 2014 realizacja tego typu inwestycji spadła i wynosiła od 0 do 5%. Największy rozwój cały czas występuje w gminie Sępólno. Obsługa ludności wodą z wodociągu jest obecnie na wysokim poziomie. W 8 gminach (Bulkowo, Łąck, Nowy Duninów, Radzanów, Sępólno, Stara Biała, Stara Biała, Wyszogród) powyżej 90% mieszkańców korzysta z wodociągu, w 5 przypadkach (Gąbin, Drobin, Brudzeń Duży, Bodzanów, Ślubice) jest to ponad 80%, a jedynie w dwóch gminach (Bielsk, Mała Wieś) między 70 a 80%. Największa poprawa pod względem dostępności bezpośredniej

wodociągu nastąpiła w gminie Gąbin (+20%), Stara Biała (+21,2%) i Wyszogród (+21,6%). Najmniejsza dynamika rozwoju wodociągu w latach 2004-2014 nastąpiła w gminach Bulkowo (+0,7%), Mała Wieś (+3,6%), Bielsk (+3,9), Bodzanów (+4,2%), Drobin (+4,8%). Ze względu jednak na dość znaczący wskaźnik dostępności bezpośredniej trend zmian pod kątem realizacji inwestycji wodociągowych ma mniejsze znaczenie.

Wnioski

Opierając się na typologii gmin¹⁴ pod kątem bezpośredniej dostępności do infrastruktury sanitarnej oraz poziomie życia mieszkańców wsi¹⁵ należy

stwierdzić, że gminy powiatu płockiego są zróżnicowane. W przypadku dostępności sieci przyjęto podział zakładając, że z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju najlepiej, jeśli 100% ludności ma dostęp do wodociągu i kanalizacji. Założono następujące przedziały dostępności:

- 0-20% – gminy o złej dostępności do sieci sanitarnej – typ 1;
- 20-40% – gminy o niezadawalającej dostępności do sieci sanitarnej – typ 2;
- 40-60% – gminy o średniej dostępności do sieci sanitarnej – typ 3;
- 60-80% – gminy o dobrej dostępności do sieci sanitarnej – typ 4;
- 80-100% – gminy o bardzo dobrej dostępności do sieci sanitarnej – typ 5.

Pod względem gęstości powierzchniowej sieci sanitarnej również wyróżniono 5 typów gmin o:

- zdecydowanie za krótkiej sieci sanitarnej (0-0,49 km na km²) – typ 1;
- niezadawalającej długości sieci sanitarnej (0,50-0,99 km na km²) – typ 2;
- średniej długości sieci sanitarnej (1,0-1,49 km na km²) – typ 3;
- zadawalającej długości sieci sanitarnej (1,50-2,00 km na km²) – typ 4;
- bardzo długiej sieci sanitarnej (≥2,0 km na km²) – typ 5.

Pod względem możliwości korzystania mieszkańców z sieci kanalizacyjnej wynikających ze wskaźnika

dostępności bezpośredniej w gminach powiatu płockiego, na przestrzeni 11 lat, należy uznać za słabą (przewaga typu I i II -89,9%) i jeszcze słabszą pod kątem dostępności pośredniej (przewaga typu I – 93,3%). Sytuacja dostępności pośredniej sieci wodociągowej jest na poziomie średniej (przewaga typu III – 75,6%), przy jednoczesnej bardzo dobrej sytuacji uwzględniając dostępność bezpośrednią (typu IV i V – 100%). Jednocześnie należy podkreślić cały czas poprawiającą się sytuację pod tym względem.

Podsumowanie

W analizowanych gminach niezmiernie ważny jest wpływ miasta Płocka. Wydaje się, że tylko w niektórych przypadkach stymuluje on również rozwój gminy. Wykonana analiza powinna prowadzić do wnikliwej diagnozy powodu zmian demograficznych, za którą postępuje również rozwój zabudowy i konieczność realizacji infrastruktury. U podstaw zrównoważonego rozwoju leży bowiem zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców ale z uwzględnieniem przyszłych pokoleń, o ile one w danych gminach będą chciały zamieszkać. Powiązanie uwarunkowań społecznych z rozwojem inwestycyjnym, ochroną przyrody i środowiska można osiągnąć poprzez rozsądną realizację infrastruktury sanitarnej, która z jednej strony podnosi poziom życia na terenach wiejskich, a z drugiej pomaga zabezpieczyć środowisko glebowe i wodne przed zanieczyszczeniami.

Tabela 2. Rozkład typów gmin pod kątem wskaźnika dostępności bezpośredniej sieci sanitarnej w latach 2004, 2009 i 2014

Typ	Gmina															Suma	Udział procentowy
	Bielsk	Bozdzanów	Budzeń Duży	Bulkowo	Drobin	Gąbin	Łąck	Mała Wieś	Nowy Duninów	Radzanowo	Słubice	Słupno	Stara Biata	Staroźreby	Wyszogród		
Sieć kanalizacyjna																	
I	-	3	2	3	1	-	-	3	1	3	3	-	-	1	-	20	44,45
II	3	-	1	-	2	3	3	-	1	-	-	1	2	2	2	20	44,45
III	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	1	-	1	5	11,1
IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Sieć wodociągowa																	
I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
III	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
IV	3	1	2	-	-	2	-	3	1	1	1	-	1	1	1	17	37,8
V	-	2	1	3	3	1	3	-	2	2	2	3	2	2	2	28	62,2

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Rozkład typów gmin pod kątem wskaźnika dostępności pośredniej sieci sanitarnej w latach 2004, 2009 i 2014

Typ	Gmina															Suma	Udział procentowy
	Bielsk	Bozdzanów	Budzeń Duży	Bulkowo	Drobin	Gąbin	Łąck	Mata Wień	Nowy Duninów	Radzanowo	Słubice	Słupno	Stara Biała	Staroźreby	Wyszogród		
Sieć kanalizacyjna																	
I	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3	3	42	93,3
II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2	4,5
III	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2,2
IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Sieć wodociągowa																	
I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
II	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	4,4
III	1	3	-	3	3	3	2	3	2	1	3	1	3	3	3	34	75,6
IV	2	-	3	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	8	17,8
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2,2

Źródło: Opracowanie własne

Należy podkreślić, że ogólnie w gminach powiatu płockiego czynniki zrównoważonego rozwoju pod kątem obsługi infrastrukturą wodociągową są na

poziomie bardzo dobrym, obsługi infrastrukturą kanalizacyjną na poziomie słabym, wymagającym cały czas poprawy.

Przypisy

- Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Płockiej, Ecorys Polska Sp. z o.o Warszawa, marzec 2015.
- J.M. Chmielewski, *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001.
- J. Bański, K. Czapiewski, *Identyfikacja i ocena czynników sukcesu społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, listopad 2008, s. 39.
- M.Adamowicz, A.Smarzewska, *Model oraz mierniki trwałego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w ujęciu lokalnym*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie – Polityki Europejskie, Finanse i Marketing, nr 1(50), Warszawa 2009, s. 251-269.
- I.Nowak, *Płock i powiat płocki: przeszłość i lata ostatnie*, „Notatki Płockie” 1968, nr 13/4-48, 18-27.
- A.Krzętowska, *Sytuacja demograficzna w Płocku i powiecie płockim*, „Notatki Płockie” 2014, nr 59/2 (239), s. 40-44.
- M.Trzeciecki, *Przestrzeń publiczna średniowiecznego Płocka jako przedmiot badań archeologa [w:] Ulica, plac i cmentarz w publicznej przestrzeni średniowiecznego i wczesnonowoczesnego miasta Europy Środkowej*, J. Piekalski (red.), *Wratistavia Antiqua* 13, Wrocław 2011, s. 63.
- G. Dziwota, *Percepcja przestrzeni miejskiej Płocka*, „Notatki Płockie” 2003, nr 1/194, s. 27-36.
- K.Podawca, *Płock – miasto czyste czy zanieczyszczone. Ocena jakości powietrza w latach 2004-2013*, „Notatki Płockie” 2014, nr 4 (241), s. 31-45.
- T. Borys (red.), *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa-Białystok 2005
- A.P.Wiatrak, *Rozwój zrównoważony w strategii rozwoju gminy rolniczej*, Wydawnictwo PAN, Tom XL, Kraków 2003.
- T.Borys, *Regionalne wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Filozoficzne i społeczne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju*, (red.) A. Pawłowski, Polska Akademia Nauk, Monografie 2003, nr 16, Lublin.
- I.Kiniorska, 2007: *Warunki życia na obszarach wiejskich województwa świętokrzyskiego*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, Nr 1/2007, PAN, Oddział w Krakowie, str. 113-123.
- K. Podawca, *Analiza zróżnicowania obsługi infrastrukturą sanitarną gmin położonych w oddziaływaniu parków narodowych*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, nr III/1, PAN, Oddział w Krakowie, Kraków 2014, s. 985-999.
- F.Kapusta, *Poziom infrastruktury technicznej i społecznej jako indikator i stymulator rozwoju regionalnego*, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, Uniwersytet Rzeszowski, 2012, nr 29/2012, s. 315-325.

AVAILABILITY SOCIAL OF INFRASTRUCTURE TECHNICAL IN THE RURAL DISTRICT OF PŁOCK BETWEEN 2004 AND 2014

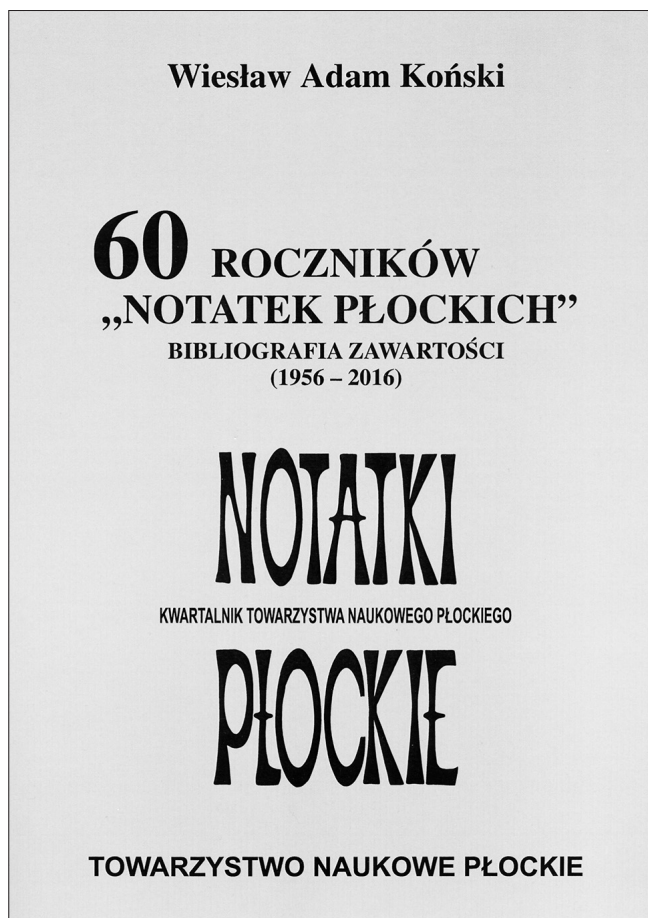
Summary

Proper equipment of communes with technical infrastructure is a basic element of their development and also determines the welfare of local communities. The paper present the characterization the changes that have taken place over 11 years in the development of technical infrastructure in the rural district of Plock. Multi-indicator characteristics was performed for time interval equal to 11 years (from 2004 to 2014), with 5 year step, i.e: 2004, 2009, 2014. Information was based on statistical data of Central Statistical Office, available in Local Data Bank (LDB). The assessment of socio-spatial availability has been based on the measures showing the given indicator in relation to the population number. The analysis allowed to show the similarities and differences between the administrative units with the dynamics of changes at the level of citizen service technical infrastructure which is the basis of sustainable development.

RECENZJA

Wiesław Adam Koński, *Bibliografia zawartości kwartalnika „Notatki Płockie” za lata 1956-2016*, wyd. Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2016, ss. 195.

W marcu 1955 r. w siedzibie Towarzystwa Naukowego w Płocku powołano Komisję Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka. Jej celem było określenie czasu powstania i udokumentowanie tysiącletnich dziejów miasta. Na przewodniczącego Komisji wybrano znanego płockiego adwokata Kazimierza Askansa. Oprócz badań działaczom Komisji Badań towarzyszyła idea stworzenia regionalnego ruchu naukowego, dlatego od samego początku zorganizowano biuro, którego zadaniem było m.in. dokumentowanie badań i formułowanie komunikatów informujących o ich wynikach. W pierwszym komunikacie poinformowano mieszkańców Płocka o powstaniu Komisji, jej celach, problematyce badań miasta i regionu płockiego. Znalazła się również zapowiedź wydawania publikacji periodycznej, informującej o postępach prac badawczych¹. W związku z prowadzonymi pracami badawczymi wpłynęło dużo artykułów, dlatego Zarząd Komisji postanowił wydać biuletyn. Pierwszy numer pisma pod tytułem „Notatki Płockie” ukazał się 22 lipca 1956 r., a pomysłodawcą tytułu był K. Askans². W tekście wstępnym Komitet Redakcyjny odwołał się do rocznicy Manifestu Lipcowego i przedstawił cele czasopisma. Podstawowym zadaniem biuletynu było informowanie lokalnej społeczności o pracach Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka w celu pogłębienia zainteresowania płocczan dziejami miasta, ale i badaczy z dużych ośrodków naukowych. Z biegiem lat wokół kwartalnika zaczął się tworzyć się krąg autorów i odbiorców pochodzących z różnych środowisk i wyrażających odmienne poglądy. Dzięki prowadzeniu badań nad regionem płockim i upowszechnianiu wyników tychże badań „Notatki Płockie” jako dzieło redaktorów, autorów i wydawców przyczyniły się do odegrania istotnej i znaczącej roli kulturotwórczej w lokalnej społeczności. Imponującym dorobkiem czasopisma, które w 2016 r. obchodziło 60-lecie istnienia, jest ogromny materiał, na który składają się: artykuły, recenzje, sprawozdania, a także biografie, komunikaty, nekrologii, notatki kronikarskie oraz materiały ilustrowane, który jest regularnie przekazywany kolejnym pokoleniom społeczności regionu płockiego. Niezaprzeczalna jest rola czasopisma w pobudzeniu przedstawicieli lokalnej elity intelektualnej do aktywności badawczej i poznawczej. W latach 1956-1960 „Notatki Płockie” były biuletynem Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka, a od 1960 roku stał się organem Towarzystwa Naukowego Płockiego. Pismem w latach 1956-1968 kierował

Kazimierz Askans, a od 1968 roku do 1980 roku Franciszek Dorobek. Po jego śmierci, od numeru 3 z 1980 roku do dzisiaj, więc ponad 36 lat redaktorem naczelnym jest doc. dr Wiesław Adam Koński.

Obecna, bardzo obszerna, ciekawa i niezmiernie pożyteczna *Bibliografia* autorstwa dr. Wiesława Końskiego została wydana w pięknej, starannej opracowanej szacie graficznej, w twardej oprawie. W przedmowie Autor prezentuje historię wydawniczą „Notatek Płockich” oraz układ i zawartość opracowania.

Bibliografia ma bardzo przejrzysty układ działowy. W 16 głównych następujących działach ujęto całość problematyki występującej na łamach kwartalnika: I. Zagadnienia ogólne; II. Środowisko geograficzne; III. Ludność; IV. Historia; V. Etnografia; VI. Zagadnienia gospodarcze; VII. Zagadnienia społeczne i polityczne; VIII. Zagadnienia prawno-administracyjne; IX. Wojsko; X. Ochrona zdrowia. Lecznictwo; XI. Nauka. Oświata. Kultura; XII. Językoznawstwo; XIII. Nauka o literaturze. Literatura piękna; XIV. Sztuka; XV. Zagadnienia wyznaniowe; XVI. Książka. Czytelnictwo. Biblioteki. Mass media. Najobszerniejszym

działem jest pierwszy poświęcony ogólnym zagadnieniom, gdzie materiał podzielono w siedem podrozdziałów tematycznych. Znajdziemy tutaj takie tematy jak: Bibliografie, Prace ogólne dotyczące całego regionu, Poszczególne miejscowości, Pamiętniki, Wspomnienia, Biografie zbiorowe, Biografie indywidualne. Dział ten zawiera się w przedziale od strony 7 do 44 strony *Bibliografii*. Najskromniej z kolei prezentuje się dział V poświęcony etnografii. Zajmuje on tylko jedną stronę 88, i jest podzielony na dwa podrozdziały.

W wyodrębnionych działach zastosował Autor układ alfabetyczny według haseł autorskich; w uzasadnionych wypadkach tytułowych. W obrębie poszczególnych działów wprowadzone zostały poddziały, rozbudowane w zależności od ilości materiału i pozycje zamieszczone w bibliografii opatrzone kolejnymi numerami (1-3087). Należy podkreślić, że ważnym uzupełnieniem *Bibliografii* jest wykaz ponad 1000 autorów publikacji, autorów recenzowanych wydawnictw zwartych i artykułów osób, których (przemówienia) cytowano. W omawianej pozycji mamy też setki pozycji nienumerowanych.

Uzupełnieniem *Bibliografii*, co ma ogromny wpływ na skuteczność i szybkość ewentualnych poszukiwań badawczych, jest zamieszczony na jej końcu indeks autorów wszelkich opracowań zamieszczonych w „Notatkach Płockich” uszeregowanych w kolejności alfabetycznej. Obok każdego nazwiska znajduje się numer wskazujący, w którym miejscu *Bibliografii* należy danego autora poszukiwać. Analizując, niejako przy okazji te nazwiska znajdujemy tutaj prawdziwych wielkie osobowości polskiej nauki i kultury. Należy wspomnieć m.in. o najwybitniejszych: profesorze Gerardzie Labudzie – specjalistą od historii powszechnej i Polski, a w szczególności historii słowiańszczyzny zachodniej (Pomorza i Kaszub), wydawca źródeł skandynawskich i anglosaskich; profesorze Marianie Biskup – historyku, który specjalizuje się w historii Pomorza, strefy bałtyckiej, średniowieczna i nowożytnej oraz historii zakonu krzyżackiego. Znajdują się tutaj również nazwiska wielu działaczy Towarzystwa

Naukowego Płockiego na przykład, długoletniego byłego prezesa Jakuba Chojnackiego, obecnego prezesa profesora Zbigniewa Kruszewskiego, księdza profesora Wojciecha Góralskiego specjalisty od prawa małżeńskiego, świetnego historyka Kościoła i Mazowsza księdza profesora Michała Mariana Grzybowskiego³, doktora Grzegorza Gołębińskiego specjalizującego się w historii Płocka i Mazowsza Płockiego w XX w., szczególnie okresu międzywojennego, czy długoletniego dyrektora Biblioteki Zielińskich magistra Stanisława Kostaneckiego, prawnika, poety, publicysty, badacz dziejów Mazowsza, autora ponad 400 prac i artykułów naukowych. Ze względu na objętość artykułu nie sposób wymienić wszystkich autorów, ale *Bibliografia* skrupulatnie informuje o nich i ich publikacjach.

Zastosowany taki właśnie bardzo przejrzysty układ omawianej pozycji doskonale ułatwia poruszanie się po znakomitej zawartości 247 numerów „Notatek Płockich” wydawanych i tak pieczołowicie redagowanych od sześciu dekad. Recenzowana bibliografia może służyć różnorodnym celom badawczym. W *Bibliografii* mamy nie tylko rejestr wszystkich pozycji bibliograficznych, ale także dobry informator o artykułach naukowych, popularnonaukowych, recenzjach i innych materiałach dotyczących Płocka i regionu płockiego. *Bibliografia* odegra niewątpliwie pożyteczną rolę we wszelkiego rodzaju pracach naukowo-badawczych o profilu historycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym o zasięgu regionalnym.

Recenzowana *Bibliografia* autorstwa Wiesława Końskiego będzie służyła przyszłym pokoleniom badaczy i miłośnikom Mazowsza Północnego⁴. Ogromny trud wykonany przez Autora wręcz z benedyktyńską cierpliwością, starannością i dokładnością wymaga oddania Mu wyrazy szczerego szacunku i uznania. Może właśnie „Notatki Płockie” dzięki takim autorom, jak Autor *Bibliografii* mają ciągle także liczną rzeszę czytelników żywo interesujących się naszą bogatą regionalną historią, kulturą, życiem społeczno-gospodarczym.

Janusz Wiśniewski

Przypisy

¹ A. Kansy, *Na marginesie swobody. Notatki Płockie (1956-2011) – historia i polityka*, Warszawa 2012, s. 47-48.

² Ibidem, s. 53.

³ A. Wróbel, *Wiesław Koński. 50 roczników „Notatek Płockich”. Bibliografia zawartości (1956-2001)*, nr 1-189. wyd. Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2002, ss. 172, „Notatki Płockie” 2002, nr 2, s. 41.

⁴ J. Borówka, *Wiesław Koński. 50 roczników „Notatek Płockich”. Bibliografia zawartości (1956-2006)*, nr 1-208. wyd. Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2008, ss. 165, „Notatki Płockie” 2008, s. 47.

KONFERENCJA NAUKOWA CZASOPISMA TOWARZYSTW NAUKOWYCH

W lipcu 2016 r. minęło 60 lat od chwili ukazania się pierwszego numeru wydawanego nieustannie do dziś kwartalnika TNP „Notatki Płockie”. Rocznicą stała się pretekstem do zorganizowania ogólnopolskiego spotkania naukowego poświęconego czasopiśmowom towarzystw naukowych. Taki właśnie tytuł – *Czasopisma towarzystw naukowych* – miała konferencja, która odbyła się w siedzibie TNP w Płocku w dniach 16-17 września 2016 r. Współorganizatorami konferencji były Rada Towarzystw Naukowych Polskiej Akademii Nauk i Towarzystwo Naukowe Płockie.

Celem konferencji było przedstawienie działalności czasopiśmienniczej towarzystw naukowych ogólnych, specjalistycznych i stowarzyszeń naukowo-technicznych, a także omówienie dotychczasowego dorobku poszczególnych tytułów i przeanalizowanie ich wkładu w rozwój dyscyplin naukowych oraz w upowszechnianie nauki. Dostrzeżono potrzebę zbadania znaczenia periodyków wydawanych przez towarzystwa dla środowisk naukowych i zawodowych, a także dla regionalnych społeczności. Definiując cele konferencji podkreślono także zasadność pytań o perspektywy rozwoju czasopism społecznego ruchu naukowego, m.in. w sytuacji budowania społeczeństwa obywatelskiego, społeczeństwa wiedzy, czy też w obliczu wzrastających możliwości teleinformatycznych.

Propozycję udziału w Komitecie Naukowym konferencji przyjęli (alfabetycznie): prof. Janusz Adamowski (Uniwersytet Warszawski), prof. Andrzej Chodubski (Uniwersytet Gdański), prof. Marian Gierula (Uniwersytet Śląski w Katowicach), prof. Grażyna Gzella (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. Iwona Hofman (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), prof. Marek Jabłonowski (Uniwersytet Warszawski), doc. Wiesław Koński (Szkola Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku), prof. Ryszard Kowalczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. Tomasz Mielczarek (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), prof. Antoni Rajkiewicz (Uniwersytet Warszawski), prof. Andrzej Staniszewski (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), prof. Krzysztof Walczak (Uniwersytet Wrocławski), prof. Grażyna Wrona (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie). Komitetowi Naukowemu przewodniczył inicjator konferencji prof. Zbigniew Kruszewski (Rada

Towarzystw Naukowych PAN, Towarzystwo Naukowe Płockie). Powołano także Komitet Organizacyjny w składzie: dr Andrzej Kansy (Rada Towarzystw Naukowych PAN, Towarzystwo Naukowe Płockie) – przewodniczący, dr Grażyna Szumlicka-Rychlik (TNP), mgr Tadeusz Majsterkiewicz (RTN PAN) i Maciej Wróbel (TNP). Sekretariat konferencji prowadziła Krystyna Staszewska z Biura Zarządu TNP.

W imieniu przewodniczącego RTN PAN, prezesa TNP prof. Zbigniewa Kruszewskiego, uczestników konferencji przywitał ks. prof. Michał M. Grzybowski, wiceprezes TNP, który w skrócie przypomniał historię Towarzystwa Naukowego Płockiego i jego siedziby – miejsca konferencji. Następnie słowo od biskupa płockiego ks. dr. Piotra Libery przekazał ks. prof. Ireneusz Mroczkowski. Wprowadzenie do tematyki konferencji wygłosił przedstawiciel Komitetu Naukowego prof. Andrzej Chodubski z Uniwersytetu Gdańskiego, Członek Honorowy TNP. Poinformował także, że adresy okolicznościowe do organizatorów i uczestników obrad skierowali: prof. Edward Nęcka – wiceprezes PAN, Adam Struzik – marszałek województwa mazowieckiego oraz prof. Iwona Hofman – prezes Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Z uwagi na nieobecność prof. Iwony Hofman, skrót przygotowanego przez nią referatu otwierającego konferencję zatytułowanego *Czasopisma towarzystw naukowych w Polsce w ujęciu medioznawczym* odczytał doc. dr Wiesław Koński, sekretarz generalny TNP.

Pierwszego dnia obrady podzielono na dwie sesje plenarne. Przewodnictwo pierwszej sesji objęli

Uczestnicy konferencji (od prawej): prof. Grażyna Wrona, prof. Grażyna Gzella, Ewa Obata, dr inż. Jan Łukaszewicz, prof. Ewa Andrysiak, ks. prof. Stanisław Chrobak, prof. Krzysztof Walczak. Fot. M. Wróbel

Prof. Andrzej Chodubski z Uniwersytetu Gdańskiego, Członek Honorowy TNP, jako przedstawiciel Komitetu Naukowego wygłosił wprowadzenie do konferencji, a następnie referat pt. *Przestrzeń czasopiśmiennictwa towarzystw naukowych a idee postmodernizmu*. Fot. M. Wróbel

prof. Stanisław Kunikowski i dr Damian Kasprzyk. Przewodzącymi drugiej sesji byli prof. Tomasz Mielczarek i prof. Krzysztof Walczak. Łącznie wygłoszono 20 referatów, z których część poruszała tematy ogólne związane z problematyką konferencji:

- prof. zw. dr hab. Andrzej Chodubski, Uniwersytet Gdański – *Przestrzeń czasopiśmiennictwa towarzystw naukowych a idee postmodernizmu*;
- prof. nzw. dr hab. Stanisław Kunikowski, Kujawska Szkoła Wyższa we Włocławku, Włocławskie Towarzystwo Naukowe – *Wkład wydawnictw periodycznych towarzystw naukowych w Polsce w rozwój nauki i tożsamości regionalnej*;
- ks. prof. nzw. dr hab. Jan Krajczyński, Polskie Towarzystwo Prawa Wyznaniowego – *Funkcja kulturotwórcza periodyków naukowych w ponowoczesnym świecie na przykładzie „Przeglądu Prawa Wyznaniowego”*;
- dr Alicja Jagielska-Burduk, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy – *Zarządzanie czasopiśmiennictwem naukowym*.

Duża grupa prezentacji poświęcona była periodykom ogólnopolskich towarzystw specjalistycznych:

- dr Damian Kasprzyk, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze – *Od ludoznawstwa ku antropologii. Czasopisma Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego*;
- mgr inż. Magdalena Borek-Daruk, Wydawnictwo Czasopism i Książek Technicznych SIGMA-NOT – *Prasa fachowa Wydawnictwa SIGMA-NOT*;
- dr Krystyna Data, Polskie Towarzystwo Językoznawcze – *„Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” – historia, teraźniejszość, przyszłość*;

Pierwszą sesję plenarną poprowadzili (od lewej) prof. Stanisław Kunikowski i dr Damian Kasprzyk. Fot. M. Wróbel

- dr Krzysztof Czart, Polskie Towarzystwo Astronomiczne – *„Urania” – jeden z najstarszych na świecie tytułów poświęconych upowszechnianiu astronomii*;
- mgr Wojciech Adam Łonak, Polskie Towarzystwo Numizmatyczne – *Regionalne czasopisma Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego 1945-2015: rola, znaczenie, dorobek*;
- mgr Jerzy Piniński, Polskie Towarzystwo Numizmatyczne – *Czasopisma polskich towarzystw numizmatycznych*;
- dr inż. Jan Łukaszewicz, Polskie Towarzystwo Leśne – *„Sylwan” – czasopismo naukowe Polskiego Towarzystwa Leśnego – 196 lat w służbie lasów, leśnictwa i ochrony ekosystemów leśnych*;
- ks. prof. nzw. dr hab. Stanisław Chrobak, Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego – *„Seminarium” i Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego – historia i stan obecny*;
- dr Stanisław Latek, Instytut Chemii i Techniki Jądrowej – *„Postępy Techniki Jądrowej” – kroniką współczesnej nukleoniki*;
- dr inż. Wojciech Głuszewski, Instytut Chemii i Techniki Jądrowej – *Napromieniowany czy promieniotwórczy – prawda i mity o atomistyce*.

Do trzeciej grupy omawianych czasopism zaliczyć należy wydawnictwa regionalnych stowarzyszeń naukowych, zaprezentowane w następujących referatach:

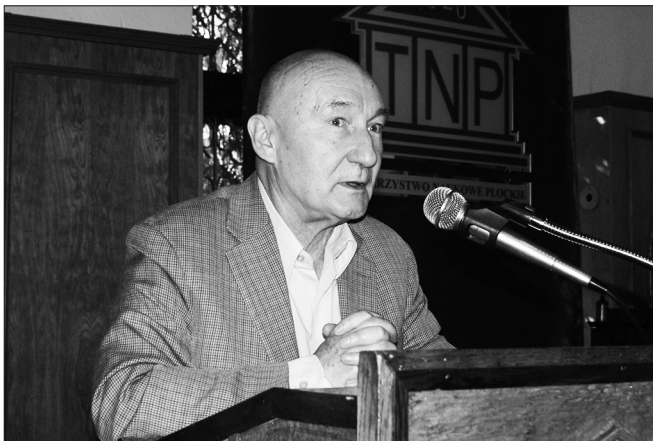
- prof. zw. dr hab. Tomasz Mielczarek, Instytut Dziennikarstwa i Informacji, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach – *Czasopismo Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego „Ziemia Częstochowska” (1934-2015)*;
- prof. nzw. dr hab. Krzysztof Walczak, Uniwersytet Wrocławski, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk – *Czasopisma Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk jako narzędzie formowania środowiska naukowego*;

- prof. nzw. dr hab. Ewa Andrysiak, Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej, Uniwersytet Łódzki – *Kaliskie Towarzystwo Lekarskie jako wydawca czasopism naukowych*;

- prof. nzw. dr hab. Dorota Rembiszewska, Instytut Sławiastyki PAN, Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów – *Rola „Studiów Łomżyńskich” w kształtowaniu lokalnego środowiska naukowego*.

W tej kategorii nie zabrakło płockich tematów. Dr Grzegorz Gołębiewski, wiceprezes Towarzystwa Naukowego Płockiego wygłosił referat *Tematyka historyczna na łamach „Notatek Płockich”*, zaś dr Tomasz Piekarski, dyrektor Archiwum Państwowego w Płocku przygotował wystąpienie pt. *Źródła archiwalne na łamach płockich czasopism naukowych*.

W podsumowaniu obrad prof. Krzysztof Walczak podkreślił, że konferencja ukazała wielki potencjał czasopism towarzystw naukowych. Zwrócił też uwagę, że podlegają one – podobnie jak inne rodzaje prasy – przemianom wynikającym z postępu technologicznego i wiele tytułów występuje jednocześnie w tradycyjnej formie druku na papierze, jak i w wersji cyfrowej dostępnej za pośrednictwem Internetu (niekiedy już tylko w takiej postaci). W kontekście zaś dalszego istnienia tych periodyków głównym problemem są finanse, jednak równie ważna jest wiedza, zaangażowanie i pasja ludzi, którzy je tworzą, co daje nadzieję – mimo trudności – na dalszy rozwój. O tym mówił też w drugim dniu konferencji prof. Janusz Adamowski, dziekan Wydziału Dziennikarstwa, Informatyki i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego, od 2015 r. Członek Honorowy TNP. Zwrócił uwagę, że żyjemy w czasach trudnych dla nauki, zwłaszcza dla nauk humanistycznych i społecznych. Dlatego tak ważna jest determinacja i przedsiębiorczość środowiska oraz motywowanie kolejnych pokoleń badaczy do wyteżonej pracy. W tym mogą być pomocne czasopisma towarzystw naukowych, które służą nie tylko

Prof. Janusz Adamowski, dziekan Wydziału Dziennikarstwa, Informatyki i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego, Członek Honorowy TNP. Fot. M. Wróbel

Prof. Tomasz Mielczarek, wicedyrektor Instytutu Dziennikarstwa i Informatyki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach wygłosił jeden z referatów, a także współprowadził drugą sesję plenarną. Fot. M. Wróbel

upowszechnianiu wiedzy, ale stanowią swoistą formę kształcenia. Dzięki nim bowiem młodzi naukowcy mogą zaistnieć w środowisku.

Ponieważ drugi dzień konferencji poświęcono ogólnej refleksji dotyczącej czasopism towarzystw naukowych, prof. Tomasz Mielczarek dokonał analizy wygłoszonych referatów. Podkreślił następującą profesjonalizację wydawanych przez towarzystwa periodyków, zarówno w zakresie opracowania koncepcji programowej, ale także w precyzowaniu zadań redakcyjnych, czy w zakresie dbałości o spójną, ciekawą szatę graficzną. Zauważył wątek umiędzynarodowienia (rady naukowe, recenzenci). Zwrócił uwagę na nieuniknioną, ale czasem zbyt daleko idącą komercjalizację oraz kwestię parametryzacji czasopism, która z jednej strony staje się niepokojąca, ale pozwala też na pewne oceny, wyciąganie wniosków i szukanie funkcji, jakie spełniają czasopisma towarzystw. Najważniejsza i oczywista to funkcja naukowa. Kolejna – funkcja popularyzatorska – rodzi wprawdzie dylemat, czy nie dzieje się kosztem uprawiania nauki przez czasopismo, jest jednak bardzo potrzebna w przypadku prasy regionalistycznej. Każde czasopismo spełnia też funkcję integracji środowiska, co ma szczególne znaczenie w małych ośrodkach lokalnych.

W drugim dniu konferencji odbyła się również sesja plakatowa. Dr n. med. Piotr Kochan z Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum swoje opracowanie zatytułował: *Scheda po towarzystwie naukowym – czasopismo WJOMI* [World Journal of Medical Images, Videos and Cases]. Dr Andrzej Kansy z Towarzystwa Naukowego Płockiego na swoim plakacie przedstawił wyniki badania sondażowego pt. *Czasopisma towarzystw naukowych w Polsce*, które opracował w oparciu o ankiety składane organizatorom konferencji przez poszczególnych wydawców.

Kraków, 12 września 2016r.

Szanowny Pan
Doc. dr Wiesław Koński
Sekretarz Generalny Towarzystwa
Naukowego Płockiego
Redaktor naczelny „Notatek Płockich”

W imieniu Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie oraz Redakcji „Rocznika Historii Prasy Polskiej” z okazji pięknego jubileuszu 60-lecia zasłużonych i cenionych „Notatek Płockich” na Pańskie ręce pozwalamy sobie skierować najserdeczniejsze gratulacje i słowa uznania od krakowskiego środowiska prasoznawczego za piękne i trwałe dokonania w zakresie rozwijania czasopiśmiennictwa regionalistycznego. Liczymy na intensyfikację wzajemnych, już przecież istniejących i owocnych kontaktów między naszą Komisją i środowiskiem płockim.

Z głębokim szacunkiem

Sekretarz Naukowy Komisji Prasoznawczej O/PAN
Przewodniczący Komisji Prasoznawczej O/PAN *G. Wrona*
K. Wrona

Doc. Wiesław Koński odbiera gratulacje z rąk prof. Grażyny Gzelli. Fot. M. Wróbel

Jak już wyżej wspomniano, zorganizowaniem konferencji uczczono 60-lecie istnienia kwartalnika TNP „Notatki Płockie”. Służyła temu również wystawa pt. *60 lat „Notatek Płockich”*, na której zaprezentowano historię powstania i przemiany czasopisma w kolejnych okresach pod kierownictwem zmieniających się zespołów redakcyjnych. Wykorzystano materiały archiwalne ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich TNP, a przede wszystkim egzemplarze czasopisma od numeru pierwszego do chwili obecnej.

Miłym akcentem podczas konferencji były gratulacje dla doc. dr. Wiesława Końskiego, od 1981 r. pełniącego społecznie funkcję redaktora naczelnego „Notatek Płockich”. Prof. Grażyna Gzella z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu przekazała list w imieniu redakcji „Toruńskich Studiów Bibliologicznych”, zaś prof. Grażyna Wrona z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie – adres gratulacyjny Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie i redakcji „Rocznika Historii Prasy Polskiej”. Z podziękowaniem i krótką refleksją na temat pracy w redakcji „Notatek Płockich” wystąpił doc. dr Wiesław A. Koński.

Poza obradami uczestników konferencji zaproszono na pokaz starych druków i innych zabytków ze zbiorów specjalnych TNP, który przygotowała dr Grażyna Szumlicka-Rychlik, dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP. Leonard Sobieraj, dyrektor Muzeum Mazowieckiego w Płocku zaprosił na zwiedzanie ekspozycji w swojej placówce.

Po zakończeniu obrad uczestnicy konferencji mieli możliwość obejrzenia starodruków ze zbiorów TNP. Fot. M. Wróbel

Warto dodać na koniec, że konferencja *Czasopiśma towarzystw naukowych* stanowiła kontynuację badań prasoznawczych obecnych w działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego już od dawna. 25 lat wcześniej, dokładnie w listopadzie 1991 r. w siedzibie TNP odbyło się ogólnopolskie sympozjum pt. *Prasa lokalna*, zorganizowane przez ówczesny Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego razem z Towarzystwem Naukowym Płockim. Temu wydarzeniu i wygłoszonym referatom poświęcono wiele miejsca w numerze 4 (149) z 1991 r. „Notatek Płockich”. W grudniu 2003 r. Towarzystwo Naukowe Płockie zorganizowało w swojej siedzibie we współpracy z Instytutem Dziennikarstwa UW, Szkołą Wyższą im. Pawła Włodkowica w Płocku i Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich dwudniową sesję naukową *Mazowieckie media lokalne i regionalne*. Położeniem tego spotkania była publikacja pod takim samym tytułem wydana przez TNP w 2005 r. pod redakcją Wiesława Końskiego. W ostatnich latach nakładem Towarzystwa Naukowego Płockiego ukazały się jeszcze dwa inne wydawnictwa z dziedziny prasoznawstwa: Wiesława Końskiego *Dwa wieki prasy płockiej*, tom I 1810-1945 (Płock 2012) oraz Andrzeja Kansego *Płocka prasa regionalistyczna w latach 1989-2014* (Płock 2015). Polska Akademia Nauk wydała natomiast opracowanie Andrzeja Kansego poświęcone „Notatkom Płockim” zatytułowane *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956-2011) – historia i polityka* (Warszawa 2012).

Maciej Wróbel

* * *

DOCENT DOKTOR WIESŁAW ADAM KOŃSKI CZŁONKIEM HONOROWYM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

W dniu 29 września 2016 r. odbyła się uroczystość wręczenia dyplomu Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego doc. dr. Wiesławowi A. Końskiemu. W uznaniu zasług wniosek do Zarządu TNP o to wyróżnienie w dniu 18 stycznia 2016 r. złożył prof. Zbigniew Kruszewski, prezes TNP. Następnie przyjęty wniosek został przedstawiony Walnemu Zgromadzeniu TNP, które – po jednogłośnie głosowaniu – Uchwałą nr 1/2016 z dnia 11 kwietnia 2016 r. nadało zaszczytny tytuł.

Uroczystości przewodniczył ks. prof. dr hab. Michał M. Grzybowski, a laudację w imieniu prof. Z. Kruszewskiego odczytał dr Grzegorz Gołębiwski. Wiceprezesa TNP wręczyli doc. dr. W.A. Końskiemu okolicznościowy dyplom. Odczytano listy gratulacyjne nadesłane przez prof. Stanisława Kunikowskiego, rektora Kujawskiej Szkoły Wyższej we Włocławku oraz Katarzyny Góralskiej, dyrektora Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku.

W dalszej części nowy Członek Honorowy TNP wygłosił odczyt pt. „Wiadomości Płockie” (1956-1957) – zapomniany tytuł. Na zakończenie doc. dr W.A. Koński, przy lampce wina, odpowiadał na pytania.

Doc. dr Wiesław A. Koński, z wykształcenia dziennikarz po studiach na Uniwersytecie Warszawskim, od 1980 r. jest członkiem Towarzystwa Naukowego Płockiego, to jest od 36 lat, a od 1983 r., to jest od 33 lat, Sekretarzem Generalnym TNP. Od 36 lat nieprzerwanie pełni społecznie funkcję redaktora naczelnego

Od lewej doc. dr Wiesław Koński, Sekretarz Generalny TNP, ks. prof. dr hab. Michał M. Grzybowski, dr Grzegorz Gołębiwski – wiceprezesa TNP (29 IX 2016 r.). Fot. Maciej Wróbel

Doc. dr Wiesław A. Koński podczas uroczystości wręczenia dyplomu Członka Honorowego TNP (29 IX 2016 r.). Fot. Maciej Wróbel

„Notatek Płockich” – kwartalnika Towarzystwa Naukowego Płockiego. W tym okresie, dzięki systematycznej pracy doc. dr. Wiesława A. Końskiego, ukazało się 140 numerów pisma. Osobiście dokonał redakcji ponad 10 100 stron czasopisma. Podniósł wyraźnie poziom naukowy pisma, które obecnie posiada 6 punktów w wykazie czasopism naukowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Jednocześnie jest, od 1982 r., Przewodniczącym Komisji Wydawniczej TNP. Działalność wydawniczo-edytorska doc. Wiesława A. Końskiego zasługuje na szczególne uznanie, bowiem jako Przewodniczący Komisji nadzorował edycję około 130 pozycji wydawniczych, dotyczących Płocka i regionu płockiego, w tym tak ważnych publikacji jak *Dzieje Płocka*, *Sztuka Płocka*. Kierowane przez niego zespoły redakcyjne otrzymywały nagrody i wyróżnienia uczelniane oraz ministerialne, np. wyróżnienie Ministra Infrastruktury za pracę na temat płockich mostów. Przez swoją działalność wydawniczą i edytorską przyczynił się do upowszechniania dziedzictwa kulturowego Płocka.

Na szczególne podkreślenie zasługuje, że Wiesław A. Koński uczestniczył w Seminarium Doktoranckim TNP, a następnie uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, przedstawiając dysertację na temat prasy płockiej napisaną pod kierunkiem prof. Aliny Słomkowskiej.

W latach 1995-2000 doc. dr Wiesław A. Koński był sekretarzem redakcji „Płockiego Rocznika

Uczestnicy uroczystości (29 IX 2016 r.). Fot. Maciej Wróbel

Historyczno-Archiwalnego” oraz członkiem Rady Naukowej Archiwum Państwowego w Płocku. Od 2000 r. jest sekretarzem redakcji dwumiesięcznika „Humanizacja Pracy” wydawanego przez Szkołę Wyższą im. Pawła Włodkowica w Płocku.

Biorąc pod uwagę całokształt działalności wydawniczo-edytorskiej doc. dr. W. A. Końskiego, należy podkreślić jego rolę w reaktywowaniu w 1981 roku „Petro-Echa”, tygodnika zakładowo-miejskiego, jako samodzielnego tytułu. Wiesław A. Koński stworzył zespół redakcyjny i kierował nim jako redaktor naczelny przez 5 lat.

Doc. Wiesław A. Koński przez wiele lat związany był z płocką Petrochemią, gdzie w 1967 r. rozpoczął pracę jako destylatorowy, później piecowy, sterowniczy, kierownik rozgłośni zakładowej, kierownik Działu Informacji i rzecznik prasowy Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych. Napisał pracę *Płocka Petrochemia 1960-1985*, która została nagrodzona przez redakcję „Polityki” w otwartym konkursie pod hasłem „Historia zakładu przemysłowego – wielkiego przedsięwzięcia inżynierskiego” zorganizowanym przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Polskie Towarzystwo Historii Techniki oraz Naczelną Organizację Techniczną.

Doc. dr Wiesław A. Koński był pracownikiem naukowo-dydaktycznym kilku wyższych uczelni, np. Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, Wyższej Szkoły Humanistyczno- Ekonomicznej we Włocławku, Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, gdzie pełnił funkcje dziekana Wydziału Politologii i Stosunków Międzynarodowych, a następnie dziekana Wydziału Nauk Społecznych oraz

Uchwała Nr I/2016

Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia
Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 11 kwietnia 2016 r.

Zwyczajne Walne Zgromadzenie
Towarzystwa Naukowego Płockiego działając w oparciu
o §15 i §23 pkt 7 w związku §27 pkt 6 Statutu TNP
na wniosek Zarządu
z dnia 18 stycznia 2016 roku nadaje

godność Członka Honorowego

Towarzystwa Naukowego Płockiego

doc. dr.

Wiesławowi Końskiemu

Sekretarzowi Generalnemu Towarzystwa Naukowego Płockiego,
redaktorowi naczelnemu kwartalnika „Notatki Płockie”,
przewodniczącemu Komisji Wydawniczej TNP,
nauczycielowi akademickiemu, zasłużonemu dla nauki prasoznawcy,
autorowi wielu prac o dużym znaczeniu dla Płocka.

Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego

W. K.
prof. Zbigniew Kruszewski

Przewodnicząca Walnego Zgromadzenia

M. K.
dr Małgorzata Kamińska

Wydziału Administracji i Zarządzania Filii w Wyszkowie.

Organizował liczne sympozja i sesje naukowe, uczestniczył w wielu konferencjach i odczytach, prezentując na nich swe referaty i publikując materiały naukowe. Jest badaczem i popularyzatorem prasy i mediów lokalnych. Swoją działalność naukową poświęcił przede wszystkim tej tematyce. Wynikiem jego wieloletniej pracy jest książka pt. *Dwa wieki prasy płockiej*. Jest też autorem, współautorem lub redaktorem publikacji i opracowań dotyczących Płocka i Mazowsza Płockiego. Jako dziennikarz opublikował ponad 1500 artykułów, głównie w prasie regionalnej i lokalnej, ale także w czasopiśmie uczelnianych i ogólnopolskich.

Za swoją działalność wielokrotnie nagradzany i odznaczany, m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Andrzej Kansy

**BIBLIOGRAFIA MAZOWSZA PŁOCKIEGO
ZA OKRES 1 X – 31 XII 2015 R.**

I. DZIAŁ OGÓLNY

Bibliografie

- 1. Bibliografia Mazowska Płockiego za okres 1 X - 31 XII 2014 r.** / oprac. Justyna Bziuk, Elżbieta Dobroń, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 54-71

Czasopisma regionalne. Wydawnictwa ciągłe

- 2. Aktualności Teatru Płockiego** / red. kolegium. – 2015, [R. 8], nr wrzesień-październik, listopad-grudzień. – Płock: Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, 2015. – Niereg.
- 3. Archiwum Medycyny Płockiej** / red. Jacek Zieleniewski, Marek Mądrzecki. – zes. 10 (2015) – Płock: Płockie Towarzystwo Lekarskie, 2015. – Niereg.
- 4. Bieżuńskie Zeszyty Historyczne** / [Przewod. kolegium red. Wiktor Mieszkowski]. – Nr 29(2015). – Bieżuń: Muzeum Małego Miasta w Bieżuniu, Oddział Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, 2015. – Rocz. – ISSN 1231-0212
- 5. Biuletyn Informacyjny Powiatu Gostynińskiego** / red. nac. Andrzej Adamski. – 2015, [R. 5], wydanie świąteczne Boże Narodzenie. – Gostynin: Powiat Gostyniński, 2015. – Niereg. – ISSN 2084-0896
- 6. Biuletyn. Kwartalnik Okręgowej Izby Lekarskiej w Płocku** / red. nac. Joanna Sokołowska. – 2015, [R. 25], nr 3(126). – Płock: OIL, 2015. – Kwart. – ISSN 1509-0051
- 7. Biuletyn Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy** / red. Anna Węglicka, Katarzyna Kozakowska. – 2015, nr 3(16)-4(17). – Warszawa: Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy; Wojewódzki Urząd Pracy, 2015. – Kwart.
- 8. Biuletyn Muzealny: kwartalnik Muzeum Mazowieckiego w Płocku** / red. nac. Leonard Sobieraj. – 2015, [R. 10], nr 2/38, 3/39. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2015. – Kwart. – ISSN 1734-6935
- 9. Biuletyn OWES: Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej.** – 2015, [R. 3], nr 4. – Płock: Stowarzyszenie Centrum Innowacji Społeczeństwa Informacyjnego, 2015. – Niereg.
- 9a. Czas Wisły: bezpłatny magazyn piłkarskiej Wisły.** – 2015, nr 48-51. – Płock: Wisła Płock S.A., 2015. – Niereg.
- 10. Echo Gąbina: kwartalnik miasta i gminy Gąbin** / red. zespół. – 2015, nr 4. – Gąbin: UMiG, 2015. – Kwart.
- 11. Edukacja Otwarta / Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica;** [red. nac. Maria Chmielewska]. – 2015, [R. 14], nr 2. – Płock: SWPW, 2015. – Półroc. – ISSN 1642-52027
- 12. eWyszogród.pl Extra: Czerwińsk, Bodzanów, Bulkowo, Mała Wieś, Młodzieszyn, Radzanowo, Wyszogród, Zakroczym** / red. nac. Paweł Kłobukowski. – 2015, [R. 2], nr 11-13. – Wyszogród: Boruta Motors P. Kłobukowski, 2015. – Niereg.
- 13. Fundusze Europejskie na Mazowszu** / red. Paulina Gutowska-Jarosz, Magdalena Kubacz, Lidia Krawczyk. – 2015, [R. 2], nr 4. – Warszawa: Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych, 2015. – Kwart. – ISSN 2391-4629
- 14. Gazeta Łącka: Informator Urzędu i Rady Gminy w Łącku** / red. zespół, przewod. Alicja Zbyszewska. – 2015, [R. 21], nr 2(64). – Łąck: UG, 2015. – Niereg. – ISSN 2299-0372
- 15. Gazeta Samorządowa Gminy Bodzanów** / red. zespół. – 2015, [R. 1], nr grudzień. – Bodzanów: Urząd Gminy Bodzanów, 2015. – Niereg.
- 16. Gazeta Wyborcza** / red. nac. Adam Michnik. – 2015, nr 229-304. – Warszawa: Agora SA, 2015. – Dz. – ISSN 0860-908X
Zawiera dod. „Gazeta Wyborcza Płock”; red. nac. Arkadiusz Adamkowski.

- 16a. Gazetka Akowska: pismo Związku Żłnierzy Armii Krajowej „Mazowsze” w Płocku** / red. Zenon Kluczyński. – 2015, [R. 15], nr 12(170)-14(172). – Płock: Związek Żłnierzy AK „Mazowsze”, 2015. – Mies.
- 17. Głos Słupna: Gminny Biuletyn Informacyjny** / red. Emilia Adamkowska. – 2015, [R. 11], nr 7(42)-8(43). – Słupno: UG, 2015. – Niereg.
- 18. Gość Niedzielny: tygodnik katolicki** / red. nac. ks. Marek Gancarczyk. – 2015, R. 92, nr 40-52. – Katowice: Wydawnictwo Kurii Metropolitalnej w Katowicach, 2015. – ISSN 0137-7604
Zawiera dod. „Gość Płocki”.
- 19. Grupa Orlen: magazyn wewnętrzny Grupy Kapitałowej PKN ORLEN.** – 2015, [R. 2], Nr 5(16)-6(17). – Płock: PKN ORLEN SA, 2015. – Mies.
- 20. Informacje z Gostynina: czasopismo Inicjatywy dla Gostynina / [Inicjatywa dla Gostynina].** – 2015, nr 14. – Gostynin: Agnieszka Korajczyk-Szyperska, 2015. – Dwumies. – ISSN 2353-6497
- 21. Informator Gminy Mochowo: Biuletyn Samorządu Gminnego** / red. zespół. – 2015, [R. 1], nr 1. – Mochowo: Urząd Gminy, 2015.
- 22. Jagiellonek: gazetka szkolna klasy IB** / red. nac. Mateusz Kuzioła. – 2015, [R. 1], nr 1-3. – Płock: LO im. Wł. Jagiełły, 2015. – Niereg.
Gazeta dostępna na stronie internetowej szkoły.
- 23. Kronika Mazowiecka: Pismo Samorządu Województwa Mazowieckiego** / red. nac. Iwona Dybowska. – 2015, nr 10-12. – Warszawa: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, 2015. – Mies. – ISSN 1730-749X
- 24. Kurier Gminy Bulkowo** / red. zespół. – 2015, [R. 3], nr 4. – Bulkowo: Urząd Gminy Bulkowo, 2015. – Niereg. – ISSN 2080-1556
- 25. Kurier Sierpecki** / red. nac. Szymon Wyróstek. – 2015, [R. 7], nr 40-52. – Sierpc: Mazowiecka Agencja Prasowa, Klaudiusz Kwieciński, 2015. – Tyg. – ISSN 2080-1556
- 26. Lokalna Gazeta Kutna i Regionu: plus Łęczycza, Gostynin** / red. nac. Patryk Ślęzak. – 2015, [R. 7], nr 329-340. – Kutno: „IMEDIA”, 2015. – Tyg. – ISSN 2080-2269
- 26a. Mariawita: pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów** / red. Kolegium. – 2015, [R. 57], nr 10-12. – Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów, 2015. – Mies. – ISSN 0209-3103
- 27. Mazowiecka Szwajcaria: Brudzeń Duży zaprasza : bezpłatne pismo społeczno-kulturalne Towarzystwa Przyjaciół Gminy Brudzeń im. Pawła Włodkowica** / red. nac. Andrzej Dwojnych. – 2015, [R. 15] [właśc. 13], nr 4(50-51). – Brudzeń Duży: TPGB, 2015. – Dwumies. – ISSN 1642-9214
- 28. Mazowiecki Rynek Pracy: Biuletyn Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie** / red. nac. Wiesława Lipińska. – 2015, R. 12, nr 5, 6. – Warszawa: Wojewódzki Urząd Pracy, 2015. – Dwumies. – ISSN 2082-856X
- 29. Meritum: Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny** / red. nac. Janina Ziętek. – 2015, nr 4. – Warszawa: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli; Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów, 2015. – Kwart. – ISSN 1896-2521
- 30. Miasto Płock i okolice: bezpłatne pismo informacyjno-promocyjne** / red. nac. Tomasz Krajewski. – 2015, R. 8, nr 45. – Płock: Wydawnictwo TOM-PRESS, 2015. – Niereg.
- 30a. MiastOliŻyje: płocki miesięcznik kulturalny** / oprac. Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki i Wydział Promocji i Informacji Urzędu Miasta Płocka. – 2015, [R. 4], nr 10-12 + Informator

- społeczny: Nie zwalniamy tempa ; Parkowanie w Płocku. – Płock: Urząd Miasta, 2015. – Mies.
31. **Multi Płock** / red. nac. Michał Siedlecki. – 2015, [R. 1], nr 4. – Płock: Telewizja Multi Łukasz Dąbrowski, 2015. – Niereg.
32. **Nasz Gostynin**: biuletyn miejski / red. nac. Barbara Konarska-Pabiniak. – 2015, nr 1(27). – Gostynin: Gmina Miasta Gostynina. Wydział Rozwoju Miasta, Promocji i Ochrony Zdrowia 2015. – Kwart. – ISSN 2081-4364
33. **Nasz Płock**: bezpłatny magazyn mieszkańców Płocka i Mazowsza Płockiego / red. nac. Jan Bolesław Nycek. – 2015, [R. 12], nr 5(105)-6(106). – Płock: Wydawnictwo MAROW – Jan Bolesław Nycek, 2015. – Mies. – ISSN 1731-5484
34. **Nasz Sierpc**: biuletyn Rady i Burmistrza / red. kolegium. – 2015, nr 3. – Sierpc: Urząd Miasta, 2015. – Kwart.
35. **Nasza Gmina**: informator Gminy Stara Biała / red. zespół. – 2015, [R. 5], nr 4(17). – Stara Biała: Urząd Gminy, 2015. – Kwart.
36. **Nasza Gmina Nasze Miejsce**: miesięcznik wydawany przez Gminę Mała Wieś. – 2015, [R.4], nr 10. – Mała Wieś: [Gmina Mała Wieś], 2015. – Mies.
37. **Nasza Gmina Radzanowo**: monitor samorządowy gminy Radzanowo / red. zespół. – 2015, nr 14. – Radzanowo: Urząd Gminy, 2015. – Kwart. – ISSN 2084-0853
- 37a. **Nasze Korzenie**: półrocznik popularnonaukowy Muzeum Mazowieckiego w Płocku / red. nac. Tomasz Kordala. – 2015, [R. 5], nr 8. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2015. – Półrocz. – ISSN 2084-2600
38. **Notatki Płockie**: kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego / [red. nac. Wiesław Koński]. – 2015, [R.59], nr 4/245. – Płock: TNP, 2015. – Kwart. – ISSN 0029-389X
39. **Nowy Tygodnik Sierpecki**: NTS: Sierpc, Gozdowo, Mochowo / red. nac. Anna Matuszewska. – 2015, [R.1], nr 35-46. – Sierpc: P.H.U. Comp-Art, Z. Trojanowski, M. Trojanowska 2015. – Tyg. – ISSN 2449-6588
40. **Obserwator Płocki**: Gostynin, Płock, Sierpc: magazyn publicystyczno-społeczny, bezpłatny biuletyn Grupy Inicjatywnej Stowarzyszenia „Nasza Mała Ojczyzna – Mazowsze” / Red. zespół. – 2015, nr 1 (grudzień). – Płock: Regionalna Agencja Wydarzeń Artystycznych, Piotr Szpakowicz, 2015. – Niereg.
41. **Oświata Mazowiecka**: Biuletyn Informacyjny Kuratorium Oświaty w Warszawie / red. nac. Dorota Sokółowska. – 2015, nr 03(25). – Warszawa: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli; Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów, 2015. – Kwart. – ISSN 1896-2521
- 41a. **PetroNews.pl**: Płock i powiat płocki / red. nac. Agnieszka Stachurska. – 2015, [R. 3], nr 19-24. – Płock: PR-image na podstawie umowy franczyzowej z Extra Media Sp. z o.o., 2015. – Dwutyg. – ISSN 2353- 0863
42. **Portret województwa mazowieckiego 2010-2014** / [Oprac. publikacji Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych; pod kier. Tomasza Zegara]. – Warszawa: Urząd Statystyczny w Warszawie: 2015. – 92 s.: il., mapy, wykry.; 29 cm. – (Informacje i Opracowania Statystyczne ISSN 1899-5039)
43. **Powiat Płocki Dobrze Ułożony**: magazyn informacyjny powiatu płockiego: Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży [...]. – 2015, nr 13(73)-18(78) oraz 1/2015. – Płock: Rada i Zarząd Powiatu w Płocku, 2015. – Dwutyg. – ISSN 1507-6652
- Na stronie tytułowej nr 1/2015 podano błędny numer ISSN, będący numerem czasopisma Powiat Płocki wydawanego w latach 1999-2014, a w 2015 r. jako wkładka do dwutygodnika PetroNews.pl. Prawidłowy nr ISSN to 2450-6826.
44. **Razem**: magazyn wewnętrzny Grupy ORLEN. –2015, [R.2], nr 8(10)-9(11). – Płock: PKN ORLEN SA, 2015. – Mies.
45. **Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej** / [red. zespół]. – T. 6(2015). – Sierpc: Muzeum Wsi Mazowieckiej, 2015. – Rocz. – ISSN 2084-2732
46. **Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2015** / [przewodn. zespołu red. Zofia Kozłowska]. – 2015, [R. 16] (2015). – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2015. – 384 s., [2] s. tabl.: tab. kolor.; 24 cm. – Rocz. – ISSN 1509-9652
Tekst równol. pol.-ang.
47. **Rynek pracy w województwie mazowieckim w 2014 r.** = Labour market in mazowieckie voivodship in 2014 / [przewodn. zesp. red. Zofia Kozłowska]. – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2015. – 139, [5] s.; 9 k. tabl.; 30 cm. – (Informacje i Opracowania Statystyczne ISSN 1643-5834)
Tyt. równol.: Labour market in mazowieckie voivodship in 2014
48. **Sierpecka Fara**: pismo Parafii p.w. Św. Wita, Modesta i Krescencji. Na prawach maszynopisu / red. zespół. – 2015, nr 11-12. – Sierpc: Parafia p.w. Św. Wita, Modesta i Krescencji, 2015. – Mies.
49. **Słowo Gozdowa**: biuletyn Wójta i Rady Gminy / red. zespół. – 2015, nr 4(63). – Gozdowo: Urząd Gminy, 2015. – Kwart. – ISSN 1898-172X
50. **Słubicki Biuletyn Informacyjny** / red. nac. Krzysztof Głowacki. – 2015, nr 4. -Słubice: Gmina Słubice, 2015. – Kwart.
51. **Socjalista**: biuletyn informacyjny Okręgu Płockiego Polskiej Partii Socjalistycznej / red. nac. Anna Pawłowska. –2015, [R.2], nr 008/09. – Płock: Okręg Płocki PPS, 2015. – Niereg.
52. **Spotkanie** / red. zespół. – 2015, [R.10], nr 10-12. – Rogozino: Parafia św. Faustyny Apostołki Bożego Miłosierdzia, 2015. – Mies.
53. **Studia Mazowieckie** / red. nac. Zbigniew Ptasiwicz. – R. 10/24(2015), nr 4. – Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, Ciechanów: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2015. – Kwart. – ISSN 1231-2797
54. **Tygodnik Płocki** / red. nac. Tomasz Szatkowski. –2015, [R.43], nr 40-52. – Płock: Dziennikarsko-Wydawnicza Spółdzielnia Pracy „AKAPIT”, 2015. – Tyg. – ISSN 0208-6972
55. **U Świętego Marcina**: pismo Parafii Św. Marcina w Słupnie / red. nac. Andrzej Dzięgielewski /. – 2015, [R.6], nr 7-9. – Słupno: Parafia św. Marcina, 2015. – Mies.
56. **W Duchu i Prawdzie**: katolicka gazeta gostyńska / red. nac. Janina Przygocka. – 2015, R. 22, nr 7(239). - Gostynin: Parafia św. Marcina, 2015. – Mies. – ISSN 1425-4727
57. **W Promieniach Miłosierdzia**: miesięcznik Parafii Miłosierdzia Bożego w Gostyninie / red. nac. Andrzej F. Ziółkowski. – 2015, R. 5, nr 10-11(53-54), 12(55). – Gostynin: Parafia Miłosierdzia Bożego, 2015. – Mies. – ISSN 2083-411X
58. **Wiadomości Uczelniane**: Pismo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku / [red. nac. Małgorzata Znyk]. – 2015, R.12, nr 1(21). – Płock: PWSZ, 2015. – Rocz. – ISSN 1732-4130
Czasopismo dostępne tylko w wersji elektronicznej.
59. **Wiś Mazowiecka**: Miesięcznik Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego / red nac. Ewa Gregorczyk. – 2015, nr 10-12. – Warszawa: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, 2015. – Mies. – ISSN 1507-4714
60. **Wiści Gminne**: pismo Urzędu Gminy Bielsk. – 2015, [R. 9], nr 35(4). – Bielsk: Urząd Gminy, 2015. – Niereg.
61. **Wiści Muzealne**: Kulturalny Magazyn Muzealny / red. zespół. – 2015, [R. 4], nr 2(8). – Sierpc: Muzeum Wsi Mazowieckiej, 2015. – Półrocz. – ISSN 2299-937X
62. **Wiści znad Wisty** / red. Ewa Smuk-Stratenwerth, Malwina Rzepecka. – 2015, [R.22], nr 96. – Grzybów: Stowarzyszenie „Ziarno”, 2015. – Półrocz. – ISSN 1643-7810
63. **Województwo mazowieckie 2015**: podregiony, powiaty, gminy / Urząd Statystyczny; [Przewodn. zespołu red. Zofia Kozłowska]. – 2015, R. 11(2015). – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2015. – 527 s., [1] s. tabl.: mapy kolor.; 24 cm. – Rocz. – ISSN 1732-9736
Mazowieckie voivodship: subregions, powiats, gminas. – Tekst równol. pol.-ang.

64. Zeszyty Jagiellońskie: Pismo Uczniów, Nauczycieli i Przyjaciół LO im. Króla Władysława Jagiełły w Płocku / opiekun zespołu Wiesław Kopeć. – 2015, [R.15], nr 106-107. – Płock: LO im. Wł. Jagiełły, 2015. – Niereg. Pismo dostępne jedynie na stronie internetowej szkoły.

65. Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku. Społeczeństwo. Edukacja. Język / [red. nac. Anna Nowacka]. – T.3 (2015). – Płock: Wydawnictwo PWSZ, 2015. – Rocz. – ISSN 2353-1266

Tyt. okł.: Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Społeczeństwo. Edukacja. Język – Streszcz. ang., pol.

Poszczególne okręgi i miejscowości

Płock

66. CHYLIŃSKA, Magdalena.: Sami musimy wypromować modę na Płock / Magdalena Chylińska; rozm. przepr. Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza – Płock*. – 2015, nr 271, s. 4-5, il.

Rozmowa z uczestniczką panelu w ramach projektu „Pracownia Miast” - M. Chylińską.

67. DYBIEC, Aleksandra.: Jaki będziesz, Płocku?: dyskutujmy! / Aleksandra Dybiec, Anna Lewandowska, Adam Małachowski. // *Gazeta Wyborcza – Płock*. – 2015, nr 271, s. 3, il.

Dyskusje w ramach projektu „Pracownia Miast”.

68. LEWANDOWSKA, Anna.: Dawna stolica chce znów błyszcząć i tętnić życiem / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza*. – 2015, nr 270, s. 12-13, il.

Proces rewitalizacji płockiego śródmieścia.

69. LEWANDOWSKA, Anna.: Pizza, melba i pierwsza randka: taka była Tumska / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza – Płock*. – 2015, nr 289, s. 1, 4-5, il.

70. NOWAKOWSKI, Andrzej.: Chcemy, by Płock był dobrą inwestycją: po „Pracowni Miast” / Andrzej Nowakowski; rozm. przepr. Milena Orłowska. // *Gazeta Wyborcza*. – 2015, nr 277, dod. *Magazyn Płocki*, s. 4-5, il.

Rozmowa z prezydentem Płocka, A. Nowakowskim.

— SUPEŁ, Cezary.: Koncepcja funkcjonalno-użytkowa inteligentnego systemu dla Płocka = poz. 152

Biografie. Pamiętniki. Wspomnienia

Baburyn, Teodor

71. GROCHOWSKA-IWAŃSKA, Krystyna.: Teodor Baburyn – rodem rosjanin, sercem płoczanin / Krystyna Grochowska-Iwańska, Agnieszka Wojciechowska. // *Płocki Rocznik Historyczno-Archivalny*. – T. 7 (2015), s. 113-125

Streszcz. w jęz. ang.

Teodor Baburyn – zasłużony płocki archiwista.

Broniewski, Władysław

72. (LESZ).: Polubili poezję Władysława Broniewskiego: pod patronatem „TP” / (lesz). // *Tygodnik Płocki*. – 2015, nr 52, s. 8, il.

9. edycja konkursu recytatorskiego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

73. SZATKOWSKA, Lena.: Broniewskiemu stawialiśmy pomnik / Lena Szatkowska. // *Tygodnik Płocki*. – 2015, nr 52, s. 22, il.

Uroczystość odsłonięcia pomnika Władysława Broniewskiego w Płocku, w 1972 r.

Chętnik, Adam

74. KASPRZYK, Damian.: Związki Adama Chętnika z Towarzystwem Naukowym Płockim / Damian Kasprzyk. // *Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego*. – T.7 (2015), s. 46-62

Streszcz. w jęz. ang.

Etnograf Adam Chętnik (1885-1967)

Czułowski, Eustachy

— LESZCZYŃSKI, Zdzisław.: Ostatni lot samolotu Pe-2, numer 10-371 = poz. 134

Gałkowski, Artur

75. GAŁKOWSKI, Artur.: Szczutowo, semiotyka, Italia i Umberto Eco / Artur Gałkowski; rozm. przepr. Sabina Dołkowska. // *Nowy Tygodnik Sierpecki*. – 2015, nr 38, dod. *NTS Magazyn Lifestyle*, s. 9-11, il.

Szczutowo we wspomnieniach prof. Artura Gałkowskiego, kierownika Zakładu Italianistyki na Uniwersytecie Łódzkim.

Gapińska, Elżbieta

76. GAPIŃSKA, Elżbieta.: Lubię wyzwania, jestem wojownicza / Elżbieta Gapińska; rozm. przepr. Aleksandra Dybiec. // *Gazeta Wyborcza – Płock*. – 2015, nr 265, s. 2, il.

Rozmowa z Elżbietą Gapińską, posłanką na Sejm RP VIII kadencji, płocczanką, członkiem klubu parlamentarnego Platformy Obywatelskiej.

Gołębiewska, Wanda

77. SKIERSKI, Leszek.: Niepokorna : szkice o Wandzie Gołębiewskiej / Leszek Skierski. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2015. – 271,[1] s.: il.; 24 cm.

Indeks osób.

ISBN 978-83-88028-82-3

Jarosiński, Tomasz

— ROZWADOWSKA, Adriana.: Duży, większy, Okruszek = poz. 166

Jasiński, Wojciech

78. FURMAN, Tomasz.: Jasiński pokieruje Orlenem / Tomasz Furman. // *Rzeczpospolita*. – 2015, nr 295, s. B5, il.

Sylwetka Wojciecha Jasińskiego – nowego prezesa PKN Orlen.

Korwin-Szymanowski (rodzina)

— KORWIN-SZYMANOWSKI, Michał.: Jadwiga Nakwaska (1843-1937) dziedziczka na Nakwasinie i Kępie Polskiej = poz. 85

Kowalski, Wiesław Józef

79. ŁUKASIAK, Józef.: Benefis z okazji 70-lecia urodzin oraz 50-lecia pracy twórczej mgr Wiesława Kowalskiego / Józef Łukaszyk. // *Miasto Płock i okolice*. – 2015, nr 4, s. 7, il.

Krawiec, Jacek

80. ZATOŃSKI, Marcel.: Koniec ery Krawca / Marcel Zatoński. // *Puls Biznesu*. – 2015, nr 242, s. 4-5, il.
Podsumowanie 7-letniej prezesury Jacka Krawca w PKN Orlen.

Kruszewski, Zbigniew Paweł

81. KANSY, Andrzej.: Uhonorowany Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski: prezes TNP prof. dr. hab. Zbigniew Kruszewski / Andrzej Kansy. // *Nasz Płock*. – 2015, nr 5(105), s. 12, il.

Lasocki, Ignacy (ks.)

82. DUSZCZYK-MICHALAK, Lidia.: Ignacy Lasocki – (nie)znany płocki organizator, pedagog i działacz społeczny / Lidia Duszczyk-Michalak, Daniel Korzan. // *Edukacja Otwarta*. – 2015, nr 2, s. 11-28, il.

Streszcz. w jęz. ang.

Lewandowski, Władysław

83. UMIŃSKI, Michał.: Nieznana historia gajowego Władysława Lewandowskiego z Brwilna / Michał Umiński. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 78-81, il.

Lewczuk, Monika

84. STEFAŃSKA, Ewelina.: Monika Lewczuk, dziewczyna, która wybrała muzykę / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 265, s. 5, il.
The Voice of Poland (program telewizyjny)

Nakwaska, Jadwiga

85. KORWIN-SZYMANOWSKI, Michał.: Jadwiga Nakwaska (1843-1937) dziedziczka na Nakwasinie i Kępie Polskiej / Michał Korwin-Szymanowski. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 28-32, il.

Nakwaski (rodzina)

— KORWIN-SZYMANOWSKI, Michał.:

Jadwiga Nakwaska (1843-1937) dziedziczka na Nakwasinie i Kępie Polskiej = poz. 85

Nasiłowska-Szałecka, Halina

86. NASIŁOWSKA-SZAŁECKA, Halina.: Kocham malować, utrwać piękno świata i ludzi / Nasiłowska-Szałecka, Halina; rozm. przepr. Bogumiła Dumowska. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 42, s. 10-11, il.

Wywiad z Haliną Nasiłowską-Szałecką, malarką, byłą dyrektorką Szkoły Specjalnej w Sierpcu.

Paprocki, Bartłomiej

87. RJS.: Bartoszowi Paprockiem w hołdzie: promocja książki / RJS. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 49, s. 12, il.

Promocja książki Bogumiły Dumowskiej „Bartosz Paprocki herbu Jastrzębiec - renesansowy pisarz spod Sierpca” przygotowywanej w ramach projektu „Przeszłość fundamentem naszej tożsamości. Ziemia Sierpecka Bartoszowi Paprockiemu - w hołdzie”.

Paprocki, Bartosz

88. DUMOWSKA, Bogumiła.: Bartosz Paprocki herbu Jastrzębiec – renesansowy pisarz spod Sierpca: czasy, człowiek, dzieło / Bogumiła Dumowska; [tłumaczenie z języka tacińskiego: Zdzisław Dumowski, Bogumiła Dumowska]. – Sierpc: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sierpeckiej, [2015]. – 314 s.: il. (w tym kolor.); 23 cm.

Data wyd. na podstawie dedykacji aut.: Anno Domini 2015. – Na s. red. kolejny numer wydawnictwa TPZS: nr 42. – Bibliogr. s. 283-288. Indeks. – Tekst częśc. tł. z jęz. łac.

ISBN 978-83-62177-18-9

Piwnicki (rodzina)

— ORŁOWSKA, Milena.:

Pałac w Srebrnej już nie Orłenu? = poz. 301

Rajkowski, Tomasz

89. MATUSZEWSKA, Anna.: Doktor z Ż / Anna Matuszewska. // Nowy Tygodnik Sierpecki. – 2015, nr 35, s. 8, il.

Tomasz Rajkowski – lekarz z Ż, gmina Mochowo, prowadzący praktykę lekarską w Sierpcu - uczestnik obrony Płocka 1920.

RembIELIŃSKI, Rajmund

90. Dziennik Departamentowy Płocki: wydanie specjalne dnia 6-go września 2015. – Płock: [s. n.], 2015. – 15 s.: fot.; 21 cm.

240. rocznica urodzin Rajmunda RembIELIŃskiego (1774-1841)

91. NYCEK, Jan Bolesław.: Co nam daje walka z legendą: spór

o kamienicę prefekta Rajmunda RembIELIŃskiego / Jan Bolesław Nycek. // Nasz Płock. – 2015, nr 5(105), s. 13, il.

Kamienica przy ul. Kościuszki 3? czy kamienica przy ul. Kościuszki 7? w Płocku

92. SAMUSIK, Katarzyna.: Dwór w Jedwabnem / Katarzyna Samusik, Jerzy Samusik. // Poznaj Swój Kraj. – 2015, nr 7, s. 8-11, il.

Dwór Rajmunda RembIELIŃskiego w Jedwabnem.

93. SZATKOWSKA, Lena.: Jeszcze raz spór o tablicę: konferencja naukowa z okazji 240. rocznicy urodzin RembIELIŃskiego / Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 40, s. 9, il.
Płock – tablica pamiątkowa na kamienicy przy ul. Kościuszki 3

Sadzawka (rodzina)

94. BŁYSKOWSKA, Ewa.: Z Płocka do Brukseli, czyli o tajemnicach pewnej walizki / Ewa Błyskowska, Gabriela Nowak. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 40-45, il.

Dot. pochodzącej z Płocka żydowskiej rodziny Sadzawków.

Szczodrowski, Edward

95. (EG.): Dzieło księdza Szczodrowskiego: książka o gostynińskim kościele / (eg). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 47, s. 12, il.
Zawiera rec. książki: Ks. Edward Szczodrowski i jego dzieło: historia gostynińskiego kościoła (1910-1941) / Jolanta Bigus. – Gostynin-Płock, 2015.

Taub, Liber

96. ORŁOWSKA, Milena.: Czarne czereśnie Libera Tauba / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 304, s. 7, il.

Spektakl „Czarne czereśnie” o rodzinie Libera Tauba opracowany na podstawie scenariusza Rafała Kowalskiego, w reżyserii Hanny Chojnackiej, w Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku.

Themersonowie, Franciszka i Stefan

97. BEES.: Tydzień z Themersonami: warsztaty, konferencje, wystawy i słuchowiska / BeeS. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 42, s. 24, il.

6. Festiwal Themersonów SkArPa w Płocku

98. STEFAŃSKA, Ewelina.: SkArPa na start: Transgeniczny Festiwal Sztuk im. Stefana Themersona / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 242, s. 7, il.

6. Festiwal Themersonów SkArPa w Płocku.

Umiński, Michał

99. UMIŃSKI, Michał.: Płockie podziemia mogą być odkryciem na miarę „złotego pociągu” / Michał Umiński; rozm. przepr. Agnieszka Kwiatkowska. // PetroNews.pl. – 2015, nr 19, s. 1, 12, il.

Rozmowa z Michałem Umińskim – badaczem i pasjonatem historii regionalnej.

Witkowski, Tadeusz

100. MAŁECKA, Agnieszka.: Za młody, by umierać? / Agnieszka Małeczka. // Gość Niedzielny. – 2015, nr 45, dod. Gość Płocki, nr 45/351, s. VI-VII, il.

Tadeusz Witkowski z Siecienia, poległy w walkach pod Brodami podczas wojny polsko-radzieckiej 1920 r.

Zawacka, Elżbieta

101. DUMOWSKA, Bogumiła.: Sierpeckie losy generał Elżbiety Zawackiej / Bogumiła Dumowska. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 42, s. 12-13, il.

Nauczycielka w Korespondencyjnym Liceum Ogólnokształcącym w Sierpcu w latach 1955-1956.

II. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

Mapy. Plany

- 102. Mazowsze:** turystyka piesza: mapy. – [Warszawa]: na zlec. Samorządu Województwa Mazowieckiego, [2015]. – 10 map na 10 ark.: kolor.; każda 21x23 cm, każdy ark. 32x24 cm, w tece 13x9x2 cm.
Tyt. z teki. – Zawiera mapy: Puszcza Kozienicka, 1:35 000; Okolice Warki, 1:50 000; Mazowiecki Park Krajobrazowy, 1:35 000; Puszcza Kampinoska – część wschodnia, 1:40 000; Puszcza Kampinoska - część zachodnia, 1:35 000; Pojezierze Gostynińsko-Włocławskie, 1:40 000; Puszcza Kamieniecka, 1:35 000; Puszcza Biała, 1:35 000; Wzniesienia Mławskie, 1:50 000; Puszcza Zielona 1:35 000.
- 103. Mazowsze:** turystyka rowerowa: mapy. – [Warszawa]: na zlec. Samorządu Województwa Mazowieckiego, [2015]. – 10 map na 10 ark.: kolor.; każda 21x23 cm, każdy ark. 32x24 cm, w tece 13x9x2 cm.
Tyt. z teki. – Rzeźba terenu: punkty wysokości. – Zawiera mapy: Tam, gdzie szumią jodły: z Puszczy Stromieckiej do Kozienickiej, 1:100 000; Wśród łąk i sadów: Kabaty – Chynów, 1:150 000; Sosnowym szlakiem: Mazowiecki Park Krajobrazowy, 1:45 000; Ziemia Chełmońskiego: Międzyborów – Skuty – Jaktorów, 1:90 000; Puszcza Kamieniecka: wokół Łochowa, 1:80 000; Ku Podlasiu: Sucha – Liw – Węgrów – Sucha, 1:100 000; Puszcza Kampinoska : puszczańska pętla, 1:100 000; Puszcza Kampinoska : z północy na południe, 1:130 000; Wysoczyzna Płońska: Czerwińsk n. Wisłą – Radzikowo – Chociszewo – Czerwińsk, 1:50 000; Przez Kurpie: Zajazd Borowik – Lelis – tyse – Zajazd Borowik, 1:130 000.
- 104. Mazowsze:** turystyka wodna: mapy. – [Warszawa]: na zlec. Samorządu Województwa Mazowieckiego, [2015]. – 6 map na 6 ark.: kolor.; każdy 32x24 cm, w tece 13x9x2 cm.
Tyt. z teki. – Zawiera mapy: Wisła i Zalew Włocławski 1:250 000; Bug 1:320 000; Narew 1:300 000; Zalew Zegrzyński 1:65 000; Wkra 1:100 000; Pilica 1:220 000.

Hydrologia. Meteorologia. Klimatologia

- GAJEWSKI, Sławomir.: Wodospady na Rosicy = poz. 108
— KAMIŃSKA, Barbara.: Historia pewnego domu = poz. 294
— KRAJEWSKI, Tomasz Andrzej: Wisłą w głąb Polski = poz. 109
- 105. LEWANDOWSKA, Anna.:** Proszę państwa, oto nasze kociaki: pantera śnieżna i tygrys syberyjski / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 283, dod. Magazyn Płocki, s. 8, il.
Otwarcie nowych wybiegów dla kotów w płockim zoo.

Roślinność. Zwierzęta

- 106. DANIELUK, Jacek.:** Przyczyn szukać trzeba 15 lat temu?: dlaczego w Płocku mamy najwięcej zachorowań na raka płuc / Jacek Danieluk. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 47, s. 1, 3, il.
Spotkanie płockich radnych z przedstawicielami PKN ORLEN SA.
- 107. DYBIEC, Aleksandra.:** Orlen a płockie powietrze / Aleksandra Dybiec. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 275, s. 1, il.
Sesja Rady Miasta Płocka nt. wpływu zanieczyszczeń powietrza na zachorowalność na nowotwory.
— (gsz.): „Nie” dla kompostowni = poz. 180
— PATER, Krystian.: Orlen działa na czterech kontynentach = poz. 163

Geografia. Krajoznawstwo. Turystyka

- 108. GAJEWSKI, Sławomir.:** Wodospady na Rosicy / Sławomir Gajewski. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 4, s. 16-18, il.
Jar Rosicy

109. KRAJEWSKI, Tomasz Andrzej (1973-).: Wisłą w głąb Polski / Tomasz Andrzej Krajewski. – Warszawa: Wydawnictwo CM, 2015. – 413 s., [16] s. tabl. kolor.; 21 cm.
ISBN 978-83-63424-77-0

Zawiera m. in. relacje z podróży po Wiśle środkowej w rozdz.: LXIV Czerwińsk nad Wisłą i Wyszogród – dwa historyczne mosty; LXV Wisła okiem przyrodnika; LXVI Zbiornikowiec; LXVII Płock: tum nad pradoliną; LXVIII Drużyna się rozpadła; LXIX Zalew Włocławski.

— **Mazowsze** = poz. 102

— **Mazowsze** = poz. 103

— **Mazowsze** = poz. 104

110. PASZKIEWICZ, Tomasz.: Mają pomysł na opowiadanie o historii / Tomasz Paszkiewicz. // Nasz Płock. – 2015, nr 1(105), s. 4, il.

Biuro Usług Turystycznych „Duces Mazowie”.

111. WIELECHOWSKA, Małgorzata.: Galop przez Mazowsze / Małgorzata Wielechowska; mapa: Jacek Leszko. // Kronika Mazowiecka. – 2015, nr 12, s. 28-31, il.

Szlak Konny Pojezierza Gostynińskiego

III. LUDNOŚĆ

Osadnictwo. Demografia. Migracje

- GRALICKI, Bartosz.: Rosyjskojęzyczni mieszkańcy Płocka w świetle pierwszego powszechnego spisu ludności Imperium Rosyjskiego z 1897 roku = poz. 129
— WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Jest lepiej, ale w Sierpcu tego nie wiadać = poz. 146
- 112. WIŚNIEWSKI, Michał.:** Płock się wyludnia: podobnie jak inne miasta / Michał Wiśniewski. // PetroNews.pl. – 2015, nr 24, s. 1, 4, il.

IV. HISTORIA

Nauki pomocnicze: archiwistyka

113. ARCHIWUM DIECEZJALNE (Płock).: Historia Płocka w pergaminie zapisana: katalog wystawy listopad-grudzień 2015. Cz. 2, Podsumowanie konserwacji archiwaliów ze zbiorów Archiwum Diecezjalnego w Płocku / [autorzy tekstów Dariusz Majewski, Weronika Liszewska, Jacek Tomaszewski]. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, cop. 2015. – 14, [2] s.: il. kolor.; 24 cm.

Wystawa w Muzeum Diecezjalnym w Płocku, listopad - grudzień 2015 r. – Tyt. wg okł.

ISBN 978-83-65397-08-9

114. ARCHIWUM PAŃSTWOWE (Płock; 1994-).: Archiwum Państwowe w Płocku: informator o zasobie archiwalnym / opracowała Krystyna Bańka. – Płock: Archiwum Państwowe; Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2015. – 492 s.: il. (w tym kolor.); 25 cm.

Bibliogr. s. 457-458. Indeks. – Streszcz. w jęz. ang.

ISBN 978-83-64798-04-7 – ISBN 978-83-64806-53-7

115. BAŃKA, Krystyna.: Działalność Archiwum Państwowego w Płocku w 2014 r. / Krystyna Bańka. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 177-186

— GROCHOWSKA-IWAŃSKA, Krystyna.: Teodor Baburyn – rodem rosjanin, sercem płocczanin = poz. 71

116. KONDRACKI, Tadeusz.: Przed zagładą / Tadeusz Kondracki. // Nowe Książki. – 2015, nr 12, s. 58-59, il.

Zawiera rec. książki : Archiwum Ringelbluma. Konspiracyjne Archiwum Getta Warszawy, T. 15: Wrzesień 1939, listy kaliskie, listy płockie / oprac. Tadeusz Epsztein [et al.]. – Warszawa, 2014.

117. PIEKARSKI, Tomasz.: Rok 1945 w dokumentach z zasobu centrali Archiwum Państwowego w Płocku / Tomasz Piekarski. //

Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 137-146

Streszcz. w jęz. ang.

118. STOGOWSKA, Anna Maria.: Źródła do badań przemian polskiej wsi po II wojnie światowej – akta Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Płocku w Archiwum Państwowym w Płocku / Anna Maria Stogowska. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 161-174

Streszcz. w jęz. ang.

Archeologia

119. ORŁOWSKA, Justyna.: Kilka słów na temat schyłkowo paleolitycznego harpuna z Rękawczyna / Justyna Orłowska. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 19-21, il.

1. Muzeum Mazowieckie (Płock) – zbiory 2. Archeologia – zabytki – Polska 3. Broń drzewcowa – archeologia – Polska 4. Paleolit – Polska 5. Płock – muzealnictwo – zbiory 6. Rękawczyn (gm. Gozdowo) – archeologia

Historia miejscowości

Gostynin (okręg)

120. ZALEWSKA-OPASIŃSKA, Bogumiła.: Życie polityczne w powiecie gostyńskim w latach 1918-1926 / Bogumiła Zalewska-Opasińska. // Studia Mazowieckie. – R. 10/24(2015), nr 4, s. [81]-107

Bibliogr. s. 103-107 – Streszcz. w jęz. ang., ros.

Płock

— **Dziennik** Departamentowy Płocki = poz. 90

121. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz (1961-).: Obrona Płocka w sierpniu 1920 r. / Grzegorz Gołębiewski. // Studia Mazowieckie. – R. 10/24(2015), nr 4, s. [13]-47

Bibliogr. s. 40-47 – Streszcz. w jęz. ang., ros.

122. KACPRZAK, Michał.: Nasz hejnał w radiu?: czemu nie / Michał Kacprzak. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 271, s. 8, il.

Historia płockiego hejnału i promocji Płocka przed 1939 r.

— KOŃSKI, Wiesław.: Prasa płocka w 1945 roku = poz. 337

— ORŁOWSKA, Milena.: Opowieści z szafy = poz. 135

— ORŁOWSKA, Milena.: Zaginione zdjęcia z egzekucji = poz. 136

— SOKOLNICKI, Michał.: W sprawie sytuacji Żydów w Płocku w 1945 roku (przyczynek historyczny) = poz. 139

123. STOGOWSKA, Anna Maria.: Płock po II wojnie światowej (1945-1946) / Anna Maria Stogowska. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 9-43

Streszcz. w jęz. ang.

124. SZATKOWSKA, Lena.: O obronie Płocka w 1920 roku: nowe publikacje / Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 46, s. 8, il.

Zawiera rec. książki: Obrona Płocka przed wojskami bolszewickimi 18-19 sierpnia 1920 r. / Grzegorz Gołębiewski. – Płock, 2015.

— SZUBSKA-BIEROŃ, Elżbieta.: Płock na łamach lokalnej prasy NSDAP 1939-1945 = poz. 137

— WILK, Marian.: Dlaczego zburzono płockie mury obronne = poz. 304

Płock (okręg)

125. MILEWSKA, Marta.: Organizacja opieki medycznej w guberni płockiej w latach 1870-1914 / Marta Milewska. // Studia Mazowieckie. – R. 10/24(2015), nr 4, s. [49]-64

Bibliogr. s. 62-64 – Streszcz. w jęz. ang., ros.

Sierpc

126. RAD.: Fotograficzne wspomnienia z Sierpca: wystawa /

rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 47, s. 13, il.

Wystawa „Sierpc w fotografii 1918-1939” w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sierpcu.

Srebrna

— ORŁOWSKA, Milena.: Patac w Srebrnej już nie Orłenu? = poz. 301

Opracowania według okresów

Historia do 1795 r.

— RJS.: Bartoszowi Paprockiem w hołdzie = poz. 87

127. WILAMOWSKI, Jacek.: Szlachta województwa płockiego wobec zagrożenia Rzeczypospolitej ze strony Turcji za panowania Zygmunta III Wazy / Jacek Wilamowski. // Studia Mazowieckie. – R. 10/24(2015), nr 4, s. [173]-188

Bibliogr. s. 185-186 – Streszcz. w jęz. ang., ros.

Historia 1795-1918 r.

128. GRALICKI, Bartosz.: Płockie obchody jubileuszu chrztu Rusi w 1888 roku / Bartosz Gralicki. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 33-39, il.

Parafia Przemienienia Pańskiego w Płocku

129. GRALICKI, Bartosz.: Rosyjskojęzyczni mieszkańcy Płocka w świetle pierwszego powszechnego spisu ludności Imperium Rosyjskiego z 1897 roku / Bartosz Gralicki. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 10-15, il.

Streszcz. w jęz. ang.

— KORWIN-SZYMANOWSKI, Michał.: Jadwiga Nakwaska (1843-1937) dziedziczka na Nakwasinie i Kępie Polskiej = poz. 85

Historia 1918-1939 r.

130. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: [Gospodarka międzywojenne-go Płocka – recenzja] / Grzegorz Gołębiewski. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 47-50, il.

Zawiera rec. książki: Gospodarka międzywojennego Płocka / Michał Sokolnicki. – Płock, 2014.

131. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: [Walki o miasta Mazowsza Północnego podczas wojny polsko-rosyjskiej 1920 roku – recenzja] / Grzegorz Gołębiewski. // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T. 7 (2015), s. 433-440, il.

Zawiera rec. książki: Walki o miasta Mazowsza Północnego podczas wojny polsko-rosyjskiej 1920 roku / Paweł Piotrowski. – Poznań, 2014.

— GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz: Obrona Płocka w sierpniu 1920 r. = poz. 121

— SZATKOWSKA, Lena.: O obronie Płocka w 1920 roku = poz. 124

— ZALEWSKA-OPASIŃSKA, Bogumiła.: Życie polityczne w powiecie gostyńskim w latach 1918-1926 = poz. 120

Historia 1939-1945 r.

132. DANILUK, Jacek.: Oddziały Szturmowe NSDAP(SA) na ziemi płockiej w świetle nieznanego dokumentu ze zbiorów Tajnego Archiwum Państwowego Fundacji Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Berlinie-Dahlem / Jacek Daniluk. // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T.7 (2015), s. 88-115, il.

Streszcz. w jęz. ang.

Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

133. GRZYBOWSKI, Michał Marian.: Wojenne losy duchowieństwa miasta Płocka 1939-1945 / Michał Marian Grzybowski. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 44-48

Streszcz. w jęz. ang.

— KONDRACKI, Tadeusz.: Przed zagładą = poz. 116
134. LESZCZYŃSKI, Zdzisław.: Ostatni lot samolotu Pe-2, numer 10-371 / Zdzisław Leszczyński. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 82-87, il.

Dot. radzieckiego samolotu bombowego PE-2 z czasów II wojny światowej odnalezionego w Kamionie.

135. ORŁOWSKA, Milena.: Opowieści z szafy / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 277, dod. Magazyn Płocki, s. 2, il.

Szafy z czasów stacjonowania hitlerowców w LO im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku.

136. ORŁOWSKA, Milena.: Zaginione zdjęcia z egzekucji / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 283, dod. Magazyn Płocki, s. 9, il.

Zawiera rec. książki: Schröttersburg w Płocku / Mirosław Łakomski. – Płock 2016.

Poszukiwanie zdjęć z hitlerowskiej egzekucji na Placu 13-Straconych w Płocku, wykonanych przez Tadeusza Tomaszewskiego w 1942 r.

137. SZUBSKA-BIEROŃ, Elżbieta.: Płock na łamach lokalnej prasy NSDAP 1939-1945 / Elżbieta Szubska-Bieroń. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2015. – 440 s.: il. 24 cm. Bibliogr. s. 408 - 425. Indeks nazwisk.

ISBN 978-83-88028-81-6

— UMIŃSKI, Michał.: Nieznana historia gajowego Władysława Lewandowskiego z Brwilna = poz. 83

Historia 1944-1989 r.

— CELMER, Mariusz.: Polityka władz komunistycznych wobec nauczania religii na terenie diecezji płockiej w latach 1950-1956 = poz. 319

— CELMER, Mariusz.: Władze komunistyczne wobec Zgromadzenia Zakonnego Salezjanów w Płocku w latach 1945-1956 (zarys problemu) = poz. 320

— DOMAGAŁA, Jarosław.: Ludowy Instytut Muzyczny – Okręg Mazowiecki w Płocku (1946-1950) = poz. 246

— KOŃSKI, Wiesław.: Prasa płocka w 1945 roku = poz. 337

— KOZANECKI, Jarosław.: Udział Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Płocku w wyborach do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 r. = poz. 217

138. LEWANDOWSKA, Anna.: Przywrócić ofiarom imiona / Anna Lewandowska, Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 285, s. 1, il.

Odkrycie ludzkich szczątków na terenie byłej komendy policji przy ul. 1 Maja 3/5 (w czasie II wojny siedziba gestapo, w czasach stalinowskich siedziba NKWD i UB).

— PIEKARSKI, Tomasz.: Rok 1945 w dokumentach z zasobu centrali Archiwum Państwowego w Płocku = poz. 117

139. SOKOLNICKI, Michał.: W sprawie sytuacji Żydów w Płocku w 1945 roku (przyczynek historyczny) / Michał Sokolnicki. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 126-134. Straszcz. w jęz. ang.

— STOGOWSKA, Anna Maria.: Płock po II wojnie światowej (1945-1946) = poz. 123

— STOGOWSKA, Anna Maria.: Źródła do badań przemian polskiej wsi po II wojnie światowej – akta Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Płocku w Archiwum Państwowym w Płocku = poz. 118

— ŻUŁAWNIK, Mariusz.: Rok pierwszy. Powstanie i działalność Milicji Obywatelskiej w Płocku i powiecie płockim w 1945 r. = poz. 222

V. ETNOGRAFIA

Zagadnienia ogólne

— (gsz.): Jubileuszowy festiwal = poz. 257

— LICA-KACZAN, Magdalena.: Ludowa wizja świata: Mazowsze magiczne = poz. 264

— PIASKOWSKI, Grzegorz.: Skarby buddyjskiej Azji w płockim Spichlerzu = poz. 265

— PRÓCHNIEWICZ, Dorota.: Kuchnia Warszawy i Mazowsza = poz. 171

— SOBIERAJ, Leonard.: Nowe oblicze Spichlerza = poz. 266

— SZATKOWSKA, Lena.: Wielkie dni Spichlerza = poz. 267

Sztuka ludowa

— STEFAŃSKA, Ewelina.: Folklor w płockim wydaniu: Wiśła kończy 20 lat = poz. 260

— SZATKOWSKA, Lena.: A kto nie śpiewa i nie tańczy = poz. 261

— **Zespół** Pieśni i Tańca „Wiśła” = poz. 262

Obyczaje. Obrzędy

— STEFAŃSKA, Ewelina.: Przybył z daleka, tak jak biblijny król = poz. 326

VI. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

Prace ogólne. Biznes. Planowanie gospodarcze

— CHYLIŃSKA, Magdalena.: Sami musimy wypromować modę na Płock = poz. 66

— GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: [Gospodarka międzywojennego Płocka – recenzja] = poz. 130

140. KRUSZEWSKI, Zbigniew.: Regionalna współpraca uczelni niepublicznej z parkiem technologicznym oraz władzami miasta na przykładzie Płocka / Zbigniew Kruszewski. // Studia Mazowieckie. – R. 10/24(2015), nr 4, s. [137]-149 Bibliogr. s. 147-148 – Streszcz. w jęz. ang., ros.

141. LEWANDOWSKA, Anna.: Biznes zwiiera szyki / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 232, s. 1 Planowanie utworzenia centrum rozwojowo-badawczego w Płocku.

142. LEWANDOWSKA, Anna.: Jak wybieraliśmy parlamentarzystów / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 248, s. 1, 4-5, il.

Historia wyborów parlamentarnych w III RP.

— MAŁACHOWSKI, Adam.: Zagraliśmy dla Piotra = poz. 282

143. MUĆKA, Magdalena.: Świątowy Tydzień Przedsiębiorczości w Płocku / Magdalena Mućka. // Mazowiecki Rynek Pracy. – 2015, nr 6, s. 24, il.

144. Płocki Park Przemysłowo-Technologiczny – miejsce synergii nowoczesnych usług biznesowych, badań i rozwoju oraz inicjatyw klastrowych. // Fundusze Europejskie na Mazowszu. – 2015, nr 4, s. 13-15, il.

— Portret województwa mazowieckiego 2010-2014 = poz. 42

145. Rekomendowane działania na rzecz równoważenia rozwoju województwa mazowieckiego: na podstawie wyników badań zrealizowanych w ramach projektu „Trendy rozwojowe Mazowsza” / oprac. pod kierunkiem Zbigniewa Strzeleckiego. – Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, 2015. – 32 s.: il.; 30 cm.

Statystyka

— **Portret** województwa mazowieckiego 2010-2014 = poz. 42

— **Rocznik** Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2015 = poz. 46

— **Rynek** pracy w województwie mazowieckim w 2014 r. = poz. 47

— szat.: Najlepszy maj, najgorszy luty = poz. 197

146. WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Jest lepiej, ale w Sierpcu tego nie widać : Mazowsze: rok 2015 w statystyce / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 52, s. 7, il.

— **Województwo mazowieckie 2015** = poz. 63

Budownictwo. Remonty. Inwestycje

— ASZTEMBORSKI, Jarosław.: „Folklor w nowoczesnym ujęciu”, czyli wielkie otwarcie Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego = poz. 269

147. DANIELUK, Jacek.: Ciepło i prąd będą tańsze: Simens zmodernizuje ponad 20 budynków w Płocku / Jacek Danieluk. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 45, s. 1, 4, il.

— KRAWIEC, Jacek.: Orlen jest już firmą globalną = poz. 161

— LEWANDOWSKA, Anna.: Od kawalerki do domu = poz. 186

148. LEWANDOWSKA, Anna.: Za co rewitalizować? / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 292, dod. Eurofundusze, s. 1-2, il.

Planowanie rewitalizacji zabytkowych kamienic w Płocku i modernizacji nabrzeża wiślanego za środki unijne.

149. MARKIEWICZ, Tadeusz.: Płock przyciągnął Simensa / Tadeusz Markiewicz. // Puls Biznesu. – 2015, nr 214, s. 5

— PIOTROWSKI, Robert.: Centrum Kulturalno-Rekreacyjne w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu = poz. 271

150. WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Drogi, wodociągi, kanalizacja i... skatepark: plany inwestycyjne samorządów gminnych na rok 2016 / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 52, s. 6, il.

Dot. gmin powiatu sierpeckiego.

151. WOŹNICKA, Sylwia.: Inwestycje gminne / Sylwia Woźnicka. // Informator Gminy Mochowo. – 2015, nr 1, s. 9-13, il.

Inwestycje w gminie Mochowo w 2015 roku

Informatyka. Elektronika

152. SUPEŁ, Cezary.: Koncepcja funkcjonalno-użytkowa inteligentnego systemu dla Płocka / Cezary Supeł. // Przegląd Komunalny. – 2015, nr 11, s. 54-55

Koncepcja programu Obszar Funkcjonalnej Aglomeracji Płockiej.

Energetyka. Ciepłownictwo

— LEWANDOWSKA, Anna.: Biznes zwierza szyki = poz. 141

153. GABRYCHOWICZ, Justyna.: Przewodniczący komisji zszokowany liczbami w Ciepłowni: kontrowersyjna inwestycja / Justyna Gabrychowicz. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 47, s. 3, il.

Straty nowej Ciepłowni Miejskiej w Sierpcu.

154. JADCZAK, Krzysztof.: Niska emisja / Krzysztof Jadczyk. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 242, s. 6, il.

Rozmowa z burmistrzem Gąbina, wiceprzewodniczącym Zarządu Związku Gmin Regionu Płockiego - Krzysztofem Jadczykiem.

— KRAWIEC, Jacek.: Orlen jest już firmą globalną = poz. 161

155. MANELSKI, Piotr.: Ciepłownia Sierpc Spółka z o. o.: perspektywy i wyzwania / Piotr Manelski; rozm. przepr. Justyna Gabrychowicz. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 40, s. 8-9, il.

Rozmowa z nowym dyrektorem Ciepłowni Miejskiej w Sierpcu Piotrem Manelskim.

156. WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Zielone światło dla wiatraków: sesja Rady Gminy / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 48, s. 7, il.

Rada Gminy Zawidz

Polski Koncern Naftowy ORLEN SA

— DYBIEC, Aleksandra.: Orlen a płockie powietrze = poz. 107

— FURMAN, Tomasz.: Jasiński pokieruje Orlenem = poz. 78

157. FURMAN, Tomasz.: Orlen kupi firmy wydobywcze / Tomasz Furman. // Rzeczpospolita. – 2015, nr 240, s. B2-B3, il.

Przejęcie przez PKN Orlen kanadyjskiej firmy Kicking Horse Energy oraz amerykańskiej FX Energy.

158. Kalendarium sukcesów 2015. // Grupa Orlen. – 2015, nr 6(17), s. 10-11, il.

Kalendarium wydarzeń spółki PKN ORLEN w 2015 r.

159. KRASNODEBSKA, Sylwia.: „Polacy z werwą” nagrodzeni! / Sylwia Krasnodębska. // Gazeta Polska Codziennie. – 2015, nr 239, s. 9, il.

Uroczysta gala plebiscytu „Polacy z werwą”

160. KRAWIEC, Jacek.: ORLEN jest dziś synonimem sukcesu / Jacek Krawiec; rozm. przepr. Ireneusz Wypych. // Grupa Orlen. – 2015, nr 6(17), s. 4-7, il.

Rozmowa podsumowująca pracę prezesa PKN ORLEN.

161. KRAWIEC, Jacek.: Orlen jest już firmą globalną / Jacek Krawiec; rozm. przepr. Paweł Jabłoński, Michał Duszczyk. // Rzeczpospolita. – 2015, nr 268, s. B16, il.

Rozmowa z prezesem koncernu.

162. MACKIEWICZ, Dominika.: Pierwsza dekada segmentu upstream w PKN ORLEN za nami / Dominika Mackiewicz, Jan Żółtowski. // Grupa Orlen. – 2015, nr 6(17), s. 26-27, il.

10 lat działalności ORLEN Upstream.

163. PATER, Krystian.: Orlen działa na czterech kontynentach / Krystian Pater; rozm. przepr. Maciej Pawlak. // Gazeta Polska Codziennie. – 2015, nr 243, s. 8, il.

Wpływ PKN Orlen na środowisko

164. TREFFLER, Sabina.: Arabska ropa wypiera rosyjską / Sabina Treffler. // Gazeta Polska Codziennie. – 2015, nr 262, s. 3, il.

— WAŚOWSKI, Maciej.: Walczą o awans i bogatego sponsora = poz. 284

— ZATONSKI, Marcel.: Koniec ery Krawca = poz. 80

Rzemiosło

165. ORŁOWSKA, Milena.: Wydrukuj każde marzenie: pomysłów więcej niż w Płocku / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 295, dod. Magazyn Płocki, s. 4-5, il.

Firma rodzinna Anny Żuk-Laskowskiej i Michała Laskowskiego – CottonBee.pl, biżuteria Olgi Popławskiej z Płocka.

Przemysł rolno-spożywczy

166. ROZWADOWSKA, Adriana.: Duży, większy, Okruszek / Adriana Rozwadowska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 267, s. 22-23, il.

PPH „Okruszek” Tomasza Jarońskiego z Rogozina.

167. WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Rycerze polskiego rolnictwa: sierpcanie wśród najlepszych rolników i przetwórców / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 50, s. 8, il.

Gańko Grzegorz, Słabkowski Kazimierz, Wilamowski Wojciech, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Sierpcu laureatami konkursu Agropredsiębiorca RP 2015

Spółdzielczość pracy

168. Spółdzielnia Pracy Dziewiarskiej im. Gerszona Dua w Płocku (1949-1969) / opracowanie Leonard Sobieraj, Grzegorz Chabowski. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2015. – 11 s.: il.; 30 cm.

Tyt. z okł.

Historia Spółdzielni Pracy Przemysłu Dziewiarskiego „Stilana”.

Rolnictwo

Zagadnienia ogólne

— RZOŃCA, Marcin.: Ziemia mazowiecka dziękuje rolnikom = poz. 208

— STOGOWSKA, Anna Maria.: Źródła do badań przemian polskiej wsi po II wojnie światowej - akta Powiatowego Urzędu Ziemińskiego w Płocku w Archiwum Państwowym w Płocku = poz. 118

Hodowla

169. Stado Ogierów w Łącku. // Gazeta Łącka. – 2015, nr 2(64), s. 52-54, il.

Usługi

- ORŁOWSKA, Milena.: Wydrukują każde marzenie = poz. 165

Gastronomia. Żwienie zbiorowe

170. **JAROSZEWSKI, Dominik.**: Schabowy raz, czyli płocka miłośność do kotleta i zacierkowej / Dominik Jaroszewski. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 260, s. 1, 4-5, il.
— KAMIŃSKA, Barbara.: Historia pewnego domu = poz. 294
— ORŁOWSKA, Milena.: Polskie jest takie smaczne! = poz. 207
171. **PRÓCHNIEWICZ, Dorota.**: Kuchnia Warszawy i Mazowsza / [autorka przepisów Dorota Próchniewicz; autor wstępu Roman Marcinek]. – Ożarów Mazowiecki: Firma Księgarska Olesiejuk, cop. 2015. – 140, [4] s.: il. kolor.; 25 cm. – (Polska Kuchnia Regionalna)
ISBN 978-83-274-3105-9
— SUPEŁ, Cezary.: Świątujemy radośnie = poz. 209

Komunikacja. Transport. Łączność

172. **DANIELUK, Jacek.**: Trzy i pół roku – od pomysłu do realizacji: hala warsztatowa Komunikacji Miejskiej już gotowa / Jacek Danieluk. // *Tygodnik Płocki*. – 2015, nr 50/51, s. 7, il.
— (lesz).: Zdrowia, szczęścia wieszujemy = poz. 263
173. **LEWANDOWSKA, Anna.**: Czerwoniaków czar, czyli 55 lat płockiej komunikacji / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 289, s. 6-7, il.
174. **NOWAKOWSKA, Maria.**: Uroczyste nadanie nazwy rondu w Bonistawiu / Maria Nowakowska. // *Słowo Gozdowa*. – 2015, nr 4(63), s. 5-6, il.
Rondo im. Wincentego Witosa w Bonistawiu
— NOWAKOWSKI, Andrzej.: Nie odpowiadamy za pracę administracji rządowej = poz. 211

Gospodarka komunalna. Cmentarze. Pożarnictwo

- ASZTEMBORSKI, Jarosław.: „Folklor w nowoczesnym ujęciu”, czyli wielkie otwarcie Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego = poz. 269
175. **DYBIEC, Aleksandra.**: Już teraz mamy 41 tys. zł / Aleksandra Dybiec. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 256, s. 1, il.
16. Kwesta Stowarzyszenia Starówka Płocka i Gazety Wyborczej przeznaczona na renowację zabytkowych nagrobków na Cmentarzu Rzymsko-Katolickim (Starym) przy ul. Floriana Kobylańskiego w Płocku.
176. **DYBIEC, Aleksandra.**: Kwesta od serca / Aleksandra Dybiec. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 254, dod. Ratujmy Płockie Powązki, s. 1, il.
16. Kwesta Stowarzyszenia Starówka Płocka i Gazety Wyborczej przeznaczona na renowację grobu rodziny Bronarskich i grobu Kazimierza Wojnarowskiego na Cmentarzu Rzymsko-Katolickim (Starym) przy ul. Floriana Kobylańskiego w Płocku.
177. **DYBIEC, Aleksandra.**: Nagrobki Ligowskich i Jezierskich ocalone / Aleksandra Dybiec. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 254, dod. Ratujmy Płockie Powązki, s. 2, il.
Odnowienie zabytkowych nagrobków rodziny Ligowskich i Jezierskich na Cmentarzu Rzymsko-Katolickim (Starym) przy ul. Floriana Kobylańskiego w Płocku za pieniądze z 15. kwesty zorganizowanej przez Stowarzyszenie Starówka Płocka i Gazetę Wyborczą.
178. **DYBIEC, Aleksandra.**: Przez 15 lat odnowiliśmy ponad 30 pomników / Aleksandra Dybiec. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 254, dod. Ratujmy Płockie Powązki, s. 3, il.
Krótka charakterystyka 33 odnowionych zabytkowych nagrobków na cmentarzach przy ul. Floriana Kobylańskiego w Płocku w ramach akcji „Ratujmy Płockie Powązki” zorganizowanej przez Stowarzyszenie Starówka Płocka i Gazetę Wyborczą.
179. **GABRYCHOWICZ, Justyna.**: Gra orkiestry zachwyca

od ponad stu lat: huczne urodziny / Justyna Gabrychowicz. // *Kurier Sierpecki*. – 2015, nr 43, s. 5, il.

Obchody 115-lecia Miejskiej Młodzieżowej Orkiestry Dętej Ochotniczej Straży Pożarnej w Sierpcu.

180. **(GSZ).**: „Nie” dla kompostowni: protest mieszkańców gm. Stara Biała / (gsz). // *Tygodnik Płocki*. – 2015, nr 42, s. 1, 6, il.
Planowanie budowy kompostowni do przetwarzania odpadów z elektrowni i zakładów energetycznego spalania paliw oraz ustabilizowanych komunalnych osadów ściekowych.

— KAMIŃSKA, Barbara.: Historia pewnego domu = poz. 294
181. **ORŁOWSKA, Milena.**: Wielka studnia w zbrocu skarpy / Milena Orłowska. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 289, s. 2, il.

Oczyszczalnia wód deszczowych przy ul. Jasnej w Płocku.

182. **[P].**: Fundament rozwoju Płocka: podziemne inwestycje za 200 mln. złotych / [p]. // *M 4 2015*, nr 4(24), s. 3, il.

Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w Płocku oraz uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie miasta.

— PIOTROWSKI, Robert.: Centrum Kulturalno-Rekreacyjne w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu = poz. 271

183. **ROGOZIŃSKI, Andrzej.**: Płockie studnie, zdroje i budki sprzedaży wody / Andrzej Rogoziński. // *Nasze Korzenie*. – 2015, nr 9, s. 58-63, il.

184. **Z archiwum MMOD OSP Sierpc / MMOD OSP Sierpc.** // *Nasz Sierpc*. – 2015, nr 3, s. 19-20, il.

Obchody 115-lecia Miejskiej Młodzieżowej Orkiestry Dętej Ochotniczej Straży Pożarnej w Sierpcu.

Gospodarka mieszkaniowa

185. **DYŚKIEWICZ, Piotr.**: Ratusz bierze się za dłużników / Piotr Dyśkiewicz; rozm. Andrzej Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 300, s. 2, il.

Rozmowa z wiceprezydentem Płocka ds. komunalnych – Piotrem Dyśkiewiczem nt. zadłużenia najemców mieszkań komunalnych.

— LEWANDOWSKA, Anna.: Jak wybieraliśmy parlamentarzystów = poz. 142

186. **LEWANDOWSKA, Anna.**: Od kawalerki do domu / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2015, nr 254, dod. Co się buduje w Płocku, s. 1, 2, 4, il.

VII. ZAGADNIENIA POLITYCZNE I SPOŁECZNE

Zagadnienia ogólne

187. **(GSZ).**: Priorytety nowych postów Ziemi Płockiej / (gsz), (jac). // *Tygodnik Płocki*. – 2015, nr 44, s. 1, 3, il.

Parlamentarzyści z okręgu płocko-ciechanowskiego VIII kadencji Sejmu.

188. **(GSZ).**: Trochę inaczej niż w Polsce: wyniki wyborów parlamentarnych na Mazowszu Płockim / (gsz). // *Tygodnik Płocki*. – 2015, nr 44, s. 4, il.

Wyniki wyborów w okręgu płocko-ciechanowskim do Sejmu VIII kadencji.

— KOZANECKI, Jarosław.: Udział Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Płocku w wyborach do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 r. = poz. 217

189. **MANNA.**: Wybory w powiecie sierpeckim / MANNA. // *Nowy Tygodnik Sierpecki*. – 2015, nr 38, s. 2-3, il.

Wyniki wyborów parlamentarnych w powiecie sierpeckim.

Unia Europejska

— **Fundusze Europejskie na Mazowszu** = poz. 13

— (lesz).: Budynek Książnicy w nowej odsłonie = poz. 334

— LEWANDOWSKA, Anna.: Biznes zwiera szyki = poz. 141

— [p].: Fundament rozwoju Płocka = poz. 182

— **Płocki Park Przemysłowo-Technologiczny** – miejsce synergii

- nowoczesnych usług biznesowych, badań i rozwoju oraz inicjatyw klastrowych = poz. 144
- SOBIERAJ, Leonard.: Nowe oblicze Spichlerza = poz. 266
- STEFAŃSKA, Ewelina.: Jagiellonka otworzyła swoje muzeum = poz. 243
- SZATKOWSKA, Lena.: Wielkie dni Spichlerza = poz. 267

Partie polityczne

- 190. DANIELUK, Jacek.:** Kandydaci do Sejmu debatowali w Płocku: ponad podziałami chcą budować S10 i tory do Modlina / Jacek Danieluk. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 20-21, il.
- GAPIŃSKA, Elżbieta.: Lubię wyzwania, jestem wojownicza = poz. 76
 - (gsz.): Priorytety nowych postów Ziemi Płockiej = poz. 187
 - (gsz.): Trochę inaczej niż w Polsce = poz. 188
 - SZKOPEK, Grzegorz.: Wielka radość PiS = poz. 218
- 191. WIŚNIEWSKI, Andrzej.:** PSL traci wieś: powyborcze remanenty w powiecie / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 44, s. 9, il.
- 192. ZGORZELSKI, Piotr.:** Mocniejsza pozycja Zgorzelskiego / Piotr Zgorzelski; rozm. przepr. Aleksandra Dybiec. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 256, s. 2, il.
- Rozmowa z Postem PSL, Piotrem Zgorzelskim.

Organizacje społeczne

- GRETKOWSKI, Andrzej.: Wybrane formy edukacji i aktywizacji płockiego społeczeństwa w ramach Akcji Katolickiej (1929-1938) = poz. 322
 - 193. (LESZ).:** Potrzeba sztuki: jubileusz na kierunku – plastyka / (lesz). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 49, s. 9, il.
- Dziesięciolecie sekcji plastyczno-malarskiej Stowarzyszenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Płocku.
- Stowarzyszenie Teatr Per Se = poz. 315
 - UMIŃSKI, Michał. : Płockie podziemia mogą być odkryciem na miarę „złotego pociągu” = poz. 99
- 194. Uruchomione** Spółdzielnie Socjalne. // Biuletyn OWES. – 2015, nr 4, s. 25-30, il.
- Spółdzielnie Socjalne działające na terenie pow. płockiego oraz w Sierpcu.

Polityka społeczna

- DUSZCZYK-MICHALAK, Lidia.: Ignacy Lasocki – (nie)znany płocki organizator, pedagog i działacz społeczny = poz. 82
- DYBIEC, Aleksandra.: Jaki będziesz, Płocku?: dyskutujmy! = poz. 67
- LEWANDOWSKA, Anna.: Dawna stolica chce znów błyszczeć i tętnić życiem = poz. 68
- NOWAKOWSKI, Andrzej.: Chcemy, by Płock był dobrą inwestycją = poz. 70
- ORŁOWSKA, Milena.: Będzie wielka jazda na Podolszyczach = poz. 283
- **Uruchomione** Spółdzielnie Socjalne = poz. 194

Praca. Bezrobocie

- 195. CHRAPEK, Dominika.:** Barometr zawodów / Dominika Chrapek. // Biuletyn Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy. – 2015, nr 3(16), s. 10-12, tab.
- Podsumowanie projektu badawczego WUP w Warszawie na temat zapotrzebowania na pracowników w poszczególnych zawodach w 2016 r.
- 196. MUĆKA, Magdalena.:** Ponad 90 wystawców / Magdalena Mućka. // Mazowiecki Rynek Pracy. – 2015, nr 6, s. 22-23, il.
- I Międzynarodowe Targi Pracy i Integracji w Płocku.
- NOWAKOWSKI, Andrzej.: Nie odpowiadamy za pracę administracji rządowej = poz. 211
 - rad.: Nauczyciele dali czerwoną kartkę rządowi = poz. 234

- Rynek pracy w województwie mazowieckim w 2014 r. = poz. 47
- 197. SZAT.:** Najlepszy maj, najgorszy luty: bezrobocie w Płocku na koniec 2014 roku / szat. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 44, s. 7, il.

Opieka społeczna

- 198. DS.:** Dzienny Dom „Senior WIGOR” w Szczutowie zaprasza / DS. // Nowy Tygodnik Sierpecki. – 2015, nr 43, s. 6, il.
- 199. DYBIEC, Aleksandra.:** Świat widzą sercem i... muzyką: pomóżmy im! / Aleksandra Dybiec. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 283, dod. Magazyn Płocki, s. 1, 4-5, il.
- Zbiórka pieniędzy w ramach akcji „Choinka Dobroczyńców” na rzecz niewidomych, utalentowanych muzycznie młodych ludzi: Patrycji Malinowskiej i Maksymiliana Chlewińskiego.
- KAMIŃSKA, Barbara.: Historia pewnego domu = poz. 294
 - MAŁACHOWSKI, Adam.: Zagraliśmy dla Piotra = poz. 282
- 200. OLSZEWSKA, Alina.:** Powiat sierpecki: ubóstwo postępujące / Alina Olszewska; rozm. przepr. Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 49, s. 8, il.
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Sierpcu
- 201. RAD.:** Warto było!: z Bankiem Żywności przez cały weekend / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 49, s. 17, il.
- Zbiórka żywności dla ludzi ubogich z okazji Świąt Bożego Narodzenia w Płocku i okolicy.
- 202. STEFAŃSKA, Ewelina.:** Gala jak wiec: wolontariusze na dalszym planie / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 235, s. 3, il.
- Wybory Miss i Mistera Wolontariatu w Płocku.

Związki zawodowe

- KOZANECKI, Jarosław.: Udział Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Płocku w wyborach do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 r. = poz. 217
 - 203. NSZZ Solidarność** w Gostyninie Region Płocki: 35 lat: 1980-2015: kalendarium / oprac. Barbara Ewa Gierula. – Gostynin: Międzyzakładowa Organizacja Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ Solidarność w Gostyninie, 2015. – 15 s.: il. kolor.; 29 cm.
 - 204. O dobro** wspólne musimy się troszczyć: obchody 35-lecia powstania NSZZ „Solidarność” w Nowym Duninowie. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 40, s. 8, il.
 - 205. RAD.:** Jubileusz oświatowej „Solidarności” / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 44, s. 10, il.
- 35-lecie Międzyzakładowej Komisji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Płocku.
- rad.: Nauczyciele dali czerwoną kartkę rządowi = poz. 234

Socjologia

- CHYLIŃSKA, Magdalena.: Sami musimy wypromować modę na Płock = poz. 66
- M.M.-O.: Widzowie – kim jesteście? = poz. 314
- PODAWCA, Konrad.: Percepcja społeczno-urbanistyczna przestrzeni publicznej Płocka wśród seniorów = poz. 303
- 206. WIŚNIEWSKA, Ewa.:** Praca w hierarchii wartości studentów (na przykładzie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku) / Ewa Wiśniewska. // Zeszyty Naukowe Państwowej Szkoły Zawodowej w Płocku. Społeczeństwo, Edukacja, Język. – T. 3 (2015), s. 219-233, il.

Patologia społeczna

- KOPIŃSKA, Justyna.: Nie jestem psem = poz. 220

Uroczystości. Obchody

- NYCEK, Jan Bolesław.: Co nam daje walka z legendą = poz. 91

207. ORŁOWSKA, Milena.: Polskie jest takie smaczne! / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 264, s. 1, il.

Obchody Święta Niepodległości - 11 Listopada w Płocku i Dzień Kuchni Polskiej.

208. RZONCA, Marcin.: Ziemia mazowiecka dziękuje rolnikom // Wieś Mazowiecka. – 2015, nr 11, s. 34-36, fot.

Dożynki Województwa Mazowieckiego w Płocku.

209. SUPEŁ, Cezary.: Świętujemy radośnie / Cezary Supeł; rozm. przepr. Aleksandra Dybiec. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 262, s. 1, il.

Obchody Święta Niepodległości – 11 Listopada w Płocku.

— SZATKOWSKA, Lena.: Broniewskiemu stawialiśmy pomnik = poz. 73

— SZATKOWSKA, Lena.: Jeszcze raz spór o tablicę = poz. 93

VIII. ZAGADNIENIA PRAWNO-ADMINISTRACYJNE

Samorząd terytorialny

— DANIELUK, Jacek.: Ciepło i prąd będą tańsze = poz. 147

— DANIELUK, Jacek.: Przyczyn szukać trzeba 15 lat temu? = poz. 106

— DYBIEC, Aleksandra.: Orlen a płockie powietrze = poz. 107

— GABRYCHOWICZ, Justyna.: Przewodniczący komisji zszokowany liczbami w Ciepłowni = poz. 153

— (gusz.): „Nie” dla kompostowni = poz. 180

— JADCZAK, Krzysztof.: Niska emisja = poz. 154

210. KALINOWSKI, Paweł.: Minął rok / Paweł Kalinowski. // Nasz Gostynin. – 2015, nr 1, s. 4-5, il.

Podsumowanie pierwszego roku kadencji burmistrza Gostynina Pawła Kalinowskiego.

— KRAWCZYŃSKA, Grażyna.: Dyrektor Trójki – konflikt i problemy = poz. 237

— KRUSZEWSKI, Zbigniew.: Regionalna współpraca uczelni niepublicznej z parkiem technologicznym oraz władzami miasta na przykładzie Płocka = poz. 140

— MARKIEWICZ, Tadeusz.: Płock przyciągnął Simensa = poz. 149

211. NOWAKOWSKI, Andrzej.: Nie odpowiadamy za pracę administracji rządowej / Andrzej Nowakowski; rozm. przepr. Jacek Dąbrowski, Andrzej Gatuszewski. // Obserwator Płocki. – 2015, nr 1 (grudzień), s. 1, 4, il.

Rozmowa z Prezydentem Miasta Płocka.

— ORŁOWSKA, Milena.: Będzie wielka jazda na Podolszczykach = poz. 283

— ORŁOWSKA, Milena.: Polskie jest takie smaczne! = poz. 207

— SUPEŁ, Cezary.: Świętujemy radośnie = poz. 209

212. TOMASZEWSKI, Zbigniew.: Gmina otwarta na nowe wyzwania / Zbigniew Tomaszewski; rozm. przepr. Agnieszka Pazio. // Kronika Mazowiecka. – 2015, nr 12, s. 11, il.

Rozmowa z wójtem gminy Mochowo - Z. Tomaszewskim.

— WIELECHOWSKA, Małgorzata.: Galop przez Mazowsze = poz. 111

— WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Drogi, wodociągi, kanalizacja i... skatepark = poz. 150

— WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Wygaszanie Ogniska? = poz. 255

213. ZAWADKA, Marcin.: Wszyscy oczekujemy przełomu: mija pierwszy rok kadencji / Marcin Zawadka; rozm. przepr. Renata Krawczyńska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 48, s. 17, il.

Rozmowa z wójtem gminy Słupno – Marcinem Zawadką.

214. ZAWADKA, Marcin.: Wszyscy oczekujemy przełomu: podsumowanie pierwszego roku kadencji / Marcin Zawadka; rozm. przepr. Renata Krawczyńska. // Głos Słupna. – 2015,

nr 7, s. 3, il.

Marcin Zawadka – wójt gminy Słupno

215. ZIEMKIEWICZ, Sylwester.: Ewolucja, nie rewolucja...: rozmowa z wójtem gminy Radzanowo / Sylwester Ziemkiewicz. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 47, s. 20, il.

216. ZIEMKIEWICZ, Sylwester.: Pierwszy rok kadencji samorządu w podsumowaniu / Sylwester Ziemkiewicz. // Nasza Gmina Radzanowo. – 2015, nr 14, s. 5-8, il.

Dot. gminy Radzanowo

Wybory parlamentarne

— DANIELUK, Jacek.: Kandydaci do Sejmu debatowali w Płocku = poz. 190

217. KOZANECKI, Jarosław.: Udział Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Płocku w wyborach do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 r. / Jarosław Kozanecki. // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T.7 (2015), s. 135-201, il.

— LEWANDOWSKA, Anna.: Jak wybieraliśmy parlamentarzystów = poz. 142

218. SZKOPEK, Grzegorz.: Wielka radość PiS: na Mazowszu sukces wyborczy jeszcze większy / Grzegorz Szkopek. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 43, s. 1, 6, il.

— WIŚNIEWSKI, Andrzej.: PSL traci wieś = poz. 191

— ZGORZELSKI, Piotr.: Mocniejsza pozycja Zgorzelskiego = poz. 192

Sądownictwo. Więziennictwo

219. 40-lecie Izby Adwokackiej w Płocku 1975-2015 / redakcja: Witold Grzegorzczyk, Jolanta Tymińska-Góralczyk, Honorata Żółtowska-Szostek. – Płock: WN Novum, 2015. – 293 s.: il.; 24 cm.

ISBN 978-83-62709-94-6

220. KOPIŃSKA, Justyna.: Nie jestem psem / Justyna Kopińska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 294, dod. Duży Format, nr 50, s. 4-6, il.

Handel narkotykami w płockim zakładzie karnym.

Bezpieczeństwo publiczne

— LEWANDOWSKA, Anna.: Przywrócić ofiarom imiona = poz. 138

221. STACHURSKA, Agnieszka.: Prześwietlamy Agencję Ochrony DES / Agnieszka Stachurska. // PetroNews.pl. – 2015, nr 20, s. 12, il. – (Rentgen)

222. ŻUŁAWNIK, Mariusz.: Rok pierwszy. Powstanie i działalność Milicji Obywatelskiej w Płocku i powiecie płockim w 1945 r. / Mariusz Żuławnik. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 61-78

Streszcz. w jęz. ang.

IX. WOJSKO

— DANILUK, Jacek.: Oddziały Szturmowe NSDAP(SA) na ziemi płockiej w świetle nieznanego dokumentu ze zbiorów Tajnego Archiwum Państwowego Fundacji Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Berlinie-Dahlem = poz. 132

— GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Obrona Płocka w sierpniu 1920 r. = poz. 121

— LESZCZYŃSKI, Zdzisław.: Ostatni lot samolotu Pe-2, numer 10-371 = poz. 134

223. TRUBAS, Michał.: Administracja wojskowa w Płocku (1917-1999) / Michał Trubas. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 21-24

Streszcz. w jęz. ang.

— WILAMOWSKI, Jacek.: Szlachta województwa płockiego wobec zagrożenia Rzeczypospolitej ze strony Turcji za panowania Zygmunta III Wazy = poz. 127

Służba zdrowia. Szpitalnictwo

- DANIELUK, Jacek.: Przyczyn szukać trzeba 15 lat temu? = poz. 106
- DYBIEC, Aleksandra.: Orlen a płockie powietrze = poz. 107
- MILEWSKA, Marta.: Organizacja opieki medycznej w guberni płockiej w latach 1870-1914 = poz. 125
- 224. RAD.:** W regionie płockim gorzej niż w kraju: eksperci alarmują w sprawie pneumokoków / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 52, s. 10
- 225. Rys** historyczny Płockiego Towarzystwa Lekarskiego. // Archiwum Medycyny Płockiej. – 2015, zeszyt 10, s. 9-15
- 226. WIŚNIEWSKI, Andrzej.:** Wicestarosta: Możemy spodziewać się kataklizmu: burzliwe posiedzenie rady Społecznej SPZZOZ / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 48, s. 3, il.
- Dot. Szpitala Powiatowego im. Juliusza Babińskiego w Sierpcu.

Lecznictwo

- rad.: W regionie płockim gorzej niż w kraju = poz. 224

XI. NAUKA. OŚWIATA. KULTURA

Nauka. Zagadnienia ogólne

- KRZYŻAK, Tomasz.: Poznać DNA Piastów = poz. 295
- 227. Perspektywy** regionalnych towarzystw naukowych w Polsce = The perspective of regional scientific societies in Poland / pod redakcją naukową Zbigniewa Kruszeńskiego. – Warszawa: Rada Towarzystw Naukowych PAN, 2015. – 334 s.; 25 cm.
- Tyt. równol.: Perspective of regional scientific societies in Poland – Bibliogr. przy niektórych pracach. Indeks. – Streszcz. w jęz. ang. ISBN 978-83-63305-21-5
- **Studia** Mazowieckie = poz. 53

Szkolnictwo wyższe

- LEWANDOWSKA, Anna.: Biznes zwierza szyki = poz. 141

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa

- WIŚNIEWSKA, Ewa.: Praca w hierarchii wartości studentów (na przykładzie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku) = poz. 206

Politechnika Warszawska

- 228. Księga** Jubileuszowa stulecia odnowienia tradycji Politechniki Warszawskiej / [zespół redakcyjny Mirosław Nader, Zdzisław Mrugalski, Anna Dybczyńska-Bułyszko, Andrzej Szewdowski]. – Warszawa: Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, cop. 2015. – 330 s.: il.; 29 cm.
- Bibliogr. s. 328-329.
ISBN 978-83-7814-342-0

Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica

- 229. KRUSZEWSKI, Zbigniew.:** Kształcenie kadr przez Szkołę Wyższą im. Pawła Włodkowica w Płocku dla potrzeb sportu: raport z badań / Zbigniew Kruszeński, Andrzej Kansy // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T.7 (2015), s. 348-372
- Streszcz. w jęz. ang.
- Realizacja projektu pn. „Ogólnopolski Program Kształcenia Kadr Sportowych”.
- KRUSZEWSKI, Zbigniew.: Regionalna współpraca uczelni niepublicznej z parkiem technologicznym oraz władzami miasta na przykładzie Płocka = poz. 140
- MUČKA, Magdalena.: Światowy Tydzień Przedsiębiorczości w Płocku = poz. 143

Towarzystwo Naukowe Płockie

- 230. DYMEK, Benon.:** Płock – stolicą regionalizmu mazowieckiego / Benon Dymek. // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T.7 (2015), s. 116-134
- Streszcz. w jęz. ang.
- Znaczenie Towarzystwa Naukowego Płockiego w rozwoju badań regionalnych.
- **Historia** na nośnikach cyfrowych = poz. 330
- KANSY, Andrzej.: Uehonorowany Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski = poz. 81
- KASPRZYK, Damian.: Związki Adama Chętnika z Towarzystwem Naukowym Płockim = poz. 74
- 231. KRUSZEWSKI, Zbigniew.:** Na trzechsetne posiedzenie naukowe Seminarium Doktoranckiego Towarzystwa Naukowego Płockiego / Zbigniew Kruszeński. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 51-52
45. rocznica założenia Seminarium Doktoranckiego w TNP.
- 232. KRUSZEWSKI, Zbigniew.:** Początek i terażniejszość Towarzystwa Naukowego Płockiego: refleksje na jubileusz / Zbigniew Kruszeński. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 41-46.
- Streszcz. w jęz. ang.
- Perspektywy regionalnych towarzystw naukowych w Polsce = poz. 227
- 233. STEFAŃSKA, Ewelina.:** Kto kłamie, sam się ohydza i poddaje pod wzgardę / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 242, s. 1, 4-5, il.
- Wystawa dawnych podręczników szkolnych w Towarzystwie Naukowym Płockim.

Oświata

Zagadnienia ogólne

- **Oświata** Mazowiecka = poz. 41
- rad.: Jubileusz oświatowej „Solidarności” = poz. 205
- 234. RAD.:** Nauczyciele dali czerwoną kartkę rządowi: nie mieli święta, protestowali / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 42, s. 8, il.
- 235. RAD.:** Powiatowy Dzień Edukacji / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 42, s. 35, il.
5. Powiatowy Dzień Edukacji Narodowej w Sierpcu.
- 236. RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa.:** 110 lat Związku Nauczycielstwa Polskiego: uhonorowani nauczyciele i członkowie ZNP / Teresa Radwańska-Justyńska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 17, il.
- Sto dziesięć lat Związku Nauczycielstwa Polskiego

Szkolnictwo podstawowe

- 237. KRAWCZYŃSKA, Grażyna.:** Dyrektor Trójki – konflikt i problemy / Grażyna Krawczyńska; rozm. przepr. Anna Matuszewska. // Nowy Tygodnik Sierpecki. – 2015, nr 45, s. 6-7, il.
- Szkoła Podstawowa nr 3 im. ks. Jana Twardowskiego w Sierpcu.
- 238. RAD.:** Fantastyczne urodziny płockiej „Siedemnastki”: jubilatka przy Miodowej / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 3, il.
- 50-lecie Szkoły Podstawowej nr 17 im. Tadeusza Kościuszki w Płocku.
- 239. RAD.:** „Siedemnastka” kończy 50 lat / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 40, s. 10
- Szkoła Podstawowa nr 17 im. Tadeusza Kościuszki w Płocku.

Szkolnictwo ogólnokształcące

- DUMOWSKA, Bogumiła.: Sierpeckie losy generał Elżbiety Zawackiej = poz. 101

240. (GSZ): Jubileusz ogólniaka: święto w Gąbinie / (gsz). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 14, il.

70-lecie Liceum Ogólnokształcącego w Zespole Szkół im. Stanisława Staszica w Gąbinie.

— KRUSZEWSKI, Zbigniew.: Początek i teraźniejszość Towarzystwa Naukowego Płockiego = poz. 232

— (lesz): Polubili poezję Władysława Broniewskiego = poz. 72

241. Liceum Ogólnokształcące w Gąbinie: sentymalna podróż przez 70 lat / [opracowanie: Tatiana Jastrzębska, Maria Olszewska]. – Gąbin: Zespół Szkół im. Stanisława Staszica w Gąbinie, 2015. – [36] s.: il. kolor.; 21 cm.

Publikacja wydana z okazji 70. lecia Liceum Ogólnokształcącego w Gąbinie.

— ORŁOWSKA, Milena.: Opowieści z szafy = poz. 135

242. RAD.: Płockie ajbiki już się przygotowują: z Jagiellonki po indeks Oksfordu / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 47, s. 18, il.

Matura międzynarodowa (IB) w Liceum Ogólnokształcącym im. Władysława Jagiełły.

243. STEFAŃSKA, Ewelina.: Jagiellonka otworzyła swoje muzeum / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 255, s. 3, il.

Muzeum szkolne LO im. Władysława Jagiełły w Płocku.

Szkolnictwo zawodowe

244. (GSZ): Będzie Zespół Szkół: drobińscy radni podjęli decyzję / (gsz). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 15, il.

245. Wyjątkowa rocznica „Siedemdziesiątki” [tekst i redakcja: Marzanna Polańczyk, Bożena Piórkowska, Iwona Bartosiak]. – Płock: Zespół Szkół Technicznych, 2015. – 47 s.: il.; 25 cm + 1 dysk optyczny (CD).

Oprawne w kierunku przeciwnym. – Współwyd.: Projekt POKL: Wykwalifikowany absolwent - ceniony pracownik / [oprac. Agnieszka Stańczyk - Jabłońska].

Szkolnictwo artystyczne

— NASIŁOWSKA-SZAŁECKA, Halina.: Kocham malować, utrwaląc piękno świata i ludzi = poz. 86

246. DOMAGAŁA, Jarosław.: Ludowy Instytut Muzyczny – Okręg Mazowiecki w Płocku (1946-1950) / Jarosław Domagała. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T.7 (2015), s. 87-112

Streszcz. w jęz. ang.

Historia Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Karola Szymanowskiego w Płocku.

247. MANNA.: Koncert jubileuszowy / MANna. // Nowy Tygodnik Sierpecki. – 2015, nr 42, s. 8, il.

20-lecie Społecznej Szkoły Muzycznej II stopnia w Sierpcu.

248. RAD.: Ogrody piękne, ciekawe, zaskakujące: Grand Prix dla Płocka / rad. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 49, s. 8, il.

IV. Międzynarodowy Konkurs Plastyczny „Pamiętajcie o ogrodach” w I Prywatnym Liceum Plastycznym w Płocku.

Kształcenie ustawiczne. Uniwersytety trzeciego wieku

— (lesz): Potrzeba sztuki = poz. 193

Opieka nad dzieckiem i młodzieżą. Przedszkola

249. Jubileusz 40-lecia Ogniska Pracy Pozaszkolnej w Sierpcu / Ognisko Pracy Pozaszkolnej w Sierpcu. // Nasz Sierpc. – 2015, nr 3, s. 21-22, il.

Kultura

Zagadnienia ogólne

— DYMEK, Benon.: Płock – stolicą regionalizmu mazowieckiego = poz. 230

250. KASPRZYK, Damian.: Wielokulturowość a regionalizm.

Rozważania z Płockiem w tle / Damian Kasprzyk. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 3-9, il.

Streszcz. w jęz. ang.

— ŁUKASIAK, Józef.: Benefis z okazji 70-lecia urodzin oraz 50-lecia pracy twórczej mgr Wiesława Kowalskiego = poz. 79

Towarzystwa regionalne

251. OSTROWSKA, Anna.: Jubileusz 40-lecia Towarzystwa Miłośników Ziemi Gąbińskiej / Anna Ostrowska, Maria Olszewska, Lech Łukaszewski. // Echo Gąbina. – 2015, nr 4, s. 9-13, il.

Historia Towarzystwa Miłośników Ziemi Gąbińskiej

— **Perspektywy** regionalnych towarzystw naukowych w Polsce = poz. 227

— **Rys** historyczny Płockiego Towarzystwa Lekarskiego = poz. 225

Domy kultury

— Jubileusz 40-lecia Ogniska Pracy Pozaszkolnej w Sierpcu = poz. 249

252. Kalendarium Gminnego Ośrodka Kultury w Łącku 2015. // Gazeta Łącka. – 2015, nr 2(64), s. 18-20, il.

253. N.R.: MultiOsada – tam ciągle coś się dzieje... / N.R. // Nasza Gmina Nasze Miejsce. – 2015, nr 10, s. 18-19, il.

254. O działalności CKiS w Radzanowie / Centrum Kultury i Sportu. // Nasza Gmina Radzanowo. – 2015, nr 14, s. 10

255. WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Wygaszanie Ogniska?: niejasna przyszłość czeka Ognisko Pracy Pozaszkolnej / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 45, s. 3, il.

Ognisko Pracy Pozaszkolnej w Sierpcu.

256. ŻMIJEWSKI, Jarosław.: Ambicje polityczne odkładam na później: rozmowa z Jarosławem Żmijewskim, nowym dyrektorem Centrum Kultury i Sztuki w Sierpcu / Jarosław Żmijewski; rozm. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 43, s. 8, il.

Imprezy kulturalne

— BeeS.: Tydzień z Themersonami = poz. 97

257. (GSZ): Jubileuszowy festiwal: w Łącku pod patronatem „Tygodnika Płockiego” / (gsz). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 44, s. 19, il.

10. Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej „Od kujawiaka do oberka”.

— LEWANDOWSKA, Anna.: Jak wybieraliśmy parlamentarzystów = poz. 142

258. ŁABĘDZKA, Marzanna.: W dniu 1 grudnia odbyło się uroczyste podsumowanie obchodów roku świętego Jana Pawła II / Marzanna Łabędzka. // Nasz Sierpc. – 2015, nr 3, s. 14-15, il.

Podsumowanie roku Jana Pawła II w Sierpcu.

— STEFAŃSKA, Ewelina.: Gala jak wiec: wolontariusze na dalszym planie = poz. 202

259. STEFAŃSKA, Ewelina.: Święto w Sannikach: jubileusz / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 242, s. 8, il.

10-lecie Europejskiego Centrum Artystycznego im. Fryderyka Chopina w Sannikach.

Amatorski ruch artystyczny

260. STEFAŃSKA, Ewelina.: Folklor w płockim wydaniu: Wisła kończy 20 lat / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 265, s. 1, 4-5, il.

Zespół Pieśni i Tańca „Wisła”.

261. SZATKOWSKA, Lena.: A kto nie śpiewa i nie tańczy... 20 lat „Wisły”: jubileuszowa gala w Teatrze Płockim / Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 46, s. 11, il.

Zespół Pieśni i Tańca „Wisła”.

262. Zespół Pieśni i Tańca „Wisła”. – Płock: Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki, [2015]. – [28] s.: fot. kolor.; 20 cm.

Muzealnictwo

— STEFAŃSKA, Ewelina.: Jagiellonka otworzyła swoje muzeum = poz. 243

Muzeum Diecezjalne

— **Historia** Płocka w pergaminie zapisana = poz. 113

Muzeum Mazowieckie

263. (LESZ).: Zdrowia, szczęścia winszujemy: pocztówki świąteczne i noworoczne w Muzeum Mazowieckim / (lesz). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 52, s. 9, il.

264. LICA-KACZAN, Magdalena.: Ludowa wizja świata: Mazowsze magiczne / Magdalena Lica-Kaczan. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 247, dod. Muzeum Mazowieckie w Płocku, s. 2, il.

Wystawa stała poświęcona sztuce ludowej Mazowsza w dziale etnograficznym Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

— ORŁOWSKA, Justyna.: Kilka słów na temat schyłkowo paleolitycznego harpuna z Rękawczyzna = poz. 119

265. PIASKOWSKI, Grzegorz.: Skarby buddyjskiej Azji w płockim Spichlerzu / Grzegorz Piaskowski. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 247, dod. Muzeum Mazowieckie w Płocku, s. 3, il.

Otwarcie stałej ekspozycji poświęconej kulturze Dalekiego Wschodu w dziale etnograficznym Muzeum Mazowieckiego.

266. SOBIERAJ, Leonard.: Nowe oblicze Spichlerza / Leonard Sobieraj. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 247, dod. Muzeum Mazowieckie w Płocku, s. 1, il.

Otwarcie trzech ekspozycji stałych poświęconych kulturze ludowej Mazowsza, kulturze Dalekiego Wschodu i twórczości Bolesława Biegasa w dziale etnograficznym w Muzeum Mazowieckim.

267. SZATKOWSKA, Lena.: Wielkie dni Spichlerza / Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 42, s. 22, il.

Otwarcie trzech ekspozycji stałych poświęconych kulturze ludowej Mazowsza, kulturze Dalekiego Wschodu i twórczości Bolesława Biegasa.

— ZAREMBA, Szymon.: Bolesław Biegas kolejna odłona = poz. 311

Muzeum Wsi Mazowieckiej

268. ASZTEMBORSKI, Jarosław.: Folklor w nowoczesnym ujęciu, czyli otwarcie Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego / Jarosław Asztemborski. // Nasz Sierpc. – 2015, nr 3, s. 17-18, il.

Otwarcie Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

269. ASZTEMBORSKI, Jarosław.: „Folklor w nowoczesnym ujęciu”, czyli wielkie otwarcie Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego / Jarosław Asztemborski. // Wieści Muzealne. – 2015, nr 2, s. 4-5, il.

Otwarcie w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego.

270. GABRYCHOWICZ, Justyna.: Chiny, jakich nie znacie: orientalna wystawa w Ratuszu / Justyna Gabrychowicz. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 48, s. 13, il.

Otwarcie wystawy w sierpeckim Ratuszu „Barwy smoka za chińskim murem”.

— **Koźlak** bez skrzydeł = poz. 312

271. PIOTROWSKI, Robert.: Centrum Kulturalno-Rekreacyjne w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu / Robert Piotrowski. // Wieści Muzealne. – 2015, nr 2(8), s. 2-3, il.

272. RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, T.: Nowoczesne centrum za 55 mln: wielkie otwarcie w skansenie / T. Radwańska-Justyńska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 13, il.

Centrum Kulturalno-Rekreacyjne.

273. RUMIŃSKA, Joanna.: Kącik kolekcjonera: srebra warszawskie – nowe nabytki / Joanna Rumińska. // Wieści Muzealne. – 2015, nr 2, s. 8-9, il.

Srebrne naczynia w zbiorach Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

274. RUMIŃSKA, Joanna.: Ku pamięci i dla dekoracji: wspaniały zakup mini kolekcji malarstwa polskiego / Joanna Rumińska. // Wieści Muzealne. – 2015, nr 2, s. 6-7, il.

Nowe zbiory w Muzeum Mazowieckim w Sierpcu.

275. STEFAŃSKA, Ewelina.: Nowość w skansenie: Muzeum Wsi Mazowieckiej / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 236, s. 7, il.

Uroczyste otwarcie Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego w sierpeckim skansenie.

276. Wielkie otwarcie. // Nowy Tygodnik Sierpecki. – 2015, nr 36, s. 9-10, il.

Otwarcie Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

Muzeum Żydów Mazowieckich

277. KOWALSKI, Rafał.: Wieczorową porą / Rafał Kowalski. // Biuletyn Muzealny. – 2015, nr 2/38, s. 10, il.

Przegląd wydarzeń w Muzeum Żydów Mazowieckich w pierwszym półroczu 2015 r.

— ORŁOWSKA, Milena.: Czarne czereśnie Libera Tauba = poz. 96

— SZATKOWSKA, Lena.: Stan cywilny: samotna = poz. 336

Radio. Telewizja

— STEFAŃSKA, Ewelina.: SkArPa na start = poz. 98

Kultura fizyczna. Sport

278. CADENAS, Manolo.: Śledzę mecze podczas golenia: Manolo Cadenas trener Orłenu Wisły Płock i reprezentacji Hiszpanii / Manolo, Cadenas; rozm. przepr. Wojciech Osiński. // Przegląd Sportowy. – 2015, nr 245, s. 17, il.

279. JAROSZEWSKI, Dominik.: O chłopaku, który zawsze jeździł szybko / Dominik Jaroszewski. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 230, s. 1, 4-5, il.

Motocyklista – Paweł Szkopek.

280. JOL.: Z medalami Dubiel i Jarosińska: Mistrzostwa Polski Judo Masters / Jol. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 45, s. 37, il.

— KRUSZEWSKI, Zbigniew.: Kształcenie kadr przez Szkołę Wzwyższą im. Pawła Włodkowica w Płocku dla potrzeb sportu = poz. 229

281. MAŁACHOWSKI, Adam.: Oto historia pewnego marzenia / Adam Małachowski. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 271, s. 6, il.

Historia drużyny piłki ręcznej plażowej – Beach Handball Team Auto Forum Petra Płock.

282. MAŁACHOWSKI, Adam.: Zagraliśmy dla Piotra : turniej rozgrywany w duchu fair play / Adam Małachowski. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 279, dod. Puchar „Wyborczej”, s. 1, 2, il.

Drugi charytatywno-towarzyski turniej piłki nożnej o Puchar Gazety Wyborczej z udziałem pracowników płockich firm, z którego część dochodu przeznaczona zostanie na rehabilitację Piotra Nowaka.

283. ORŁOWSKA, Milena.: Będzie wielka jazda na Podolszyczach / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 254, s. 4-5, il.

Realizacja projektu „Centrum Sportów Ekstremalnych” w ramach budżetu obywatelskiego.

284. WAŚOWSKI, Maciej.: Walczą o awans i bogatego sponsora / Maciej Wąsowski. // Przegląd Sportowy. – 2015, nr 257, s. 10, il.

Starania Wisły Płock o ponowny sponsoring PKN Orlen.

XIII. LITERATURA PIĘKNA

Historia literatury. Życie literackie

- DUMOWSKA, Bogumiła.: Bartosz Paprocki herbu Jastrzębiec – renesansowy pisarz spod Sierpca = poz. 88
— (lesz).: Polubili poezję Władysława Broniewskiego = poz. 72
— SKIERSKI, Leszek.: Niepokorna = poz. 77
285. Elgacon: płockie dni fantastyki: informator. 11. – Płock: Korpetytor, 2015. – 31 s.: il.; 22 cm.
Zawiera m.in.: Łądowanie przy Sobótcie.
11. Płockie Dni Fantastyki „Elgacon”

Poezja

- 286. KONKURS POEZJI IM. STEFANA GOŁĘBIEWSKIEGO.:** Tomik wierszy laureatów Konkursu Poezji im. Stefana Gołębiowskiego z lat 2011-2015 / [rysunki piórkiem Urszula Piotrowska; Muzeum Małego Miasta w Bieżuniu Oddział Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu]. – Bieżuń: Muzeum Małego Miasta. Oddział Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, 2015. – 117 s.: il.; 21 cm.
ISBN 978-83-63381-08-0
287. „O Liść Dębu”: wiersze nagrodzone : XXVII edycja Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Władysława Broniewskiego / [oprac. red. Ewa Luma]. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2015. – 65, [3] s.: il.; 20x21 cm.
Fot.: prace członków Płockiego Towarzystwa Fotograficznego im. Aleksandra Macieszy prezentowane na wystawie „Mój Płock 2015”.
ISBN 978-83-88028-80-9
288. WICHROWSKI, Andrzej.: Fatamorgana: wiersze z Wichrowych Wzgórz czyli uczucia ubrane w słowa / Andrzej Wichrowski. – [Gąbin]: [s.n.], [2015]. – 182, [6] s.: il.; 24 cm.

Proza

- 289. BRONIEWSKI, Władysław (1897-1962).:** Publicystyka / Władysław Broniewski; opracowanie, wstęp i komentarz Maciej Tramer. – Warszawa: Wydaw. Krytyki Politycznej, 2015. – 480, [7] s.; 22 cm. – Indeks.
ISBN 978-83-64682-96-4
290. O Szablę Komendanta Bohaterowie nie umierają...: antologia prac nagrodzonych w konkursie literackim dla młodzieży 2013-2014 „O Szablę Komendanta” / [redakcja Joanna Banasiak]. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego: Stowarzyszenie Patria Polonia, 2015. – 59 s.; 23 cm.

XIV. SZTUKA

Architektura. Urbanistyka

- 291. BEES.:** Trzeba ratować katedrę: pomoże PERN, płocczanie i... / BeeS. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 6, il.
Remont Kaplicy Królewskiej w katedrze płockiej.
— DYBIEC, Aleksandra.: Jaki będziesz, Płocku?: dyskutujmy! = poz. 67
— (eg).: Dzieło księdza Szczodrowskiego = poz. 95
292. GADZIŃSKA, Monika.: Perełka z Chopinem w roli głównej / Monika Gadzińska. // Kronika Mazowiecka. – 2015, nr 11, s. 44-45, il.
Pałac w Sannikach-siedziba Europejskiego Centrum Artystycznego im. Fryderyka Chopina.
293. (JAC).: Szansa na rewitalizację pl. Obrońców Warszawy / (jac). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 11, il.
294. KAMIŃSKA, Barbara.: Historia pewnego domu: część druga / Barbara Kamińska, Barbara Rydzewska, Katarzyna Stołska-Fuz. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 46-57, il.
Dot. nieruchomości miejskiej w Płocku przy ul. Tadeusza Kościuszki 3 w okresie od 1917 roku do czasów współczesnych.

- 295. KRZYŻAK, Tomasz.:** Poznać DNA Piastów / Tomasz Krzyżak. // Rzeczpospolita. – 2015, nr 259, s. A9, il.
Remont Kaplicy Królewskiej w katedrze płockiej i plany badań DNA pochowanych w niej Piastów.
— (lesz).: Budynek Książnicy w nowej odsłonie = poz. 334
— LEWANDOWSKA, Anna.: Dawna stolica chce znów błyszczeć i tętnić życiem = poz. 68
— LEWANDOWSKA, Anna.: Pizza, melba i pierwsza randka: taka była Tumska = poz. 69
— LEWANDOWSKA, Anna.: Za co rewitalizować? = poz. 148
— NOWAKOWSKI, Andrzej.: Chcemy, by Płock był dobrą inwestycją = poz. 70
296. NOWOGÓRSKI, Przemysław.: Kościół w Szczawinie Kościelnym – dzieło dwóch architektów / Przemysław Nowogórski. // Nasze Korzenie. – 2015, nr 9, s. 22-27, il.
Dot. dawnego klasztoru Franciszkanów-Reformatów, którego architektami byli Isidoro Affaitati i Hilary Szpilowski.
— NYCEK, Jan Bolesław.: Co nam daje walka z legendą = poz. 91
297. NYCEK, Jan Bolesław (1947-).: Architektura powiatu płockiego / Jan Bolesław Nycek. – Płock: Wydawnictwo Marow - Jan Bolesław Nycek, 2015. – 272 s.: il.; 31 cm.
ISBN 978-83-88779-24-4
298. ORŁOWSKA, Milena.: Kaplica odzyska blask / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 233, s. 1, il.
Remont Kaplicy Królewskiej w katedrze płockiej.
299. ORŁOWSKA, Milena.: Konkurs z wątpliwościami / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 258, s. 1, il.
Konkurs na zagospodarowanie Placu Obrońców Warszawy w Płocku.
300. ORŁOWSKA, Milena.: Książęta na testach DNA? / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 261, s. 1, il.
Remont Kaplicy Królewskiej w katedrze płockiej.
301. ORŁOWSKA, Milena.: Pałac w Srebrnej już nie Orłenu? / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 283, dod. Magazyn Płocki, s. 6-7, il.
Dzieje pałacu w Srebrnej, starania spadkobierców rodu Piwnickich o zwrot skonfiskowanego przez władze PRL pałacu.
302. ORŁOWSKA, Milena.: Tajemnica krypty i czerwonej trumny / Milena Orłowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 236, s. 1, 4-5, il.
Historia Kaplicy Królewskiej w katedrze płockiej.
303. PODAWCA, Konrad.: Percepcja społeczno-urbanistyczna przestrzeni publicznej Płocka wśród seniorów / Konrad Podawca. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 35-40, il.
Streszcz. w jęz. ang.
— SAMUSIK, Katarzyna.: Dwór w Jedwabnem = poz. 92
— SZATKOWSKA, Lena.: Broniewskiemu stawialiśmy pomnik = poz. 73
— SZATKOWSKA, Lena.: Jeszcze raz spór o tablicę = poz. 93
304. WILK, Marian.: Dlaczego zburzono płockie mury obronne / Marian Wilk. // Nasz Płock. – 2015, nr 6(106) s. 6, il.
305. WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Gmina uratuje zabytkowy kościół?: stara świątynia grozi zawaleniem / Andrzej Wiśniewski. // Kurier Sierpecki. – 2015, nr 44, s. 8, il.
Dot. kościoła św. Marcina w Zawidzu.
— WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Zabytek zostaje, ale co dalej? = poz. 313

Malarstwo. Galerie

- BeeS.: Tydzień z Themersonami = poz. 97
306. KALINOWSKI, Jan Ryszard.: Murale i graffiti w przestrzeni publicznej Płocka / Jan Ryszard Kalinowski. // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T. 7 (2015), s. 411-429, il.
Streszcz. w jęz. ang.

- (lesz):. Potrzeba sztuki = poz. 193
 — NASIŁOWSKA-SZALECKA, Halina.: Kocham malować, utrwać piękno świata i ludzi = poz. 86
307. ORŁOWSKA, Milena.: Yoda koniecznie musiał być / Milena Orłowska. // *Gazeta Wyborcza*. – 2015, nr 295, dod. Magazyn Płocki, s. 7, il.

Plakaty Mirosława Łakomskiego, plastyka z Płocka, reklamujące popularne filmy, m. in. „Imperium kontratakuje”.

- PIASKOWSKI, Grzegorz.: Skarby buddyjskiej Azji w płockim Spichlerzu = poz. 265
 — rad.: Ogrody piękne, ciekawe, zaskakujące = poz. 248
 — RUMIŃSKA, Joanna.: Ku pamięci i dla dekoracji = poz. 274
 — SOBIERAJ, Leonard.: Nowe oblicze Spichlerza = poz. 266
308. STASZCZAK, Michał (1979-).: 10. resume: Michał Staszczak [tł. Matylda Goś-Staszczak]. – Płock: Płocka Galeria Sztuki, 2015. – [44] s.: il.; 28 cm.

Tyt. okł.: Staszczak – Tekst równol. pol., ang.

ISBN 978-83-61256-50-2

- 309. STEFAŃSKA, Ewelina.:** Jubileusz artysty: Muzeum Mazowieckie w Płocku / Ewelina Stefańska. // *Gazeta Wyborcza* - Płock. – 2015, nr 260, s. 7, il.

Wystawa malarstwa Alojzego Balcerzaka z okazji 85. rocznicy urodzin artysty.

- STEFAŃSKA, Ewelina.: SkArPa na start = poz. 98
310. SZATKOWSKA, Lena.: Patrę trochę dalej niż horyzont: 49 prac na urodziny / Lena Szatkowska. // *Tygodnik Płocki*. – 2015, nr 46, s. 21, il.

Wystawa malarstwa Alojzego Balcerzaka w Muzeum Mazowieckim z okazji 85. rocznicy urodzin artysty.

- SZATKOWSKA, Lena.: Wielkie dni Spichlerza = poz. 267
311. ZAREMBA, Szymon.: Bolesław Biegas kolejną odstoną / Szymon Zaremba. // *Biuletyn Muzealny*. – 2015, nr 3/39, s. 8, il.

Kolekcja dzieł B. Biegasa w Muzeum Mazowieckim.

Sztuka stosowana

- ORŁOWSKA, Milena.: Wydrukuję każde marzenie = poz. 165

Zabytki. Ochrona zabytków

- DYBIEC, Aleksandra.: Już teraz mamy 41 tys. zł = poz. 175
 — DYBIEC, Aleksandra.: Kwesta od serca = poz. 176
 — DYBIEC, Aleksandra.: Nagrobki Ligowskich i Jezierskich ocalone = poz. 177
 — DYBIEC, Aleksandra.: Przez 15 lat odnowiliśmy ponad 30 pomników = poz. 178

- 312. Kozłak bez skrzydeł / Oprac N. // Nowy Tygodnik Sierpecki.** – 2015, nr 43, dod. NTS Magazyn Lifestyle, s. 16, il.

Historia wiatraka znajdującego się na terenie Muzeum Wsi Mazowieckiej, poddanego właśnie konserwacji.

- ROGOZIŃSKI, Andrzej.: Płockie studnie, zdroje i budki sprzedaży wody = poz. 183
 — WILK, Marian.: Dlaczego zburzono płockie mury obronne = poz. 304

- 313. WIŚNIEWSKI, Andrzej.:** Zabytek zostaje, ale co dalej?: decyzja ministra kultury w sprawie zabytkowego budynku / Andrzej Wiśniewski. // *Kurier Sierpecki*. – 2015, nr 49, s. 9, il.

Dom przy placu Chopina 16 w Sierpcu pozostaje w rejestrze zabytków.

Teatr

- 314. M.M.-O.:** Widzowie – kim jesteście? / M.M.-O. // *Aktualności Teatru Płockiego*. – 2015, nr wrzesień-październik, s. 15, il. Omówienie wyników ankiety płockiego teatru.

- ORŁOWSKA, Milena.: Czarne czereśnie Libera Tauba = poz. 96

- STEFAŃSKA, Ewelina.: Święto sceny z „Mazowszem” = poz. 316

- 315. Stowarzyszenie** Teatr Per Se. // *Nasze Korzenie*. – 2015, nr 9, s. 94-95, il.

Mariusz Pogonowski i płockie Stowarzyszenie Teatr Per Se.

Recenzje teatralne

- 316. STEFAŃSKA, Ewelina.:** Święto sceny z „Mazowszem”: w Teatrze Dramatycznym / Ewelina Stefańska. // *Gazeta Wyborcza* - Płock. – 2015, nr 271, s. 10, il.

Zawiera rec. przedstawienia: Cud mniemany czyli Krakowiacy i Górale / Wojciech Bogusławski; reż. Andrzej Strzelecki; Teatr Dramatyczny, Płock.

Obchody 40-lecia Teatru Dramatycznego w Płocku i 250-lecia teatru polskiego, przedstawienie „Cud mniemany czyli Krakowiacy i Górale” w wykonaniu zespołu „Mazowsze”.

Muzyka

- DOMAGAŁA, Jarosław.: Ludowy Instytut Muzyczny – Okręg Mazowiecki w Płocku (1946-1950) = poz. 246

- DYBIEC, Aleksandra.: Świat widzą sercem i... muzyką: pomóżmy im! = poz. 199

- GABRYCHOWICZ, Justyna.: Gra orkiestry zachwyca od ponad stu lat = poz. 179

- GADZIŃSKA, Monika.: Peretka z Chopinem w roli głównej = poz. 292

- KACPRZAK, Michał.: Nasz hejnał w radiu?: czemu nie = poz. 122

- MAnna.: Koncert jubileuszowy = poz. 247

- ORŁOWSKA, Milena.: Czarne czereśnie Libera Tauba = poz. 96

- STEFAŃSKA, Ewelina.: Monika Lewczuk, dziewczyna, która wybrała muzykę = poz. 84

- STEFAŃSKA, Ewelina.: SkArPa na start = poz. 98

- STEFAŃSKA, Ewelina.: Święto w Sannikach = poz. 259

- **Z archiwum** MMOD OSP Sierpc = poz. 184

Kino. Film

- ORŁOWSKA, Milena.: Yoda koniecznie musiał być = poz. 307

- 317. STEFAŃSKA, Ewelina.:** Kino Diana: to było coś! / Ewelina Stefańska. // *Gazeta Wyborcza* - Płock. – 2015, nr 254, s. 5, il.

Dawny Dom Akcji Katolickiej w Płocku.

- STEFAŃSKA, Ewelina.: SkArPa na start = poz. 98

Fotografia

- 318. LEWANDOWSKA, Anna.:** Siedmiolatek wzniesie radośnie toast / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza*. – 2015, nr 277, dod. Magazyn Płocki, s. 1, 6, il.

7 lat działalności Płockiej Grupy Fotograficznej.

- ORŁOWSKA, Milena.: Zaginione zdjęcia z egzekucji = poz. 136

- rad.: Fotograficzne wspomnienia z Sierpca = poz. 126

XV. ZAGADNIENIA WYZNANIOWE

- BeeS.: Trzeba ratować katedrę = poz. 291

- 319. CELMER, Mariusz.:** Polityka władz komunistycznych wobec nauczania religii na terenie diecezji płockiej w latach 1950-1956 / Mariusz Celmer. // *Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego*. – T. 7 (2015), s. 65-87

- 320. CELMER, Mariusz.:** Władze komunistyczne wobec Zgromadzenia Zakonnego Salezjanów w Płocku w latach 1945-1956 (zarys problemu) / Mariusz Celmer. // *Płocki Rocznik Historyczno-Archivalny*. – T. 7 (2015), s. 79-86

- DUSZCZYK-MICHALAK, Lidia.: Ignacy Lasocki – (nie)znany płocki organizator, pedagog i działacz społeczny = poz. 82
- 321. ECCLESIA CATHOLICA. Diecezja Płocka. Synod (43 ; 2012-2015).**: Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość: XLIII Synod Diecezji Płockiej: prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego / [redakcja Henryk Seweryniak]. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2015. – 847 s.: il. kolor.; 25 cm.
Synod Diecezji Płockiej, 43
ISBN 978-83-63012-97-7
— (eg).: Dzieło księdza Szczodrowskiego = poz. 95
— GRALICKI, Bartosz.: Płockie obchody jubileuszu chrztu Rusi w 1888 roku = poz. 128
- 322. GRETKOWSKI, Andrzej.**: Wybrane formy edukacji i aktywizacji płockiego społeczeństwa w ramach Akcji Katolickiej (1929-1938) / Andrzej Gretkowski. // Notatki Płockie. – 2015, nr 4/245, s. 16-20, il.
Sreszcz. w jęz. ang.
Akcja Katolicka Diecezji Płockiej
— GRZYBOWSKI, Michał Marian.: Wojenne losy duchowieństwa miasta Płocka 1939-1945 = poz. 133
— KRZYŻAK, Tomasz.: Poznać DNA Piastów = poz. 295
— (lesz).: Papież, aktor i dramaturg = poz. 335
— NOWOGÓRSKI, Przemysław.: Kościół w Szczawinie Kościelnym – dzieło dwóch architektów = poz. 296
— ORŁOWSKA, Milena.: Kaplica odzyska blask = poz. 298
— ORŁOWSKA, Milena.: Książęta na testach DNA? = poz. 300
— ORŁOWSKA, Milena.: Tajemnica krypty i czerwonej trumny = poz. 302
- 323. PIĘTKA, Włodzimierz.**: Rodzinom dobrze radzić: zakończenie synodu diecezjalnego / Włodzimierz Piętka. // Gość Niedzielny. – 2015, nr 46, dod. Gość Płocki, nr 46/352, s. III, il.
Obrona i promocja rodziny w diecezji płockiej. Zalecenia synodalne.
- 324. SEWERYNIAK, Henryk.**: Kościół otwartych drzwi / Henryk Seweryniak; rozm. przepr. Włodzimierz Piętka. // Gość Niedzielny. – 2015, nr 49, dod. Gość Płocki, nr 49/355, s. IV-V, il.
Podsumowanie 43. Synodu Diecezji Płockiej.
- 325. STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.**: Potrzeba 10 milionów na nowe sanktuarium: największa turystyczna wizytówka Płocka / Blanka Stanuszkiewicz-Cegłowska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 45, s. 1, 3, il.
Takie będzie nowe sanktuarium
Budowa Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Płocku.
- 326. STEFAŃSKA, Ewelina.**: Przybył z daleka, tak jak biblijny król / Ewelina Stefańska. // Gazeta Wyborcza. – 2015, nr 304, dod. Magazyn Płocki, s. 1, 4-5, il.
Nigeryjczyk Nnamaka Ejiolor, zamieszkały w Polsce, uczestnikiem Orszaku Trzech Króli w Płocku.
- 327. SZCZODROWSKI, Edward (1875-1930).**: Testament Chrystusowy na krzyżu: kazania pasyjne o siedmiu słowach Chrystusa na krzyżu, które wypowiedział w roku 1915 w kościele parafialnym w Gostyninie ks. Edward Szczodrowski. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2015. – 92, [3] s.; 19 cm.
ISBN 978-83-65397-01-0
- 328. To warto zapamiętać.** // Gość Niedzielny. – 2015, nr 51-51, dod. Gość Płocki, nr 51-52/357-358, s. VI-VII, il.
Przegląd najważniejszych wydarzeń w diecezji płockiej w 2015 r.
- WIŚNIEWSKI, Andrzej.: Gmina uratuje zabytkowy kościół? = poz. 305
- 329. WP.**: Jak fara kolegiatą się stała?: nowa godność dla kościoła / wp. // Gość Płocki. – 2015, nr 46, dod. Gość Płocki, nr 46/352, s. VII, il.
Restytucja Kapituły Kolegiackiej św. Michała w Płocku.
- XVI. KSIĄŻKA I CZYTELNICTWO. BIBLIOTEKI**
- Biblioteki naukowe**
- 330. Historia** na nośnikach cyfrowych / Oprac. M. // Nowy Tygodnik Sierpecki. – 2015, nr 39, s. 2, il.
Digitalizacja nowych obiektów dotyczących okresu I wojny światowej na północnym Mazowszu w Płockiej Bibliotece Cyfrowej.
- 331. LEWANDOWSKA, Anna.**: Zielińscy na rozdrożu / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2015, nr 236, s. 1, il.
Problemy finansowe Biblioteki im. Zielińskich TNP.
- Biblioteki publiczne**
- 332. Gminna Biblioteka Publiczna w Słubicach / Bibliotekarze z GBP w Słubicach.** // Wieści znad Wisły. – 2015, nr 96, s. 11-22, il.
— KAMIŃSKA, Barbara.: Historia pewnego domu = poz. 294
— rad.: Fotograficzne wspomnienia z Sierpca = poz. 126
- Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego**
- BeeS.: Tydzień z Themersonami = poz. 97
- 333. KORZAN, Daniel.**: Edukacyjna działalność bibliotek na przykładzie Biblioteki dla dzieci im. Wandy Chotomskiej / Daniel Korzan, Bożena Wernik. // Edukacja Otwarta. – 2015, nr 1, s. 95-101.
Streszcz. w jęz. ang.
Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego. – Biblioteka dla Dzieci im. Wandy Chotomskiej.
- 334. (LESZ).**: Budynek Książnicy w nowej odstonie: wpisany w historię Płocka / (lesz). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 40, s. 5, il.
Remont Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego
- 335. (LESZ).**: Papież, aktor i dramaturg: wystawa w Książnicy Płockiej / (lesz). // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 43, s. 9, il.
Wystawa dot. twórczości poetyckiej i dramatycznej Jana Pawła II.
— (lesz).: Polubili poezję Władysława Broniewskiego = poz. 72
- 336. SZATKOWSKA, Lena.**: Stan cywilny: samotna: narzeczona Schulza / Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2015, nr 41, s. 19, il.
Promocja książki Agaty Tuszyńskiej „Narzeczona Schulza” w Muzeum Żydów Mazowieckich zorganizowana przez Książnicę Płocką i Płockie Stowarzyszenie Przyjaciół Książki i Bibliotek w ramach projektu „Radośni i znani, bo ocytani”.
- Czasopiśmiennictwo**
- 337. KOŃSKI, Wiesław.**: Prasa płocka w 1945 roku / Wiesław Koński. // Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. – T. 7 (2015), s. 49-60
Streszcz. w jęz. ang.
— (lesz).: Polubili poezję Władysława Broniewskiego = poz. 72
— SZUBSKA-BIEROŃ, Elżbieta. : Płock na łamach lokalnej prasy NSDAP 1939-1945 = poz. 137

INDEKS OSOBOWY

- Adamkowska, Emilia 17
Adamkowski, Arkadiusz 16
Adamski, Andrzej 5
Asztemborski, Jarosław 268-9
Banasiak Joanna 290
Bańka, Krystyna 114, 115
Bartosiaak, Iwona 245
BeeS. 97, 291
Bieroń, Elżbieta. zob. Szubska-Bieroń, Elżbieta.
Błyskowska, Ewa 94
Broniewski, Władysław 289
Bułyszko, Anna zob. Dybczyńska-Bułyszko, Anna
Bziuk, Justyna 1
Cadenas, Manolo 278
Cegłowska, Blanka. zob. Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka.
Celmer, Mariusz 319-20
Chabowski, Grzegorz 168
Chmielewska, Maria 11
Chrapek, Dominika 195
Chylińska, Magdalena 66
Danieluk, Jacek 106, 132, 147, 172, 190
Dąbrowski, Jacek 211
Dobroń, Elżbieta 1
Dołkowska, Sabina 75
Domagała, Jarosław 246
DS. 198
Dumowska, Bogumiła 86, 88, 101
Dumowski, Zdzisław 88
Duszczyk-Michalak, Lidia 82
Duszczyk, Michał 161
Dwojnych, Andrzej 27
Dybczyńska-Bułyszko, Anna 228
Dybiec, Aleksandra. 67, 76, 107, 175-8, 199, 209
Dybowska, Iwona 23
Dymek, Benon 230
Dyśkiewicz, Piotr 185
Dzięgielewski, Andrzej 55
(eg). 95
Furman, Tomasz 78, 157
Fuz, Katarzyna zob. Stółska-Fuz, Katarzyna
Gabrychowicz, Justyna. 153, 155, 179, 270
Gadzińska, Monika 292
Gajewski, Sławomir 108
Gałkowski, Artur 75
Gałuszewski, Andrzej 211
Gancarczyk, Marek 18
Gapińska, Elżbieta. 76
Gierula, Barbara Ewa 203
Giuliani, Donata 285
Gotębiewski, Grzegorz 121, 130-1
Goś-Staszczak, Matylda 308
Góralczyk, Jolanta zob. Tymińska-Góralczyk, Jolanta
Gralicki, Bartosz 128-9
Gregorczyk, Ewa 59
Gretkowski, Andrzej 322
Grochowska-Iwańska, Krystyna 71
Grzegorczyk, Witold 219
Grzybowski, Michał Marian. 133
(gsz). 180, 187-8, 240, 244, 257
Gutowska-Jarosz, Paulina 13
Iwańska, Krystyna. zob. Grochowska-Iwańska, Krystyna.
Jabłoński, Paweł 161
(jac). 187-8, 293
Jadczak, Krzysztof 154
Jarosz, Paulina. zob. Gutowska-Jarosz, Paulina.
Jaroszewski, Dominik 170, 279
Jastrzębska, Tatiana 241
Jol. 280
Justyńska, T. zob. Radwańska-Justyńska, T.
Justyńska, Teresa. zob. Radwańska-Justyńska, Teresa.
Kacprzak, Michał 122
Kalinowski, Jan Ryszard 306
Kalinowski, Paweł 210
Kamińska, Barbara 294
Kansy, Andrzej 81, 229
Kasprzyk, Damian 74, 250
Kluczyński, Zenon 16a
Kłobukowski, Paweł 12
Konarska-Pabiniak, Barbara 32
Kondracki, Tadeusz 116
Koński, Wiesław 38, 337
Kopeć, Wiesław 64
Kopińska, Justyna 220
Kordala, Tomasz 37a
Korwin-Szymanowski, Michał 85
Korzan, Daniel 82, 333
Kowalska, Iwona. zob. Typiak-Kowalska, Iwona.
Kowalski, Rafał 277
Kozakowska, Katarzyna 7
Kozanecki, Jarosław 217
Kozłowska, Zofia 46-7, 63
Krajewski, Tomasz 30
Krajewski, Tomasz Andrzej 109
Krasnodębska, Sylwia 159
Krawczyk, Lidia 13
Krawczyńska, Grażyna 237
Krawczyńska, Renata 213-4
Krawiec, Jacek 160-1
Kruszewski, Zbigniew. 140, 227, 229, 231-2
Krzyżak, Tomasz 295
Kubacz, Magdalena 13
Kuzioła, Mateusz 22
Kwiatkowska, Agnieszka 99
(lesz). 72, 193, 263, 334-5
Leszczyński, Zdzisław 134
Leszko, Jacek 111
Lewandowska, Anna 66-7, 68-9, 105, 138, 141-2, 148, 173, 185,
186, 318, 331
Lica-Kaczan, Magdalena 264
Lipińska, Wiesława 28
Liszewska, Weronika 113
Luma, Ewa 287
Łabędzka, Marzanna 258
Łukasialek, Józef 79
Łukaszewski, Lech 251
M.M.-O. 314
Mackiewicz, Dominika 162
Majewski, Dariusz 113
Małachowski, Adam 67, 142, 281-2
Małacka, Agnieszka. 100
Manelski, Piotr 155
MAnna. 189, 247
Marcinek, Roman 171
Markiewicz, Tadeusz 149
Matuszewska, Anna 25, 39, 89, 237
Mazurska, Wiesława 1
Mądrecki, Marek 3
Michalak, Lidia. zob. Duszczyk-Michalak, Lidia.
Michnik, Adam 16
Mieszkowski, Wiktor 4

- Milewska, Marta 125
 Mrugalski, Zdzisław 228
 Mućka, Magdalena. 143, 196
 N.R. 253
 Nader, Mirosław 228
 Nasiłowska-Szatecka, Halina. 86
 Nowacka, Anna 65
 Nowak, Gabriela 94
 Nowakowska, Maria 174
 Nowakowski, Andrzej 70, 211
 Nowogórski, Przemysław 296
 Nycek, Jan Bolesław 33, 91, 297
 Olszewska, Alina 200
 Olszewska, Maria 241, 251
 Opasińska, Bogumiła. zob. Zalewska-Opasińska, Bogumiła.
 Orłowska, Justyna. 119
 Orłowska, Milena 70, 96, 135-6, 138, 165, 181, 207, 283, 298-302, 307
 Osiński, Wojciech 278
 Ostrowska, Anna 251
 [p]. 182
 Pabiniak, Barbara. zob. Konarska-Pabiniak, Barbara.
 Paszkiewicz, Tomasz 110
 Pater, Krystian 163
 Pawlak, Maciej 163
 Pawłowska, Anna 51
 Pazio, Agnieszka 212
 Piaskowski, Grzegorz 265
 Piekarski, Tomasz 117
 Piętko, Włodzimierz 323, 324
 Piotrowska, Urszula 286
 Piotrowski, Robert 271
 Piórkowska, Bożena 245
 Podawca, Konrad. 303
 Polańczyk, Marzanna 245
 Próchniewicz, Dorota 171
 Przygocka, Janina 56
 Ptasiewicz, Zbigniew 53
 rad. 126, 201, 205, 224, 234-5, 238-9, 242, 248
 Radwańska-Justyńska, Teresa. 236, 272
 RJS. 87
 Rogoziński, Andrzej 183
 Rozwadowska, Adriana 166
 Rumińska, Joanna 273-4
 Rydzewska, Barbara 294
 Rzepecka, Malwina 62
 Rzońca, Marcin 208
 Samusik, Jerzy 92
 Samusik, Katarzyna 92
 Seweryniak, Henryk 321
 Seweryniak, Henryk 324
 Siedlecki, Michał 31
 Skierski, Leszek 77
 Smuk-Stratenwerth, Ewa 27
 Sobieraj, Leonard 8, 168, 266
 Sokolnicki, Michał 139
 Sokołowska, Dorota 41
 Sokołowska, Joanna 6
 Stachurska, Agnieszka 41a, 221
 Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka 325
 Staszczak, Matylda. zob. Goś-Staszczak, Matylda.
 Staszczak, Michał 308
 Stefańska, Ewelina 84, 98, 202, 233, 243, 259-60, 275, 309, 316-7, 326
 Stogowska, Anna Maria 118, 123
 Stołoska-Fuz, Katarzyna 294
 Stratenwerth, Ewa. zob. Smuk-Stratenwerth, Ewa.
 Strzelecki, Zbigniew 145
 Supeł, Cezary 152, 209
 Szatecka, Halina. zob. Nasiłowska-Szatecka, Halina.
 szat. 197
 Szatkowska, Lena 73, 93, 124, 261, 267, 310, 336
 Szatkowski, Tomasz 54
 Szczodrowski, Edward 327
 Szkopek, Grzegorz 218
 Szostek, Honorata zob. Żółtowska-Szostek, Honorata
 Szubska-Bieroń, Elżbieta 137
 Szwedowski, Andrzej 228
 Szymanowski, Michał. zob. Korwin-Szymanowski, Michał.
 Ślęzak, Patryk 26
 Tomaszewski, Jacek 113
 Tomaszewski, Zbigniew 212
 Tramer, Maciej 289
 Treffler, Sabina 164
 Trubas, Michał 223
 Tymińska-Góralczyk, Jolanta 219
 Typiak-Kowalska, Iwona 1
 Umiński, Michał 83, 99
 Wąsowski, Maciej 284
 Wernik, Bożena 333
 Węglicka, Anna 7
 Wichrowski, Andrzej 288
 Wielechowska, Małgorzata 111
 Wilamowski, Jacek 127
 Wilk, Marian 304
 Wiśniewska, Ewa 206
 Wiśniewski, Andrzej. 146, 150, 156, 167, 191, 200, 226, 255, 305, 313
 Wiśniewski, Michał 112
 Wojciechowska, Agnieszka 71
 Woźnicka, Sylwia 151
 wp. 329
 Wypych, Ireneusz 160
 Zalewska-Opasińska, Bogumiła 120
 Zaremba, Szymon 311
 Zatoński, Marcel 80
 Zawadka, Marcin 213-4
 Zbyszewska, Alicja 14
 Zegar, Tomasz 42
 Zgorzelski, Piotr 192
 Zieleniewski, Jacek 3
 Ziemkiewicz, Sylwester 215-6
 Ziętek, Janina 29
 Ziółkowski, Andrzej F. 57
 Żnyk, Małgorzata 58
 Żmijewski, Jarosław 256
 Żółtowska-Szostek, Honorata 219
 Żółtowski, Jan 162
 Żuławnik, Mariusz 222
- Opracowanie:**
 Justyna Bziuk, Wiesława Mazurska,
 Iwona Typiak-Kowalska
- Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego**
 09-402 Płock, ul. Kościuszki 6
 Tel. (024) 268 00 21 lub 268 00 25
 e-mail: dib@ksiaznicaplocka.pl

NASI AUTORZY

- JADWIGA URSZULA FRANKOWSKA** — absolwentka Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego WSSE w Warszawie
- MAREK TADEUSZ FRANKOWSKI** — dr nauk społecznych. Zajmuje się problematyką zbrodni niemieckich na Północnym Mazowszu
- KRYSTYNA GROCHOWSKA-IWAŃSKA** — dr nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa konfrontowanego polsko-rosyjskiego, tłumacz przysięgły, członek TNP
- ANDRZEJ KANSY** — dr nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, dyrektor Biura Zarządu TNP
- BARBARA KONARSKA-PABINIAK** — dr nauk humanistycznych, prezes Gostynińskiego Towarzystwa Kulturalno-Naukowego, członek TNP
- JAN MILNER** — mgr ekonomii, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, prezes Płockiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, społecznik, pasjonat historii, członek Zarządu TNP
- KONRAD PODAWCA** — dr inżynier, pracownik Zakładu Geodezji i Planowania Przestrzennego, Katedry Inżynierii Budowlanej, Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, członek Towarzystwa Urbanistów Polskich i TNP.
- GRAŻYNA SZUMLICKA-RYCHLIK** — dr nauk humanistycznych w zakresie historii, dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP
- AGNIESZKA WOJCIECHOWSKA** — absolwentka Wydziału Historii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, kustosz w Archiwum Państwowym w Płocku
- KS. JANUSZ WIŚNIEWSKI** — dr nauk ekonomicznych, wykładowca w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie
- MACIEJ WRÓBEL** — absolwent Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, pracownik TNP
- Autorki Bibliografii** — **Justyna Bziuk, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska**